

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

4483 SAYILI MEMURLAR VE DİĞER KAMU
GÖREVLİLERİNİN YARGILANMASI HAKKINDA
KANUN ÇERÇEVESİNDE SORUŞTURMA USULÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEMA ÖZCAN

1404010077

Anabilim Dalı: Kamu Hukuku

Program: Kamu Hukuku

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Sakine Nilüfer BİLGİN

Şubat 2025

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

4483 SAYILI MEMURLAR VE DİĞER KAMU
GÖREVLİLERİNİN YARGILANMASI HAKKINDA
KANUN ÇERÇEVESİNDE SORUŞTURMA USULÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEMA ÖZCAN

1404010077

Anabilim Dalı: Kamu Hukuku

Program: Kamu Hukuku

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Sakine Nilüfer BİLGİN

Jüri Üyeleri : Dr. Öğr. Üyesi Elif ALTINOK ÇALIŞKAN

Dr. Öğr. Üyesi Serkan SEYHAN

Şubat 2025

ÖNSÖZ

“4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun Çerçevesinde Soruşturma Usulü” konulu bu tez çalışması İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü bünyesinde, Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı çerçevesinde *“Yüksek Lisans Tezi”* olarak hazırlanmıştır.

Bu tez çalışmasıyla memurlar ve diğer kamu görevlilerinin soruşturulması ile yargılanması meselesi; 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun çerçevesinde ceza soruşturması ve kovuşturması boyutuyla ele alınarak bu alandaki mevzuat hükümleri de değerlendirilerek özellikle uygulamada bu alanda yaşanan mevcut ve muhtemel hukuki sorunlara ışık tutulması amaçlanmıştır.

Öncelikle lisans eğitimi dönemimden itibaren kendisinin öğrencisi olmaktan mutluluk ve gurur duyduğum, tez danışmanlığımı kabul ederek tezin son aşamasına kadar ihtiyaç duyduğum her anda bana yardımcı olan, ayrıca kıymetli görüş ve önerileriyle bana yol gösteren çok değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Sakine Nilüfer BİLGİN’e sonsuz saygılarımı ve şükranlarımı sunarım. Ayrıca tez savunmamda jürimde yer alan çok değerli hocalarım; Sayın Dr. Öğr. Üyesi Serkan SEYHAN ile Sayın Dr. Öğr. Üyesi Elif ALTINOK ÇALIŞKAN’a, kıymetli görüşleri, önerileri ve bilgileriyle çalışmama ışık tutmalarından dolayı sonsuz saygılarımı ve şükranlarımı sunarım.

Hayatım boyunca her zaman başaracağıma inanarak beni destekleyen, bana her durumda doğruyu gösteren, sonsuz sevgi, gayret ve fedakarlıkla beni yetiştiren, hayatımın her anında yanımda olan ve elbette bugünlere ulaşmamın en büyük sebebi olan annem Şükran ÖZCAN’a, babam Ali ÖZCAN’a ; ayrıca mesleki ve akademik alanlardaki tecrübeleriyle, bilgi birikimiyle bana her zaman yardımcı olan, avukatlık mesleğini bana büyük bir istek ve özveriyle öğreten, mesleğimi severek ifa etmemin en büyük sebeplerinden biri olan, aynı zamanda da çok değerli önerileriyle bu tezin oluşumuna katkı sağlayan her zaman gurur duyduğum, örnek aldığım en değerli meslektaşım ve üstadım ablam Av. Arb. Sevil ÖZCAN’a sonsuz sevgilerimi ve şükranlarımı sunarım.

Av. Sema ÖZCAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR	vi
ÖZET.....	viii
ABSTRACT	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL HATLARIYLA MEMURLARIN VE DİĞER KAMU GÖREVLİLERİNİN YARGILANMASI USULÜ

I. TARİHÇE.....	2
A. Tanzimat Öncesi Dönem.....	3
B. Tanzimat Sonrası Dönem.....	5
1. Memurin Muhakematı Nizamnamesi	8
2. Memurin Muhakemat-ı Hakkında Kanun-u Muvakkat	9
C. Cumhuriyet Dönemi.....	10
1. 1609 s. Bazı Cürümlerden Dolayı Memurlar ve Şerikleri Hakkında Takip ve Muhakeme Usulüne Dair Kanun.....	11
2. 3628 s. Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu	11
3. 4483 s. Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun	13
II. MEMUR VE KAMU GÖREVLİLERİNİN YARGILANMASINA DAİR SİSTEMLER.....	15
A. Yargısal Güvence Sistemi.....	15
B. Yönetmel (İdari) Güvence Sistemi	16
1. Yargılama (Muhakeme) Sistemi	16
2. Soruşturma (Tahkik) Sistemi	17
3. İzin Sistemi	18
III. 4483 SAYILI KANUNUN AMACI	19
IV. 4483 SAYILI KANUNUN KAPSAMI	20
A. Kişi Bakımından Kapsam.....	21
1. Türk Anayasaları Bakımından Memur ve Kamu Görevlisi	22
2. 657 s. Devlet Memurları Kanunu Kapsamında Memur	27
3. 765 s. Türk Ceza Kanunu Bakımından Memur ve Kamu Görevlisi	27

4. 5237 s. Türk Ceza Kanunu Bakımından Memur ve Kamu Görevlisi	28
5. 4483 s. Kanun Kapsamının Kişi Bakımından İstisnaları	31
a. Cumhurbaşkanı	33
b. Bakanlar	34
c. Milletvekilleri	34
d. Yüksek Mahkemeler ile Başkan ve Üyeleri	35
i. Yargıtay Üyeleri	35
ii. Danıştay Üyeleri	35
e. Avukatlar	36
f. Noterler	37
g. Adli Kolluk Amirleri ve Memurları	38
h. Yükseköğretim Kanunu Kapsamındaki Görevliler	38
B. Konu Bakımından Kapsam	39
1. Görev Nedeniyle İşlenen Suç	39
2. 4483 s. Kanun Kapsamının Konu Bakımından İstisnaları	41
a. Görev Nedeni Dışında Bir Nedenle İşlenen Suç	42
b. Ağır Cezayı Gerektiren Suçüstü Hali	42
c. Adli Görevlerden Doğan Suçlar	43
d. Disiplin Suçları	44
e. İşkence ve Zor Kullanma Yetkisinde Sınırın Aşılması Halinde İşlenen Suçlar	45
f. Diğer Kanunlarda Yer Alan İstisnalar	45
i. Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar	45
ii. Seçim Suçları	45
iii. Mahkeme veya Cumhuriyet Savcısı Tarafından İstenen Bilgiyi Vermeme Suçu	46
iv. Çocuk Koruma Kanunu'nda (ÇKK)'da Yer Alan Görevler Hakkında Suçlar	46
v. Hâkim ve Savcılar Usulsüz Arama, Yakalama ve Sorgulama Fiilleri ile Hâkim ve Savcılar Kötüniyetli Olarak Şikâyet Etme	47
vi. Müfettiş ve Soruşturmacının (Muhakkik) İhbar Görevini Yerine Getirmemesi	48
vii. 3628 s. Kanunda Geçen Suçlar Hakkında Geçerli Olan Özel Soruşturma Usulü	49
viii. İcra ve İflas Kanunu (m. 357)	50
V. MEMURLAR VE KAMU GÖREVLİLERİNİN YARGILANMASINA DAİR İLKELER	50

A. Hukuk Devleti İlkesi	50
B. Adil Yargılanma İlkesi	51
C. Maddi Gerçeğin Araştırılması İlkesi	52
D. Davasız Yargılama Olmaz İlkesi	53
E. Gizlilik İlkesi	54
F. Kovuşturma Mecburiyeti İlkesi	55

İKİNCİ BÖLÜM

4483 SAYILI KANUN ÇERÇEVESİNDE SORUŞTURMA USULÜ

I. ÖN İNCELEME VE EVRELERİ	56
A. Soruşturma İzni Vermeye Yetkili Merciler	57
B. Yetkili Makamların Suçtan Haberdar Edilmesi	62
C. Ön İnceleme	65
1. Ön İnceleme Emrinin Verilmesi ile Ön İncelemeyi Gerçekleştirecek Kişilerin Belirlenmesi	66
2. Ön İncelemeyi Gerçekleştirecek Olan Kişilerin Yetkileri	70
3. Ön İnceleme Raporu	72
D. Ön İnceleme Neticesinde Verilebilecek Kararlar ve Kapsamı	73
1. Soruşturmaya İzin Verilmesi Kararı	73
2. Soruşturma İzni Verilmemesi Kararı	75
E. Ön İnceleme Sonucunda Karar Verme Süresi	77
F. Ön İnceleme Sonucu Verilen Kararlara İtiraz	79
II. SORUŞTURMA VE YARGILAMA EVRESİ	83
A. Hazırlık Soruşturması	83
B. Yetkili ve Görevli Mahkeme	85
C. Haksız İsnatlarda Bulunanların Re'sen Soruşturulması	86
III. CEZA SORUŞTURMASI VEYA KOVUŞTURMASI NEDENİYLE GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA	87
A. Genel Olarak	87
B. Ceza Kovuşturması Sebebiyle Görevden Uzaklaştırma	88
C. Göreve Başlatmanın Gerekli Olduğu Durumlar	90
1. Haklarında Memurluktan Çıkarmadan Başka Bir Disiplin Cezası Verilenler	90
2. Yargılamanın Men'ine ya da Beraatine Karar Verilenler	90
3. Hükümden Önce Haklarındaki Kovuşturma Genel Af ile Kaldırılanlar	91

4. Memurluğa Engel Olmayacak Bir Ceza ile Hükümlü Olup Cezası Ertelenenler	92
--	----

SONUÇ.....	93
-------------------	-----------

KAYNAKÇA	97
-----------------------	-----------

KISALTMALAR

AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Av. K.	: 1136 sayılı Avukatlık Kanunu
AY.	: T.C. Anayasası
AYM	: Anayasa Mahkemesi
Bkz.	: Bakınız
C:	: Cilt
CD.	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CMK	: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
C. savcısı	: Cumhuriyet Savcısı
D.	: Dairesi
DMK	: 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu
E.T.	: Erişim Tarihi
f.	: Fıkra
HAGB	: Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması
İDDK	: İdari Dava Daireleri Kurulu
İYUK	: İdari Yargılama Usulü Kanunu
K.	: Kanun
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
m.	: Madde

MMHK	: 1913 tarihli Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat
MYHK	: 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun
RG	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
s.	: Sayılı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK	: Türk Ceza Kanunu
UYM	: Uyuşmazlık Mahkemesi
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
Y	: Yıl
Y.	: Yargıtay
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu

Üniversite : T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi
Enstitüsü : Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Dalı : Kamu Hukuku
Programı : Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Sakine Nilüfer BİLGİN
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Şubat 2025

ÖZET

4483 SAYILI MEMURLAR VE DİĞER KAMU GÖREVLİLERİNİN YARGILANMASI HAKKINDA KANUN ÇERÇEVESİNDE SORUŞTURMA USULÜ

Sema ÖZCAN

Yüksek lisans tez çalışmamızın konusu; “4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun Çerçevesinde Soruşturma Usulü”dür. Tez çalışmamızda; tarihsel süreç içerisinde memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında yapılan hukuki düzenlemelerin Anayasa hükümleri, 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu hükümleri, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri ışığında açıklanması amaçlanmaktadır. 4483 sayılı Kanun’un kapsamı ve istisnalarına da yer verilerek 4483 sayılı Kanun kapsamında memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yargılanması usulünün açıklanmasını hedeflemekteyiz. Çalışmamız 2 ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; tarihsel süreç içerisinde yapılan hukuki düzenlemelere, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yargılanması hakkında uygulanan sistemlere, 4483 sayılı Kanun’un amacı, kapsamı ve istisnalarına değinilmiştir. İkinci bölümde; 4483 sayılı Kanun çerçevesinde soruşturma usulü ile memurluk statüsünde kısıntı oluşturan geçici bir tedbir olması yönüyle çalışmamızla bu yönden bir bağlantısı olan ceza soruşturması veya kovuşturması nedeniyle görevden uzaklaştırma kavramı ele alınarak Yüksek Mahkeme kararları ışığında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Memurlar, Kamu Görevlileri, 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, Soruşturma Usulü, Yargılama Usulü, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu.

University : İstanbul Kültür University
Institute : Institute of Graduate Studies
Department : Public Law
Programme : Public Law
Supervisor : Asst. Prof. Dr. Sakine Nilüfer BİLGİN
Degree Awarded and Date : Master Degree - February 2025

ABSTRACT

INVESTIGATION PROCEDURE UNDER THE LAW NO. 4483 ON THE PROSECUTION OF CIVIL SERVANTS AND OTHER PUBLIC OFFICIALS

Sema ÖZCAN

The subject of our master's thesis is; “Investigation Procedure within the Framework of the Law No. 4483 on the Trial of Civil Servants and Other Public Officials”. In our thesis study; it is aimed to explain the legal regulations made about civil servants and other public officials in the historical process in the light of the provisions of the Constitution, the provisions of the Law No. 4483 on the Prosecution of Civil Servants and Other Public Officials, the provisions of the Turkish Criminal Code No. 5237, and the provisions of the Criminal Procedure Law No. 5271. By including the scope and exceptions of Law No. 4483, we aim to explain the procedure for the trial of civil servants and other public officials within the scope of Law No. 4483. Our study consists of 2 main parts. In the first part; the legal regulations made in the historical process, the systems applied on the trial of civil servants and other public officials, the purpose, scope and exceptions of Law No. 4483 are mentioned. In the second part, the concept of suspension from duty due to criminal investigation or prosecution, which has a connection with our study in this respect as it is a temporary measure that creates a restriction in the investigation procedure and civil servant status within the framework of Law No. 4483, is discussed and evaluated in the light of Supreme Court decisions.

Keywords: Civil Servants, Public Officials, Law No. 4483 on the Trial of Civil Servants and Other Public Officials, Investigation Procedure, Trial Procedure, Turkish Criminal Code No. 5237, Criminal Procedure Code No. 5271.

GİRİŞ

“4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlerinin Yargılanması Hakkında Kanun Çerçevesinde Soruşturma Usulü” konulu bu tez çalışması, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin ceza soruşturması ile kovuşturması konusunu kapsamaktadır. Bu konunun, Anayasa hükümleri, 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu hükümleri, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri ışığında değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Memurların ve diğer kamu görevlilerinin soruşturulması ile kovuşturulması meselesi hem kendi içlerinde hem de toplumsal alanda önemli neticeleri de beraberinde getirmektedir. Memurların ve diğer kamu görevlilerinin soruşturulması ile kovuşturulmasının ceza hukuku boyutuyla ele alınması çok mühim bir meseledir. Bu alanda mevzuatın doğru uygulanmaması, ilgili Kanun’da yer alan sürelerin hatalı değerlendirilip kaçırılması, itiraz yolu, itiraz yeri ve süresi gibi hususlarda birtakım önemli sorunlar yaşandığı görülmektedir. Bu tez çalışmasıyla; uygulamada yaşanan mevcut ve muhtemel hukuki sorunlara ışık tutmayı hedeflemekteyiz.

Tez çalışmamız iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; memur ile diğer kamu görevlisi kavramları genel hatlarıyla açıklanarak bu alanda tarihsel süreç içerisinde yapılan hukuki düzenlemelere, memurlar ile diğer kamu görevlilerinin yargılanma usulünde geçerli olan temel ilkelere, 4483 sayılı Kanun’un amacı, kapsamı ile istisnalarına değinilmiştir. Bu konular uygulamada yaşanan hukuki sorunlarla birlikte izah edilmiş ve önemli Yüksek Mahkeme kararlarıyla konu aydınlatılmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde; 4483 sayılı Kanun çerçevesinde soruşturma ve kovuşturma usulü ile memurluk statüsünde kısıntı oluşturan geçici bir tedbir olması yönüyle çalışmamızla bu yönden bir bağlantısı olan ceza soruşturması veya kovuşturması nedeniyle görevden uzaklaştırma kavramı değerlendirilmiştir. Tüm bu hususlar uygulamada yaşanan sorunlarla birlikte açıklanmıştır. Ayrıca bu alanda uygulamada yaşanan hukuki sorunlara ve çözüm önerilerine de yer verilerek önemli Yüksek Mahkeme içtihatlarıyla konu desteklenmiş ve zenginleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL HATLARIYLA MEMURLARIN VE DİĞER KAMU GÖREVLİLERİNİN YARGILANMASI USULÜ

Bu tez çalışmasının odak konusu; 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun (“4483 s. Kanun”) hükümleri çerçevesinde soruşturma usulüdür. Soruşturma usulünün tüm boyutlarıyla incelenebilmesi için, öncelikle memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yargılanması usulünün genel hatlarıyla açıklanması gerekmektedir. Çalışmanın bu bölümünde, memurlar ile diğer kamu görevlilerinin yargılanmasının tarihsel gelişimi ve memurlar ve kamu görevlilerinin yargılanma usulünde geçerli olan temel ilkeler, 4483 s. Kanun’un amacı ve kapsamı, 4483 s. Kanun ile diğer kanunlarda yer alan istisnalar irdelenecektir.

I. TARİHÇE

Tarihsel süreçte memurlar ile diğer kamu görevlilerinin görevlerinden doğan veya görevlerini yürüttükleri sırada gerçekleştirdikleri iddia edilen suçlar için özel soruşturma usulünün getirilmesinin kökeni çok eskidir¹. Örneğin; mutlak monarşi rejiminin uygulandığı dönemlerde hükümdar çok geniş yetkilere sahip olduğundan o dönemde görev yapan memurların adli yargı mercilerince yargılanan özel kişilerden daha farklı bir usulde yargılanabileceği öngörülmüştür². Bu itibarla, mutlak monarşinin uygulandığı zamanlarda memurların işlemiş oldukları suç fiilleri hakkında yargılama yapma ve yaptırım uygulama izni esasen hükümdarın takdirindedir.

Osmanlı dönemindeki devlet yönetimi incelendiğinde; padişah, yasama ve yürütme yetkisi ile egemenliği tek başına elinde bulunduruyordu. Padişah, devlet işlerini yerine getirmekle görevli olan personeli kendisi tayin ederdi³. Divan-ı Hümayun, yüksek yargı ve danışma organı olarak görev yapmakta olup kadıların verdikleri hükümlere yönelik yapılan başvuruları temyizen inceleyebilmekteydi. Tüm

¹ ERSÖZ, Kürşat; SERTTAŞ, Seher, “Devlet Memurlarının İsnat ve İftiralar Karşı Korunması”, İzmir Barosu Dergisi, Mayıs 2019, s. 164. <https://www.izmirbarosu.org.tr>, (E.T.23.06.2024).

² YILDIZ, Günay, “Gelişimi Üzerinden İşlevsel Bir Kamu Personel Rejimi”, ÇOMÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 4, 30 Ekim 2017, s. 32, 33. <https://dergipark.org.tr>, (E.T. 23.06.2024).

³ AKGÜNER, Tayfun; BERK, Kahraman, İdare Hukuku, Der Yayınları, 8. Basım, İstanbul, 2017, s. 514.

bu yönetsel ve yargısal kurumların varlığına rağmen, Osmanlı Devleti'nde padişah hukuksal ve siyasal olarak tüm güçlere sahipti⁴. Bu dönemde, memurların yargılanmalarına ilişkin özel birtakım usuller öngörülmüştür. Bu usuller, Tanzimat Dönemi'yle birlikte önemli değişikliklere uğramıştır⁵. Bu nedenle konunun Osmanlı Dönemi'ndeki tarihsel gelişimi “*tanzimat öncesi*” ile “*tanzimat sonrası*” dönem olarak iki başlıkta incelenecek; ardından cumhuriyetin ilanını takiben konuya ilişkin yaşanan gelişmeler açıklanacaktır.

A. Tanzimat Öncesi Dönem

Osmanlı Devleti'nde merkezi idarenin başında hükümdar bulunmaktayken vilayet idaresinin başında kadılar yer almaktaydı⁶. Osmanlı Devleti'nde kadılar, hükümdarlar tarafından göreve atanmaktaydı. O dönemde kadıların; hakimlik, mülki amirlik gibi farklı alanlarda görevleri vardı⁷.

Tanzimattan önceki dönemde memurlara isnat edilen suçlar, şahsi suç ile görev suçu ayırımına gidilmeden idare heyetleri tarafından değerlendirilmekteydi. Bu dönemde yargılama sadece kadılar tarafından yürütülmemekteydi. Nitekim gerektiğinde bu görevi hükümdarlar, sancak beyleri ve beylerbeyleri de üstlenebilmekteydi⁸.

Hükümdar, Divan-ı Hümayun' da yargısal ve diğer alanlardaki sorunları, şikayetleri dinleyip bunları çözüme kavuşturmaktaydı. Divan-ı Hümayun günümüzde farklı yargı kollarında görev yapmakta olan yargı mercilerinin hepsinin görevini tek başına üstlenmekteydi. O dönemde halkın memurlar hakkındaki şikayetleri kadılar vasıtasıyla ilgili mercilere iletilirdi⁹.

Merkezde bulunan görevliler hakkında yargılama Divan-ı Hümayun' da yürütülmemekteydi. Ancak taşrada bulunan görevlilerle ilgili yargılama Eyalet

⁴KARAKAŞ, Fatma, Memur Yargılama Hukuku ve Uygulaması, Legal Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, Kasım 2002, s. 38.

⁵T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu, Araştırma ve İnceleme Raporu, 2012/1, 02.02.2012, s. 621.

⁶DEMİR, Abdullah, “Osmanlı Hukukunda Devletin Yapısı”, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 1, 2016, s. 10. <https://dergipark.org.tr>, (E.T.24.06.2024).; KARAKAŞ, s. 38.

⁷VATANSEVER ÖZTÜRK, Müge, Osmanlı Ceza Hukukunda Adil Yargılama İlkesi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 145 vd.

⁸ÜNAL, Mehmet Ali, “Tanzimat'tan Önce Osmanlı Devleti'nde Memur Yargılaması”, I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri, s. 293. <https://cdn.istanbul.edu.tr>, (E.T.24.06.2024).

⁹VATANSEVER ÖZTÜRK, s. 87; ÜNAL, s. 291.

Divanı'nda görülmekteydi¹⁰. Divan-ı Hümayun, kadıların verdikleri hükümlere yönelik itirazları değerlendirip bu konuda karar verebilmekteydi. O dönemde yargılama görevini yerine getiren kadılar, şer'i ve hukuki ihtilaflarla ilgilenerek hüküm kurarlardı. Kadılar yargılamayı aleni olarak ve tarafsızlık kurallarına riayet ederek icra ederlerdi. Sultan da kadı tarafından verilen hükmü yerine getirmek mecburiyetindeydi¹¹. Osmanlı Devleti'nde yargılama faaliyetleri aynı zamanda kazaskerler tarafından da yerine getirilebilmekteydi¹².

III. Selim (1786-1807) döneminde toplumsal alanda yaşanan bozulmalar nedeniyle; rüşvet ve usulsüz vergi gibi suçlarda artış yaşanmıştı¹³. Bu durumun nedenlerinden biri de toprak düzeninde meydana gelen birtakım bozulmalardı. Özellikle de toprak düzenine dayalı kamu personel yönetimindeki değişikliklerle yeteneksiz ve tecrübesiz yöneticiler ortaya çıkmıştı. Bu durum yeni düzenlemelere gidilmesi gerektiğini göstermişti¹⁴. Bu dönemde kamu görevlisi olan kişilerin yargılanması için özel görevli memurlar yetkilendirilmişti. Özel görevli memurlar, kamu görevlilerinin soruşturulması için görevlendirilmişlerdi. Bu dönemde yapılan yeni düzenlemelerden biri de üst düzey memurların yargılanmasının Divan-ı Hümayun' da görülmeye başlanmasıydı¹⁵.

II. Mahmut (1808-1839) döneminde de birtakım köklü değişiklikler yaşanmıştı¹⁶. Örneğin; Meclis-i Valayı Ahkam-ı Adliye kurularak burada üst dereceli kamu görevlilerinin yargılamaları yapılmıştı¹⁷. Ancak burada kamu görevlileri hakkında özel usulle soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin yapılıp yapılmadığı

¹⁰ **ERDAL**, Muhammed, Türk Hukukunda Kamu Görevlilerinin Yargılama Süreci, Legal Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, Ağustos, 2022, s. 9.

¹¹ **METİN**, Ayhan, Türkiye'de Memurların Soruşturulması ve Yargılanması Rejimi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2003, s. 6 vd; **VATANSEVER ÖZTÜRK**, s. 137.

¹² **AKGÜNER/BERK**, s. 512.; **OKUR GÜMRÜKÇÜOĞLU**, Saliha, "Osmanlı Devleti'nde Kamu Görevlilerine Verilen Sürgün Cezalarındaki Suç Tipleri (18. yüzyıl)", Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, Cilt: Prof. Dr. M. Fatih UŞAN'a Dekanlıkta 10. Yıl Anısına Teşekkür Armağanı, Sayı: 2022/2, 12 Eylül 2022, s. 639. <https://kadem.org.tr>, (E.T.24.06.2024).

¹³ **TANÖR**, Bülent, Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980), Yapı Kredi Yayınları, 28. Baskı, İstanbul, Şubat 2017, s. 38 vd. **ERDAL**, s. 9.

¹⁴ **AKGÜNER/BERK**, s. 515.

¹⁵ **ASLAN**, Onur Ender, "Memurların Yargılanması Hakkında Yeni Yasa Üzerine Düşünceler", Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 33, Sayı: 1, Mart 2000, s. 60; **ERDAL**, s. 9; **YÜCESOY**, Ayşe Aslı, "Şûrây-ı Devlet (1868-1876)", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 2, 2017, s. 189.

¹⁶ Tanzimat döneminin ortaya çıkmasındaki sebeplerden biri de II. Mahmut (1808-1839) döneminde, kamu personel yönetimi alanında yeni düzenlemeler yaşanmasıdır. **AKGÜNER/BERK**, s. 515.

¹⁷ **GÖZÜBÜYÜK**, A. Şeref, Anayasa Hukuku, Turhan Kitabevi, 18. Bası, Ankara, 2011, s. 110.

noktasında net bir bilgi bulunmamaktadır¹⁸. Bu adliye daha sonra, o dönemde Danıştay işlevi gören Meclis-i Vala ve o dönemde Yargıtay işlevi gören Divan-ı Ahkam-ı Adliye olmak üzere ikiye ayrılarak faaliyetlerini sürdürmüştür¹⁹. 1839 tarihli Gülhane Hattı Hümayunu ile birlikte, özellikle üst düzey devlet memurlarının güvenliklerinin sağlanmasına ilişkin yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu konudaki hukuki düzenlemelere örnek olarak; memurların yargılanmasına ilişkin “1855 (1271) tarihli *Men-i İrtikap Kanunu*” ve memurların yargılamalarına bakacak olan makamların belirlendiği “1859 (1275) tarihli *Vülat-ı İzam ve Mutasarrifin-i Kiram ile Kaymakamların Vezaifini Mübeyyin Talimat*” verilebilir²⁰.

B. Tanzimat Sonrası Dönem

Osmanlı’da hukuki alanda uygulanan bazı yaptırımlar oldukça ağırdı. Örneğin; devletin üst yönetim kadrosu için bile siyaseten katl (ölüm cezası) gibi ağır cezai yaptırımlar uygulanabiliyordu. O dönemlerde yer alan ağır yaptırımlardan biri de genel müsadereydi²¹. En nihayetinde, Batı’daki devlet anlayışından ve insan hakları hususundaki gelişmelerden etkilenilmesiyle birlikte, memurların bu ağır cezalara uğramasının önüne geçilmiştir. Özellikle II. Mahmut döneminde, memur yargılaması hakkında çıkarılan kararname ile siyaseten katl yaptırımının uygulanmasına son verilmiştir²².

Tanzimat Dönemi’nde kadılarla, nizamiye mahkemeleri sistemiyle ve o dönemin anlayışıyla laik bir hukuk uygulanabilmiştir. Nizamiye mahkemeleri haricinde merkezde kanun yolu yargılamasını yürüten, idari başvurulara bakan ve padişahın çıkaracağı kanunları hazırlayan meclisler kurulmuştur²³. Örneğin; idari işlerle, yasama metinlerini hazırlamakla ve idari denetimle görevli olan Şurayı Devlet bu kapsamdadır. Bununla birlikte, adli işlerde ilk derece mahkemesi olarak görev

¹⁸ ASLAN, Zehreddin; ALTINDAĞ, Halil, Memurların Disiplin ve Ceza Soruşturması (2547 sayılı Kanun Kapsamında Çalışanların Disiplin ve Ceza Soruşturması Dahil), Seçkin Yayıncılık, 6. Baskı, Ankara 2024, s. 158.

¹⁹ ERDAL, s. 9.

²⁰ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu, s. 621; TANÖR, s. 98 vd.

²¹ AKYILDIZ, Ali, “*Memur Yargılamasında İdari Süreç*”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 2, 1 Haziran 2001, s. 4, 5; DEMİRDİZEN, Gizem Deniz, 4483 sayılı Kanuna Göre Devlet Memurlarının Yargılanması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2020, s. 13.

<https://dergipark.org.tr>, (E.T.25.06.2024).

²² AKYILDIZ, s. 4 vd.

²³ KARAHANOGULLARI, Onur, “*III. Cumhuriyet’te Din Kamu Hizmetinin Kaldırılması, Laiklik*”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C. 72, No. 4, 2017, s. 907.

yapan ve kanun yolu incelemesinde bulunan Meclis-i Vala-yı Ahkam-ı Adliye bu konuya emsal teşkil etmektedir. Önemle belirtmek gerekir ki; bu meclislerde fetva gerektirmeden karar alınabilmesi de mümkündür²⁴.

Tanzimat Dönemi'nde, adli ve idari merciler arasında tam anlamıyla bir ayrıma gidilmediğinden dolayı memur yargılamaları idari merciler tarafından gerçekleştirilmekteydi²⁵.

Memurların yargılanmasıyla ilgili hukuk kurallarının daha düzenli olması ve yerleşmesi Tanzimat Dönemi sonrasında olmuştur. Nitekim Tanzimat Dönemi'yle birlikte Batı'da toplumsal düzenden ve hukuki alandaki gelişmelerden etkilenilmeye başlanıldığını söylemek mümkündür. Batı'da insan hakları yönünden yaşanan bu önemli gelişmelerin Osmanlı Devleti bakımından da uygulanabilmesi oldukça önemli bir adım olmuştur²⁶.

Tanzimat'tan sonraki dönemde eğer üst düzey bir memurun yargılaması yapılacaksa bu yargılama Meclis-i Valayı Ahkam-ı Adliye ile bağlantılı olan Mesalih-i Mülkiye Cemiyet'inde görülmüyordu. Üst düzeyde yer almayan memurlar için yargılama Meclis-i Kebir'de yapılmaktaydı²⁷. Bu memurlar hakkında Meclis-i Kebir'de verilen hükümler için temyiz mercii Meclis-i Valayı Ahkam-ı Adliye olmaktadır²⁸. Bakanların yargılanması bakımından da Meclis'i Tanzimat yetkilendirilmişti²⁹.

Tanzimat Dönemi'nde, memur yargılaması alanında kanunlaştırmaya yönelik girişimlerde bulunulmuştur³⁰. Bu dönemdeki yasal gelişmelerden biri, 1271 (1855)³¹ tarihli “*Men-i İrtikaba Dair Ceza Kanunname Layihası*”dır³². Burada memurların yargılanması hususunda daha ayrıntılı hükümler getirilmiştir. Örneğin; bu Kanun'un

²⁴ KARAHANOGULLARI, “III. Cumhuriyet'te Din Kamu Hizmetinin Kaldırılması, Laiklik”, s. 907; TANÖR, s. 103.

²⁵ ERKENCİ, Hüseyin, “Memurin Muhakemat-ı Hakkında Kanunu Muvakkat Üzerine Düşünceler”, TBB Dergisi, Sayı: 1999/1, s. 11. <https://tbbdergisi.barobirlik.org.tr>, (E.T. 26.06.2024).

²⁶ AKYILDIZ, s. 4.

²⁷ ASLAN, s. 60.

²⁸ ÇAĞLAYAN, Ramazan, “Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanmasına İlişkin 4483 Sayılı Kanun Hakkında Bir Değerlendirme”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: VII, Sayı: 1-2, s. 106.

²⁹ ASLAN, s. 60.

³⁰ KARAKAŞ, s. 40.

³¹ Miladi takvime göre 1855 yılı, Hicri takvimde 1271 yılına karşılık gelmektedir. <https://ttk.gov.tr>, (E.T. 25.06.2024).

³² AKYILDIZ, s. 6; ERDAL, s. 9; ASLAN, s. 60; T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu, s. 621.

27-31. madde hükümleri memurların yargılanma usulüne ilişkindir³³. İlgili Kanun, memurların işledikleri suçlar ve yargılanmaları konusunda da hükümler içermektedir³⁴. İlgili Kanun'un 28. hükmünde ifade edildiği üzere; İstanbul'da bulunan devlet memurları ve taşradaki yüksek rütbeli memurların yargılanması Meclis-i Valayı Ahkam-ı Adliye'de görülüyor ve üzerlerine atılı suçun sübuta erdiği yönünde karar verildiği takdirde bu karar padişahın iradesine sunuluyordu. Taşrada bulunan küçük rütbeli memurlar ve bunların suç ortakları ise Eyaletlerde yer alan Meclis-i Kebir'de yargılanmaktaydı. Burada verilen hüküm Meclis-i Valayı Ahkam-ı Adliye'de inceleniyordu. Ayrıca Meclis-i Kebir'de görülen yargılamanın yeterli olmadığına kanaat getirilirse, Dersaadet'te yeniden yargılama yapılabilirdi³⁵.

1855 tarihinde yayımlanan Meclis-i Ali-i Tanzimatın Vezaif-i Mürettebesi Nizamnamesi'nde de vekillerin bütün yargılamasının bu mecliste görüleceği hüküm altına alınmıştır. Burada yapılan yargılamalarda ve verilen hükümlerin icrasında padişahın iradesi büyük bir öneme sahipti³⁶.

(1868) Şûrây-ı Devlet Nizamname-i Esasisi ile Şûrây-ı Devlet kurulmuştur³⁷. Şûrây-ı Devlet Nizamnamesi'nin 1. hükmünde ifade edildiği üzere; Osmanlı'nın idari alandaki gelişimi bakımından elzem yeniliklerin hayata geçirilmesi ve ülkenin modern bir yapıya ulaşması noktasında Şûrây-ı Devlet'in bir reform meclisi şeklinde kurulduğunu söylemek mümkündür³⁸. İlgili metnin ikinci madde hükmünde Şûrây-ı Devlet'in görevleri sıralanmıştır. İlgili hükümde belirtildiği üzere; padişahın isteği üzerine ya da kanunlar gereğince memurların soruşturulması ve yargılamasının yapılması, Şûrây-ı Devlet'in görevidir³⁹.

Tanzimat Dönemi'nde memurların soruşturmasını yürütecek merciler konusunda netlik bulunmamaktaydı. Bu konudaki eksikliği gidermek maksadıyla 1859 tarihli "*Vülat-ı İzam ve Mutasarrıfın-i Kiram ile Kaymakamların Vezaifini Mübeyyin Talimat*" adlı yönetmelik çıkartılmıştır⁴⁰. Bu yönetmelikle, eyalet ve

³³ AKYILDIZ, s. 6.

³⁴ ERDAL, s. 9 vd.; KARAKAŞ, s. 40 vd.

³⁵ Bu durum, o dönemde de istinaf yargılamasının yapıldığına örnek teşkil etmektedir. **Bkz. KARAKAŞ**, s. 41.

³⁶ KARAKAŞ, s. 41.

³⁷ ALTINDAĞ, İbrahim, "*Osmanlı Devleti Döneminde Şura-yı Devlet*", TAAD, Yıl: 11, Sayı: 44, Ekim 2020, s. 26 vd.; YÜCESOY, s. 196 vd.

³⁸ ALTINDAĞ, s. 26 vd.; YÜCESOY, s. 197.

³⁹ ALTINDAĞ, s. 26 vd.; YÜCESOY, s. 197.

⁴⁰ DEMİRDİZEN, s. 13, 14; T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu, s. 621.

sancaklarda yer alan bağımsız mutasarrıflara, yetki alanlarında yer alan memurların görevlerinden kaynaklı olarak işlemiş oldukları suçları soruşturma ve gerektiğinde görevden alma yetkileri tanınmıştır⁴¹. Memurlar hakkında dava açılabilmesi mutasarrıfların ve valilerin iznine bağlı kılınmıştır⁴². Buna karşın şer'i hakimler bu düzenlemelerin dışında bırakılmıştır. Şer'i hakimler bu düzenlemenin dışında tutulmakla birlikte, 1870 tarihinde çıkarılan Nizamname ile bu hakimlerin yargılamasının Şura-yı Devlet'te görülmesi yönünde düzenleme yapılmıştır⁴³.

Aşağıda ayrıca incelenecek olan 1872 tarihli Memurin Muhakematı Nizamnamesi'ne kadar yapılan düzenlemelerde genel olarak, idarenin baskın ve Fransız Hukuku'nun etkili olduğu söylenebilir⁴⁴.

1. Memurin Muhakematı Nizamnamesi

Tarihsel süreç içerisinde, doğrudan memurlar ile diğer kamu görevlilerinin ceza kovuşturmasıyla alakalı ilk derli toplu hukuki düzenleme 1288 (1872)⁴⁵ tarihli Memurin Muhakematına Dair Nizamname'dir⁴⁶. Dönemine göre değerlendirildiğinde, gelişmiş bir hukuk nosyonuna sahiptir. Bu Nizamname'de yargılamanın tamamen idare tarafından yürütüldüğü "*idari yargılama sistemi*" uygulanmıştır. Tüm bu gelişmelerle birlikte suç işleyen memurların kuvvetli kurallar kapsamında korunması da amaçlanmıştır⁴⁷.

1872 tarihli Nizamname'de memurun rütbesine göre yargılamayı yürüten merciler de değişiklik arz etmektedir. Memurun rütbesine göre; kaza, liva ya da vilayet yönetim kurullarınca yapılan muhakeme neticesinde hüküm kuruluyordu⁴⁸. İdari kurulun vermiş olduğu kararlar hakkında tüzükte belirtilen idari merciler tarafından istinaf yoluna gidilebiliyordu. Nizamnameye göre, memurların görevleriyle ilgili

⁴¹ ERDAL, s. 10 ; KARAKAŞ, s. 41.

⁴² ERKENCİ, s. 11.

⁴³ Detaylı bilgi için bkz. ERDAL, s. 10 ; KARAKAŞ, s. 42.

⁴⁴ KARAKAŞ, s. 42.

⁴⁵ Miladi takvime göre 1872 yılı, Hicri takvimde 1288 yılına karşılık gelmektedir. <https://ttk.gov.tr>, (E.T.23.06.2024).; bkz. KARAKAŞ, s. 43.

⁴⁶ PINAR, İbrahim; ÇALIŞKAN, Öner, Açıklamalı-İçtihatlı 4483 ve 2547 sayılı Kanunlara Göre Kamu Personeli Ceza Soruşturma Usulü, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, Eylül, 2020, s. 17; Ayrıca bu konuda, AYM, E. 1991/29, K. 1992/12, T: 27.02.1992 Kararın tamamı için bkz. <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>, (E.T.24.06.2024).

⁴⁷ KARAKAŞ, s. 43.

⁴⁸ KARAKAŞ, s. 43.

olmayan suçlar hakkında yargılanmaları genel usullere göre yapılmaktaydı⁴⁹. Asılsız şikayetlerin önüne geçmek için ve yargı mercilerini gereksiz yere meşgul etmemek adına 1895 yılında çıkarılan bir mazbata ile bu konuya ilişkin bazı düzenlemelere gidilmiştir. Örneğin; suçüstü durumları dışında, memurlar hakkında yapılan şikayetlerde hakimlerin öncelikle müştekiyi ve tanıkları dinlemesi; eğer gerekli görülürse memurun uygun şekilde celp edilmesi suretiyle ya da yazışma yoluyla ifadesinin alınması uygulaması getirilmiştir⁵⁰. Osmanlı Dönemi’nde, hâkim ve savcılar, kendilerine mahsus bir yargı mekanizmasına sahip olmaları nedeniyle Nizamname’nin kapsamı dışında bırakılmışlardır⁵¹. Bu Nizamname ile kamu görevlilerinin ceza soruşturması ve kovuşturması idari bir süreç kapsamında değerlendirilerek verilecek ceza, idare kurullarınca belirlenmektedir⁵². Burada memurların işledikleri suçun niteliği, memurların derecesi ve çalıştıkları pozisyonu, görevlendirildikleri yer gibi etkenlere göre bir yargılama düzeni oluşturulmuştur⁵³. Bu dönemde soruşturma aşaması kamu görevlisinin bağlı olduğu idare tarafından gerçekleştirilmekteyken kovuşturma aşaması Şurayı Devlet tarafından gerçekleştirilirdi. Burada önemle belirtmek gerekir ki; Şurayı Devlet, idarenin bir çeşit danışma organı vazifesini görmektedir. Dolayısıyla bu dönemde Şurayı Devlet’in tam olarak bir yargı mercii olarak görev yaptığı söylenemez⁵⁴.

2. Memurin Muhakemat-ı Hakkında Kanun-u Muvakkat

Yukarıda açıklanan 1872 tarihli Nizamname’den sonra 1329 (1913)⁵⁵ tarihli Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat⁵⁶ (“MMHK”) yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun ile birlikte memurların ceza soruşturması idare tarafından yürütülmekteyken, kovuşturma evresi adli yargı mercileri tarafından

⁴⁹ KARAKAŞ, s. 44.

⁵⁰ KARAKAŞ, s. 44.

⁵¹ KARAKAŞ, s. 44.

⁵² ERKENCİ, s. 12.

⁵³ ASLAN, s. 60.

⁵⁴ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 158 vd.

⁵⁵ Miladi takvime göre 1913 yılı, Hicri takvimde 1329 yılına karşılık gelmektedir. <https://ttk.gov.tr>, (E.T.24.06.2024).

⁵⁶ Yetki kanunu gerektirmeden doğrudan Anayasa’nın verdiği yetki doğrultusunda çıkarılan kararname uygulamasında “*Kanunu Muvakkat*” olarak adlandırılmaktaydı. Bkz. KARAKAŞ, s. 45; Bu Kanun’da “*muvaakat*” kelimesinin geçmesinin nedeni; 1876 Anayasası’nın 36. hükmü uyarınca Bakanlar Kurulu’na verilen yetki neticesinde yapılmış işler, Bakanlar Kurulu’nca geçici kanunlarla girdiği zaman acil olarak yapılması gereken işler, Bakanlar Kurulu’nca geçici kanunlarla düzenlenebilmektedir. Buna karşın, bu düzenlemelerin daha ilk toplantıda mutlaka meclis onayına sunulması gerekmektedir. Bkz. ÇAĞLAYAN, s. 106.

yürütülmekteydi⁵⁷. Bu Kanunda, memurların ceza yargılaması için özel bir usul mevcuttu⁵⁸. Yani memurun görevini ifa ederken veya görevinden kaynaklanan bir suç işlemesi durumunda, ilgili Kanun uyarınca memur hakkında adli merciler tarafından yürütülecek olan yargılama evresinden önce, idare makamları tarafından bir hazırlık soruşturması yapılmaktaydı. Hatta bu soruşturma neticesinde memurun yargılanmasına gerek duyulup duyulmadığı hakkında bir karara varılırdı⁵⁹. Bu Kanun, 4483 s. Kanun çıkana kadar uzunca bir süre yürürlükte kalmıştır⁶⁰.

C. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet Dönemi'nde esas itibarıyla özellikle bazı suçlar yönünden ayrı kanunlar çıkartılarak yeni düzenlemelere gidilmiştir. Bu suçlar genel olarak memurlar arasında daha sık işlenebilecek mahiyettedir.

İlk olarak belirtmelidir ki Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat'a göre olan sistem 1924 Anayasasında, 1961 Anayasası'nda ve 1982 Anayasası'nda devamlı olarak uygulanmıştır. Anayasa Mahkemesi konuya ilişkin vermiş olduğu bir kararda⁶¹; MMHK'nin o zamana kadar olan uygulamaların temelini oluşturduğunu belirtmiştir. Söz konusu kararda ayrıca, Cumhuriyet Danıştay'ı kurulmadan evvel devlet teşkilatında ve adalete erişimde yaşanan olumsuzlukları gidermek maksadıyla Danıştay'ın memurların yargılanmalarına ilişkin işleri TBMM'de kurulan özel bir kurul yardımıyla gerçekleştirdiğinden söz edilmiştir. Bu Kanun-u Muvakkat, kamu yönetimi alanındaki ihtiyaçlara yanıt vererek memurların yargılanması hususunda kamu yönetimi ile yargı makamları arasında bağlantı kurmuştur. Ayrıca memurların görevlerinden kaynaklanan ya da görevlerini icra ettikleri sırada gerçekleştikleri iddia olunan suçların, mahkemeye gelmeden önceki aşamada kovuşturulmasını düzenlemesi bakımından da önemlidir⁶².

⁵⁷ ERKENCİ, s. 12.

⁵⁸ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 155; EREN, Abdurrahman, Anayasa Hukuku Dersleri Genel Esaslar-Türk Anayasa Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 6. Baskı, Ankara, 2024, s. 868.

⁵⁹ EREN, (Anayasa Hukuku Dersleri Genel Esaslar-Türk Anayasa Hukuku), s. 1035.

⁶⁰ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 159.

⁶¹ AYM; E. 1991/29, K. 1992/12 T: 27.02.1992, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>, (E.T.24.06.2024).

⁶² Bkz. <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>, (E.T.24.06.2024).

Cumhuriyet Dönemi'nde memurlar ile diğer kamu görevlilerinin yargılanmasına ilişkin hüküm içeren kimi Kanunlar yürürlüğe konulmuş ve nihayetinde “*Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat*” mülga olmuştur.

1. 1609 s. Bazı Cürümlerden Dolayı Memurlar ve Şerikleri Hakkında Takip ve Muhakeme Usulüne Dair Kanun

Cumhuriyet Dönemi'nde çıkartılan 1609 s. Bazı Cürümlerden Dolayı Memurlar ve Şerikleri Hakkında Takip ve Muhakeme Usulüne Dair Kanun⁶³'da zimmet, irtikap, kaçakçılık, devlet sırlarının açıklanması ve açıklanmasına neden olma, alım-satım işlerine fesat karıştırma, müzayedede, ihtilas gibi suçların faili olan veya ilgili suçlara iştirak eden memurlar yönünden MMHK hükümlerine gidilmeyeceği kabul edilmiştir⁶⁴. 1609 s. Kanun uyarınca; bakan veya vali ceza davasının açılması yönünde izin verirse bu durumda savcı, ceza davası açabilmektedir⁶⁵.

1609 s. Kanun uyarınca; soruşturma evresinin Cumhuriyet savcısınca yürütülmesi kabul edilerek “*idari izin sistemi*” öngörülmüştür. Bu kanunun istisnası kapsamında yer alan kişiler valiler ile müsteşarlardır. Valiler ve müsteşarlar yönünden MMHK hükümleri uygulanabilmektedir⁶⁶. 1609 s. Kanun'u yürürlükten kaldıran kanun ise “*3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu*” olmuştur⁶⁷.

2. 3628 s. Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu⁶⁸

Yolsuzluğun önüne geçilmesi noktasında birçok uluslararası sözleşmenin tarafı olan Türkiye, kendi iç hukukunda bu konulara eğilerek mevzuatta birtakım

⁶³19.02.1963 tarihinde 11338 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T.24.06.2024).

⁶⁴ KEYMAN, Selahattin, “*Memurin Muhakematı Kanunu*”, Cilt: 19, Sayı: 1, 1962, s. 175 vd. <https://dergipark.org.tr>, (E.T. 24.06.2024).

⁶⁵ ERKENCİ, s. 12.

⁶⁶ ERKENCİ, s. 12,13.

⁶⁷ ERDAL, s. 13.

⁶⁸04.05.1990 tarihinde 20508 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T.24.06.2024).

değişiklikler yapmıştır⁶⁹. Özellikle de 3628 s. Kanun düzenlemesiyle yolsuzlukla ilintili kabul edilen çeşitli suçlar düzenlenmiştir.

3628 s. Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'na göre: Bu Kanun'daki yazılı suçlarla birlikte; irtikap, ihtilas, zimmete para geçirme, rüşvet, görev esnasında ya da görevinden kaynaklı kaçakçılık, resmi ihale ile alım ve satımlara fesat karıştırmak, devlet sırlarının açıklanması ya da açıklanmasına neden olma suçlarından ya da bu suçlara iştirak etmekten dolayı sanık konumunda olan kişiler bakımından MMHK hükümlerinin uygulanmayacağı düzenlenmiştir⁷⁰. Bu hüküm müsteşarlar, valiler ile kaymakamlar bakımından uygulanmamaktadır⁷¹.

3628 s. Kanun'un genel gerekçesinde de ifade olunduğu gibi; kamu görevlilerinin mal bildiriminde bulunmaları hakkında daha etkin yaptırımların getirilmesine yönelik gereklilik ve rüşvet ile yolsuzluğun devleti zarara uğratan sosyal bir yara olarak görülmesi karşısında, 2871 sayılı Kanun'un bu konuda yeterli etkiyi sağlayamamış olması, bu suçlarla etkin olarak mücadele etme girişimlerinde bulunmak gibi gerekçeler neticesinde ilgili Kanun çıkarılmıştır⁷².

Ayrıca 4483 s. Kanun'da yer alan soruşturma şekline bağlı kalmaksızın 1999 tarihli 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nda geçen suçlarla, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu⁷³'nda geçen rüşvet, irtikap, basit zimmet, nitelikli zimmet, devlet sırlarının açıklanması ya da açıklanmasına sebep olma ya da bu suçlara iştirak etme, görev esnasında ya da görevinden kaynaklı kaçakçılık suçları, resmi ihale ile alım ve satımlara fesat karıştırmak suçlarından yargılanan kişiler için özel bir soruşturma usulü getirilmiştir⁷⁴. Bu açıdan, bu suçlarda sanık konumunda olanlar hakkında re'sen soruşturma işlemlerine başlanacağı öngörülmüş bulunmaktadır⁷⁵.

⁶⁹ AKTAŞ, Batuhan, “Yargıtay Kararları Işığında 3628 Sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'nda Düzenlenen Suç Tipleri”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Bülent Tahiroğlu'na Armağan), Özel Sayı, Cilt: 23, Sayı: 3, Yıl: 2017, s. 797. <https://dergipark.org.tr>. (E.T.26.06.2024).

⁷⁰ ERKENCİ, s. 12 vd.

⁷¹ Bkz. 3628 s. Kanun, m. 17/2.

⁷² UĞUR, Hüsamettin, “3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'na Eleştirel Bir Bakış ve Çözüm Önerileri”, TBB Dergisi, Sayı: 76, Yıl: 2008, s. 291. <https://tbbdergisi.barobirlik.org.tr>, ; 3628 s. K. hakkında Bkz.: <https://www.lexpera.com.tr>. (E.T. 26.06.2024).

⁷³ 12.10.2004 tarihinde 25611 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T.26.06.2024).

⁷⁴ ONAR, Sıddık Sami, İdare Hukukunun Umumi Esasları, İsmail Akgün Matbaası, C: II, 3. Bası, 1966, s. 1201; AKTAŞ, s. 797, 798.

⁷⁵ AKTAŞ, s. 852 vd.

3628 sayılı Kanun'un 4 Mayıs 1990 tarihinde yürürlüğe girmesiyle beraber; 2871 sayılı Kamu Görevlileri ile İlgili Mal Bildirimi Kanunu ve 1609 sayılı Bazı Cürümlerden Dolayı Memurlar ve Şerikleri Hakkında Takip ve Muhakeme Usulüne Dair Kanun yürürlükten kaldırılmıştır⁷⁶.

Bu Kanun bazı noktalarda uygulama açısından belirsizlik oluşturmakta ve hukuki sorunların çözülmesi yönünden eksiklikler barındırmaktadır⁷⁷. Şöyle ki; bu Kanun'da belirtilen bazı suçlar “*ani suç*”⁷⁸ olarak nitelendirildiklerinden bu suçların zamanaşımına uğraması ihtimalinde ilgili suçlar hakkında cezai yaptırım uygulanmaması durumu gündeme gelebilmektedir⁷⁹.

3. 4483 s. Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun

İdarenin kamusal faaliyetlerini yürüten memurlar ile diğer kamu görevlilerinin görevleriyle alakalı suç gerçekleştirdikleri iddiasıyla yargılanmaları bakımından özel bir soruşturma usulünün getirilmesi gerekliliği karşısında, öncelikle 1982 Anayasası'nın 129. maddesinin son fıkrasında belirtildiği üzere; memurlar ile diğer kamu görevlilerinin gerçekleştirdiği iddia edilen suçlar nedeniyle kendileri hakkında ceza yargılamasına başlanması, kanunla belirlenmiş olan istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idari merciin iznine tabidir. İlgili hükümden anlaşılacağı üzere; kamu görevlileri ile memurların soruşturulabilmesi için özel bir usul getirilmesi anayasal bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir⁸⁰.

Bununla birlikte 657 s. Devlet Memurları Kanunu'nun (“DMK”)⁸¹ 24. hükmünde, Devlet memurlarının görevleriyle alakalı ya da görevleri esnasında

⁷⁶ UĞUR, s. 292.

⁷⁷ ERKENCİ, s. 12 vd.

⁷⁸ Bkz. ÖZTÜRK, Bahri; ERDEM, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 23. Baskı, Ankara, 2023, s. 214.

⁷⁹ UĞUR, s. 290, 291. <https://tbbdergisi.barobirlik.org.tr>, (E.T. 26.06.2024).

⁸⁰ SANCAKDAR, Oğuz; ÖNÜT, Lale Burcu; US DOĞAN, Eser; KASAPOĞLU TURHAN, Mine; SEYHAN, Serkan, İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 540; ALBAYRAK, Haydar, “Yükseköğretim Personelinin Ceza Soruşturması (4483 sayılı Kanunla Karşılaştırmalı Bir İnceleme)”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 32, Sayı: 4, s. 2744 vd. <https://dergipark.org.tr>, (E.T.24.01.2025).

⁸¹ 23.07.1965 tarihinde 12056 sayılı RG’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T. 26.06.2024).

gerçekleştirdikleri suçlar nedeniyle soruşturma ile kovuşturmaya maruz kalmaları ve haklarında dava açılmasının özel hükümlere tabi olduğu hüküm altına alınmıştır⁸².

İşte bu yükümlülüğün yerine getirilmesi çerçevesinde kanun koyucu 4483 s. Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'u, 02.12.1999 tarihinde kabul etmiş ve Kanun 04.12.1999 tarihinde 23896 Sayılı Resmî Gazete'de ilan edilerek yürürlüğe girmiştir.

Sadece memurlarla ilgili düzenlemelere yer veren⁸³ MMHK; 4483 s. Kanun'un 18. maddesi hükmüyle yürürlükten kaldırılmıştır. Belirtmek gerekir ki ülkemizde kamu hizmetlerinin gereği gibi yerine getirilmesi bakımından öngörülen özel soruşturma usulünün en kapsamlı şekilde düzenlendiği metin, 1913 tarihli Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkattır. Anılan kanunun getirdiği sistemde yer alan soruşturma aşamalarının yoğunluğuyla bu aşamalarda görevli olanların yetersiz kalması nedeniyle soruşturma aşaması uzamakta ve buna bağlı olarak yapılan işlemler sürüncemede kalmaktadır⁸⁴. Bazen de süreç içerisinde zamanaşımının dolması nedeniyle bahse konu suçun yaptırımsız kalması durumuyla karşılaşılmaktadır. Adı geçen kanun, kapsam ve konu yönünden de yeterli bulunmamaktadır. Örneğin, görev sırasında gerçekleştirilen fakat görevle ilgisi olmayan suçlar yönünden adli merciler tarafından doğrudan soruşturma uygulanmasına imkân verilmemesi ve ilgili Kanun'un TBMM'nin 08.08.1941 tarih ve 1255 sayılı yorum kararına göre Türk Ceza Kanunu'nun memur olarak belirttiği kimselere de teşmil etmesi yönüyle oldukça geniş bir personel grubunun sisteme dahil olması sıkıntılı bir duruma yol açmaktadır. Tüm bu durumlar neticesinde 4483 sayılı Kanun'un yürürlüğe konulması hasıl olmuştur⁸⁵.

Önemle belirtmek gerekir ki; sadece soruşturma izninin verilmiş olması durumu soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin sürdürülebilmesi için yeterli olmamaktadır. 4483 s. Kanun'un 9. maddesinde, soruşturma izninin verilip verilmemesi ve bu kararlara yönelik itiraz usulü ile ilgili düzenlemeler mevcuttur. Nitekim ilgili Kanun'un 11. maddesinde de soruşturmanın zamanı ile ilgili düzenleme bulunmaktadır. Bununla birlikte, 4483 s. Kanun'un m. 9/4 hükmü uyarınca; itiraz

⁸² ERDOĞAN, Oğuzhan; PANK YILDIRIM, Çiğdem, “Devlet Memurlarının Siyasi Faaliyette Bulunma Yasağı”, OMBUDSMAN AKADEMİK, Yıl: 6, Sayı: 12, Ocak-Haziran 2020, s. 110. <https://dergipark.org.tr>. (E.T.26.06.2024).

⁸³ KARAKAŞ, s. 46 vd.

⁸⁴ ÇAĞLAYAN, s. 111 vd.

⁸⁵ ÇAĞLAYAN, s. 111 vd.

üzerine verilen kararlar kesindir⁸⁶. Ayrıca soruşturma izni alınmadan ve bu karar kesinleşmeden yargılama yapılamaz. 4483 s. Kanun'un m. 4/1 hükmüne göre: Bahse konu Kanun kapsamında bir suç ihbarı veya şikâyet olduğu zaman, ilgili Savcılıklar tarafından sadece ivedilikle toplanması gerekli görülen, kaybolma riski olan delillerin tespitinin yapılabilmesi, bunun dışında başka herhangi bir işlemde bulunulamayacağı düzenlenmiştir⁸⁷. Hakkında şikâyet ve ihbar bulunan kamu görevlisi ya da memurun ifadesine başvurulmaksızın izin vermede yetki olan merciden soruşturma izni talep edilebilmektedir⁸⁸.

4483 s. Kanun'da geçen "izin usulü", 5271 sayılı CMK'nın 160. hükmü vd. hükümlerinde belirtilmiş olan bir suç soruşturmasına başlanılmadan evvel yapılacak işlemlerle ilgili kurallara ilişkindir. Dolayısıyla bu kurallara riayet edilmesi halinde sağlıklı bir soruşturma ve yargılama aşamalarından da bahsedilebilecektir⁸⁹.

II. MEMUR VE KAMU GÖREVLİLERİNİN YARGILANMASINA DAİR SİSTEMLER

Memurların ve kamu görevlilerinin yargılanmasına ilişkin en temel sistemlerin yargısal güvence sistemi ile yönetsel (idari) güvence sistemleri olduğu söylenebilir⁹⁰. Bu başlık altında bu iki sistem sırasıyla incelenecektir.

A. Yargısal Güvence Sistemi

Yargısal güvence sistemi öncelikle İngiltere'de uygulanmaktadır. Bununla birlikte bu sistemin Anglo-Sakson hukuk sisteminin benimsendiği diğer ülkelerde de uygulandığı görülmektedir. Yargısal güvence sisteminde, memur hakkında bir suç isnadının varlığı halinde bu konu hakkında işlemlerin tümünün adli makamlar

⁸⁶ UZ, Abdullah, "Kamu Görevlilerinin Ceza Soruşturmasına Tabi Tutulabilmesi İçin Yetkili İdari Merci Tarafından Verilebilecek Kararların Hukuki Niteliği ve Denetimi Üzerine", Cilt: 2, Sayı: 2, Yıl: 2011, s. 200 vd. <https://dergipark.org.tr>, (E.T.28.06.2024).

⁸⁷ BİLGİN, Hüseyin, "Cumhuriyet Savcılarının Görevlerinden Kaynaklanan İdari Başvurular", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 2, 21.12.2009, s. 60 vd. <https://dergipark.org.tr>, (E.T. 24.01.2025).

⁸⁸ ŞEN, Ersan; BAŞER BERKÜN, Beyza, "4483 sayılı Kanuna Göre Soruşturma İzninin Kesinleşmesi Şartı", 2 Mayıs 2023. <https://sen.av.tr>, (E.T.28.06.2024). Tez konusu olan bu Kanun hükümleri aşağıda detaylı olarak incelenecektir.

⁸⁹ ŞEN/BAŞER BERKÜN, <https://sen.av.tr>, (E.T.28.06.2024). Tez çalışmasının ikinci bölümünde 4483 s. Kanun'un getirdiği soruşturma usulü detaylıca irdelenecektir. Detaylı bilgi için bkz. II. Bölüm.

⁹⁰ AKYILDIZ, s. 8.

nezdinde gerçekleştirilmesi söz konusudur⁹¹. Esas itibarıyla bu sistemde ilgili işlemlerin yürütülmesinde idari makamların bir fonksiyonu bulunmamaktadır⁹². Ayrıca bu sistemde memurların ve vatandaşların ceza yargılamalarının işleyişi yönünden bir farklılık da yoktur⁹³.

B. Yönetmel (İdari) Güvence Sistemi

Yönetmel (idari) güvence sistemi, Kara Avrupası'nda uygulama alanı bulmaktadır⁹⁴. Bu sistemde soruşturma aşaması ya da tüm yargılama sistemi idari merciler tarafından gerçekleştirilmektedir.

Bizim hukukumuzda yönetmel güvence sisteminin özellikle de 1913 yılından önce daha belirgin bir şekilde uygulandığı görülmektedir. 4483 s. Kanun'un kabulüne kadarki süreçte “*soruşturma sistemi*” uygulanmıştır. Daha sonra ise “*izin sistemine*” geçildiği görülmüştür⁹⁵. Yönetmel güvence sisteminin muhakeme sistemi, soruşturma sistemi ve izin sistemi olarak 3 grupta incelendiğini söylemek mümkündür⁹⁶. Bu başlık altında bahsi geçen sistemler, ülkemiz hukuku uygulamasını da içerecek şekilde açıklanacaktır.

1. Yargılama (Muhakeme) Sistemi

Yargılama (muhakeme) sisteminde memurun gerçekleştirdiği suçun soruşturma ve kovuşturma evreleri, idarenin iç meselesi olarak ele alınıp çözümlenmektedir. Bu nedenle ilk olarak suçun öğrenilmesiyle başlayan ve yaptırım verilmesine kadar uzanan sürecin tümünün idare tarafından yerine getirildiği görülmektedir. Bu sistem temelde sert kuvvetler ayrılığı⁹⁷ ile bağlantılıdır. Bu anlayışa

⁹¹ ŞİNİK, Bilal, “4483 sayılı ‘Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun’ ve Getirdiği Yenilikler”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Cilt: 14, Sayı:1, 2000, s. 400, <https://dergipark.org.tr>, (E.T. 24.01.2025).

⁹² AKYILDIZ, s. 8.

⁹³ ÜLKER, Gözde, “4483 Sayılı Kanun ve 2547 Sayılı Kanun Kapsamındaki Ceza Yargılamalarında Ön İnceleme Görevlisi ile Soruşturmacının Yetkilerine İlişkin Bir Değerlendirme”, Terazî Hukuk Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 183, Kasım 2021, s. 2186.

⁹⁴ ÜLKER, s. 2186.

⁹⁵ AKYILDIZ, s. 8; ÜLKER, s. 2186.

⁹⁶ ÜLKER, s. 2186.

⁹⁷ Bkz. GÖZLER, Kemal, “Elveda Kuvvetler Ayrılığı, Elveda Anayasa: 10 Aralık 2016 Tarihli Anayasa Değişikliği Teklifi Hakkında Bir Eleştiri”, Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 01.07.2016, s. 27.; EREN, (Anayasa Hukuku Dersleri Genel Esaslar-Türk Anayasa Hukuku), s. 752.

göre kamu görevlilerinin işledikleri suçların soruşturulması ve yaptırıma bağlanması yürütme erkinin yetki alanına girmekte ve bu alana yargı erki karışmamaktadır.

19. yy.'ın sonlarına doğru etkisini yitiren sert kuvvetler ayrılığı ile birlikte bu sistemin de etkisi azalmıştır⁹⁸.

Yargılama sisteminin uygulanmasıyla ilgili olarak “1872 tarihli *Memurun Muhakematına Dair Nizamname*” örnek olarak verilebilir⁹⁹. Hukuk sistemimizde, muhakeme sisteminden önce tahkik sistemine daha sonra ise izin sistemine geçilmesiyle birlikte idari etkinliğin zayıfladığı anlaşılmaktadır¹⁰⁰.

2. Soruşturma (Tahkik) Sistemi

Soruşturma sisteminde ilk olarak ön soruşturma yönetsel mercilerce gerçekleştirilmektedir. Soruşturmanın son safhası ise gerekli görüldüğü takdirde mahkeme tarafından yerine getirilmektedir. Bu yönüyle de yargılama sisteminden ayrılmaktadır¹⁰¹.

MMHK¹⁰² ve Yargıtay Kanunu (m. 46) soruşturma sisteminin uygulandığı kanunlardır. Soruşturma sisteminin uygulanmasına bir başka örnek; Yükseköğretim Kanunu m. 53/f.(c)¹⁰³ olarak belirtilebilir¹⁰⁴.

MMHK uyarınca, ihbar ya da şikâyeteye maruz kalan memur için yetkili idari merci tarafından ön soruşturmaya başlanmaktadır. Bu aşamada idari makamların,

⁹⁸ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 156; AKYILDIZ, s. 8.

⁹⁹ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 156; EREN, Abdurrahman, “*Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat*” ile Onu Yürürlükten Kaldıran “*Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun*”un Karşılaştırılması”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt: 55, Sayı: 3, 1 Mart 2000, s. 65.

¹⁰⁰ IŞIK, Barış, “*Kamu Görevlilerinin Yargılan(a)maması Pratiği Olarak 4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun*”, (Hak Arama Özgürlüğünün Etkisizleştirilmesi Sempozyumu), Kadir Has Üniversitesi & Kamu Hukukçuları Platformu, İstanbul, 18 Ekim 2024.

¹⁰¹ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 157; UZ, s. 167.

¹⁰² ASLAN/ALTINDAĞ, s. 157; UZ, s. 167.

¹⁰³ **2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu m.53/f.(c) hükmünde**; memurların görevlerini icra ettikleri sırada veya görevlerinden kaynaklı olarak işlemiş oldukları suçlar hakkında gerçekleştirilecek ceza soruşturmasında bu hükmün uygulanacağı belirtilmiştir. Bundan dolayı, 2547 s. Kanun’a tabi olan personeller hakkında öncelikle bu Kanun uygulanacak ancak bu Kanun’da yer almayan durumlarda 4483 s. Kanun uygulanacaktır. Buna karşın, 4483 s. Kanun’da hüküm olmayan hallerde ise 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine gidilecektir.

¹⁰⁴ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 157.

Cumhuriyet savcısının yetkisini kullanması gerekmektedir¹⁰⁵. Bu soruşturma neticesinde “*men-i muhakeme*” yahut “*lüzum-u muhakeme*” şeklinde olmak üzere iki tür karar verilebilmektedir. Lüzum-u muhakeme kararı verilmesi halinde, son soruşturma yapılabilmesi için ilgili dosyanın yetkili mahkemeye iletilmesi söz konusudur. Burada son soruşturma şeklinde bahsedilen aşama kovuşturma aşamasıdır¹⁰⁶.

Danıştay 2. Dairesi konuyla alakalı bir kararında; soruşturma yapılmasına yönelik talimat verilmeden önce, yetkili merci tarafından iddia edilen konularda araştırma yapılması veya bu konuda görevlendirilecek yetkili bir kişinin incelemesi neticesinde, sanıklar ve işledikleri iddia olunan suçlar hakkında tespit yapıldıktan sonra ceza soruşturulmasına gidilip gidilmemesi hususunda değerlendirme yapılması gerektiği ifade edilmiştir¹⁰⁷.

3. İzin Sistemi

İzin sistemi, savcılık makamınca ceza soruşturulmasının yapılabilmesi için yetkili idari makamın fail hakkında soruşturma açılmasını uygun bulduğuna dair irade açıklamasında bulunmasına dayalı bir sistemdir¹⁰⁸. Memur hakkında savcılığa şikâyetle ya da ihbarda bulunulması durumunda savcılık tarafından ilgili dosya o konuda yetkili olan idareye iletilerek soruşturma izni verilmesi talep edilmektedir. Bu itibarla, yetkili idare de ön inceleme yaparak izin verilip verilmeyeceği hususunda bir karara varmaktadır¹⁰⁹.

1982 Anayasası’nda “*izin sistemi*” yönünde tercihte bulunulduğu görülmektedir¹¹⁰.

4483 s. Kanun’da önceki Kanun-u Muvakkat’tan farklı şekilde, “*izin sistemi*” çerçevesinde ceza soruşturulmasının yetkili idare tarafından izin verilmesi halinde

¹⁰⁵ ŞAHİN, İlyas, “4483 sayılı Kanunda Öngörülen Ön İnceleme Görevlisinin Yetkileri ve Bu Çerçeve İzin Sisteminin Gerekliği Hakkında Değerlendirme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 19, Yıl: 2015, Sayı: 3, s. 288. <https://webftp.gazi.edu.tr>. (E.T.28.06.2024).

¹⁰⁶ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 157.

¹⁰⁷ Danıştay 2.D; E. 2004/332, K. 2004/442, T: 13.05.2004, <https://anayasa.legalbank.net>, (E.T.28.06.2024).

¹⁰⁸ SANCAKDAR/ÖNÜT/US DOĞAN/KASAPOĞLU/TURHAN/SEYHAN, s. 541.

¹⁰⁹ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 157 vd.

¹¹⁰ UZ, s. 167.

başlayacağı öngörülmüştür¹¹¹. Bununla birlikte, Hakimler ve Savcılar Kanunu¹¹²’nda (m. 82) ve mülga 1609 sayılı Bazı Cürümlerden Dolayı Memurlar ve Şerikleri Hakkında Takip ve Muhakeme Usulüne Dair Kanun’da¹¹³ da izin sisteminin kabul edildiği anlaşılmaktadır¹¹⁴.

III. 4483 SAYILI KANUNUN AMACI

4483 s. Kanun’un amacı, ilgili Kanun’un 1. hükmünde belirtilmektedir. İlgili maddeye göre: Bu Kanunun amacı, memurlar ile diğer kamu görevlilerinin görevleri nedeniyle gerçekleştirdikleri suçlar hakkında yargılanabilmeleri için bu hususta izin vermeye yetkili olan mercileri belirleyerek izlenecek usulü göstermektir. Buradan da açıkça anlaşılabileceği üzere; ilgili Kanun’un amacına baktığımızda kamu hizmetlerindeki duraksamanın önüne geçmek amacıyla memurlara ve diğer kamu görevlilerine bir güvence sağlayarak memurların ve diğer kamu görevlilerinin soruşturulmasında “*izin*” prosedürünü getirmektir. Bu konuda izin vermeye yetkili olanlar kural olarak İdare Hukuku’nda “*amir*” olarak nitelendirilen kişilerdir¹¹⁵.

Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yargılanmalarında özel soruşturma usulünün uygulanmasındaki birinci amaç; kamu hizmetlerinin sürekliliği ve düzenliliğine yönelik güvence getirmektedir¹¹⁶. Esas olarak burada önemli olan kamu hizmetinin istikrarlı olarak yürütülmesidir¹¹⁷. Kamu hizmetlerinde istikrarın sağlanabilmesi için de kamu personellerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çerçevede 4483 s. Kanun’da, memurlar ile diğer kamu görevlilerinin görevleriyle bağlantılı suç işlediklerine ilişkin iddiaların mahiyetini ve ağırlığını öncelikle idarenin değerlendirmesini gerekli kılmış, kamu hizmetini yürütmekte olan bu kişilerin haksız isnatlara karşı korunarak hizmetleri düzenli ve sürekli biçimde yürütmelerinin garanti altına alınması hedeflenmiştir.

Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yargılanmalarında özel soruşturma

¹¹¹ ŞAHİN, s. 249.

¹¹² 26.02.1983 tarihinde 17971 sayılı RG’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T.28.06.2024).

¹¹³ 20.05.1930 tarihinde 1498 sayılı RG’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T.28.06.2024).

¹¹⁴ UZ, s. 167.

¹¹⁵ ÇAĞLAYAN, s. 114.

¹¹⁶ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 154 vd.

¹¹⁷ ONAR, C: II, s. 1201 vd; GÜNDAY, Metin, İdare Hukuku, İmaj Yayınevi, 11. Baskı, Ankara, 2017, s. 583.

usulünün uygulanmasındaki ikinci amaç; bu kişilerin haksız isnatlara karşı korunmalarıdır. Gerçekten de 657 s. DMK'nın 25. maddesinde memurların *"isnat ve iftiralara karşı korunma"* hakkı olduğu düzenleme altına alınmıştır. Bu hakkın ceza soruşturması açısından güvencesini ise 4483 s. Kanun oluşturmaktadır¹¹⁸.

Haksız isnatlara karşı korunma bağlamında 4483 s. Kanun uyarınca; memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkındaki şikâyet ile ihbarların soyut ve genel olarak yapılmamış olması, şikâyet ya da ihbarlarda kişi ve olay unsurlarının belirgin olması, bahse konu iddiaların gerçeğe uygun ve ciddi olması, söz konusu iddiaların belge ile delillere dayanması, ihbar ve şikâyet dilekçesinde bulunması gereken bilgilerin mutlaka yer alması zorunludur¹¹⁹. Bu hususlara aykırı olarak yapılan şikayetler ve ihbarlar hakkında 4483 s. Kanun'un 4. hükmünün 3. ve 4. fıkraları uyarınca gereken işlemler uygulanır. İlgili hükme göre; belirtilen hususlara aykırı olarak yapılan şikayetler ve ihbarlar, Cumhuriyet başsavcılarını ile izin vermeye yetkili merciler tarafından işleme alınmamakta ve bu husus ihbar ya da şikâyet edene iletilmektedir¹²⁰. Öte yandan iddia edilen hususların, şüphe bırakmayacak şekilde belgelendirilmesi durumunda isim, soy isim ve imza gibi unsurlar ile iş veya ikametgâh adresinin doğruluğu koşulu aranmamaktadır¹²¹.

IV. 4483 SAYILI KANUNUN KAPSAMI

4483 s. Kanun'un kapsamı, ilgili Kanun'un 2. hükmünde düzenlenmiştir. Madde düzenlemesi uyarınca; 4483 s. Kanun, Devlet ile diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esasları uyarınca gerçekleştirdikleri kamu hizmetlerinin gerektirdiği sürekli ve asli görevleri icra eden memurlar ile diğer kamu görevlilerinin görevleri nedeniyle gerçekleştirdikleri suçlar için uygulanmaktadır.

4483 s. Kanun'un 2. maddesi, bu Kanun'un kapsamını belirlerken *"memurlar"* ve *"diğer kamu görevlileri"* şeklinde *"kişi/fail"* bakımından kapsamı belirlemiş; ardından *"görevleri ile sıfatları bakımından özel soruşturma ve yargılama usullerine tabi bulunanlara yönelik kanun hükümleri"* istisna tutulmuştur. *"Konu"* bakımından kapsam olarak ise bu kişilerin *"görevleri nedeniyle gerçekleştirdikleri suçlar"* olarak

¹¹⁸ GÜNDAY, s. 583.

¹¹⁹ SANCAKDAR/ÖNÜT/US DOĞAN/KASAPOĞLU/TURHAN/SEYHAN, s. 542 vd.

¹²⁰ IŞIK, s. 18.

¹²¹ SANCAKDAR/ÖNÜT/US DOĞAN/KASAPOĞLU/TURHAN/SEYHAN, s. 543.

belirlenmiştir. Yine maddede “suçun niteliği bakımından kanunlarda gösterilen soruşturma ve kovuşturma usullerine ilişkin hükümler” saklı tutulmuştur.

Yukarıda özetlenen kapsama ilişkin hükümler bu başlık altında öncelikle kişi/fail bakımından, ardından konu bakımından açıklanacaktır.

A. Kişi Bakımından Kapsam

4483 s. Kanun’un kişi bağlamında kapsamı, memurlar ile diğer kamu görevlilerinden oluşmaktadır¹²². 4483 s. Kanun’un ilk maddesinde kanunun amacı; memurlar ile diğer kamu görevlerinin görevleri nedeniyle işlemiş oldukları suçlarla ilgili olarak yargılanabilmeleri için bu hususta izin verme yetkisini haiz olan mercileri göstermek ve izlenecek usulü belirtmektir¹²³. Memurlar bakımından idare hukukundaki ölçütler esas alınmıştır.

Kişi bakımından kapsamda kamu görevlileri de yer aldığından dolayı bu kişilerin işledikleri suçların 4483 s. Kanun kapsamında kalıp kalmaması durumu önem arz etmektedir. Kamu görevlilerinin görevleriyle ilgili olarak ve yalnızca kamu görevlisi olan kişiler tarafından gerçekleştirilebilen, fail olan şahsın kamu görevlisi olmasının kurucu unsur olarak yer aldığı durumlar bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Diğer özel kanunlar ile 4483 s. Kanun kapsamında değerlendirilen kişiler şunlardır: MYHK. m. 3 hükmü de esas alındığında; 657 s. Kanun’a tabi olarak asli ve devamlı görevde bulunan kamu görevlileri, MYHK. m. 17 hükmüne göre; 22.01.1990 tarihli 399 s. KHK kapsamında yer alan KİT’lerin genel müdürleri ve yönetim kurulu üyeleri, AY. m. 128 hükmü de esas alınarak ilgili kuruluşlarda çalışan diğer memurlar ve belediye başkanları, il genel meclis üyeleri, belediye meclis üyeleri, mahalle muhtarları, köy muhtarları olarak belirtmek mümkündür¹²⁴. 657 sayılı DMK’nın ilk maddesine göre; hakimler ve savcılar, üniversitelerin öğretim üyeleri, askerler vb. mesleklere mensup olup bununla birlikte farklı bir personel rejimine tabi olan kamu görevlilerinin özel kanunlara tabi oldukları belirtilmektedir¹²⁵.

¹²² ŞAHİN, s. 249.

¹²³ ASLAN, s. 59.

¹²⁴ CAĞLAYAN, s. 115.

¹²⁵ CAĞLAYAN, s. 113.

Tüm bu açıklamalar çerçevesinde, 4483 s. Kanun’un kişi bakımından kapsamının ortaya konulabilmesi için öncelikle “*memur*” ve “*diğer kamu görevlisi*” kavramlarının bu ölçütler ışığında açıklanması gerekmektedir.

1. Türk Anayasaları Bakımından Memur ve Kamu Görevlisi

Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk Anayasası olan 1921 Anayasası’nda kuvvetler birliği ilkesi ve meclis hükümeti sistemi uygulanmaktaydı. Bundan kaynaklı da yasama ile yürütme yetkileri tek elde toplanmış olup, yargı yetkisi ise meclisin elindeydi¹²⁶. Bu Anayasa çıkarıldığı dönem itibarıyla çok ayrıntılı ve gelişmiş bir Anayasa değildi. Bu sebeple ilgili Anayasa’nın memur ve kamu görevlileri kavramlarını doğrudan açık bir şekilde düzenlediğinden de bahsedilemez. Dolayısıyla temel hak ve özgürlükler ile yargı organları konularında 1876 Kanun-u Esasi hükümleri esas alınmıştır¹²⁷.

Türkiye Cumhuriyeti’nin 1924 Anayasası’nda kamu görevlileri hakkındaki düzenlemelerin “*memurlar*” başlığının altında yer aldığı görülmektedir¹²⁸. Kamu görevlileriyle ilgili 1924 Anayasası’nda çok detaylı bir düzenleme bulunmamaktadır¹²⁹. Şöyle ki: İlgili Anayasa’nın “*Mevadd-ı Mütefarrika*” olarak geçen bölümünde (m. 92-94) hükümlerinin yer aldığı “*Memurin*” başlığında bu hususta hukuki düzenlemelere rastlanıldığı görülmektedir¹³⁰.

1924 Anayasası; memur olma yeterliliğine, niteliklerine sahip olan ve siyasi haklara haiz olan her Türk’ün memuriyete başvurma hakkının bulunduğunu hüküm altına almıştır. Bununla birlikte; 1924 Anayasası’nda memurların hakları, tayinleri, maaşları, görevde yükselmeleri, görevden alınmaları gibi hususların özel bir kanun ile hüküm altına alınması gerektiği de düzenlenmiştir. Öte yandan bu özel kanun, ilgili

¹²⁶ GÖZLER, Kemal, Anayasa Hukukunun Genel Esasları, Ekin Kitabevi, 7. Baskı, Temmuz 2015, s. 229; TANÖR, s. 253; ANAYURT, Ömer, Anayasa Hukuku: Genel Kısım (Temel İlkeler, Kavram ve Kurumlar), Seçkin Yayıncılık, 7. Baskı, Ankara, 2024, s. 518.

¹²⁷ YAYLA, Yıldızhan, İdare Hukuku, Beta Yayınları, 1. Baskı, Eylül 2009, s. 374 vd.

¹²⁸ KANLIGÖZ, Cihan, “1982 Anayasasına Göre Kamu Görevlisi Kavramının Anlam ve Kapsamı”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 43, Sayı: 1-4, 1993, s. 172. <https://kutuphane.dogus.edu.tr>, (E.T. 15.07.2024).

¹²⁹ VURAL DİNÇKOL, Bihterin; İŞİK, Alper, “1924 Anayasası Döneminde Yurttaşlık Anlayışı”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 1, s. 23. www.dergipark.org.tr, (E.T.15.07.2024); ÖZBUDUN, Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınları, 18. Basım, Ankara 2018, s. 31.

¹³⁰ ATAR, Yavuz, Türk Anayasa Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 17. Baskı, Ankara, 2024, s. 43.

Anayasa'nın yürürlükte olduğu dönemde çıkartılamamıştır¹³¹. Ayrıca kanuna aykırı emirler yönünden amire itaat edilmesinin memurların sorumluluğunu ortadan kaldırmayacağı da belirtilmiştir¹³².

1961 Anayasası'yla memurlara bazı güvenceler sağlanmış olup memur haklarıyla ilgili daha önemli ve detaylı düzenlemeler getirilmiştir. Bu Anayasa'da "Yürütme" başlığının bulunduğu bölümde özellikle (m. 117, 118, 119) maddeleriyle memurlarla ilgili bazı hukuki düzenlemeler yapılmıştır¹³³. İlgili Anayasa'nın 117. maddesine göre: Devlet ile diğer kamu tüzel kişilerinin, genel idare esasları kapsamında yürüttükleri kamu hizmetlerinin sürekli ve asli görevleri memurlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Memurların hak ve yükümlülükleri, ödevleri, yetkileri, atanmaları, nitelikleri, aylıkları, ödenekleri gibi hususlar kanunla düzenlenmektedir¹³⁴.

1982 Anayasası'nda memur kavramının net tanımı bulunmamaktadır. 1982 Anayasası'nın 128-129. maddelerinde "memurlar ve diğer kamu görevlileri" kavramlarından bahsedildiği görülmektedir¹³⁵. AY. m. 128 maddesinde "Genel İlkeler" başlığı altında memurlar ile diğer kamu görevlileri bakımından genel düzenlemeler yer almaktadır. AY. m. 128 hükmünde; memurların, kamu hizmetlerinin yürütülmesinde görevli olan personellerden biri olarak yer aldığı açıklanmıştır. Daha önce de izah ettiğimiz üzere; idare, kamu hizmetlerinin sürekli ve asli edimlerinin icra edilmesini memurlar ve diğer kamu görevlileri gibi kişiler yardımıyla yapabilmektedir¹³⁶.

Çalışmamızda yer alan ilgili madde hükümlerinde önemli gördüğümüz kavramları şu şekilde izah edebiliriz:

¹³¹ KALEBAŞI, Ahmet Taha, 4483 sayılı Kanun Bağlamında Memur Suçlarının Tespiti Sorunu, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Ocak 2021, s. 6.

¹³² KANLIGÖZ, s. 172.

¹³³ ÖZKUL, Fatih, "1961 Anayasası'nın Türk Anayasacılığındaki Yeri ve Önemi", Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Hakemli Makale, Cilt: 13, Sayı: 25, Ocak 2023, s. 42; TUNÇ, Bilal, "Türk Anayasa Tarihinde 1961 Anayasası'nın Yeri ve Önemi", Karadeniz Araştırmaları, Cilt: XVII, Sayı: 67, s. 670. <https://dergipark.org.tr/>, (E.T.16.07.2024).; ÖZBUDUN, s. 45.

¹³⁴ TANÖR, s. 392 vd.; İlgili madde hakkında bkz. <https://www.anayasa.gen.tr>, (E.T.: 16.07.2024).

¹³⁵ SANCAKDAR/ÖNÜT/US DOĞAN/KASAPOĞLU/TURHAN/SEYHAN, s. 571.

¹³⁶ DURAN, Lütfi, "Türk Kamu Personelinin Mali Sorumluluğu Sorunu", Amme İdaresi Dergisi, 1984, Cilt: II, Sayı: 2, s. 3. <https://ammeidaresi.hacibayram.edu.tr>, (E.T. 17.07.2024); ERDAL, s. 60; KARAHANOGULLARI, Onur, "Kamu Hizmetleri Piyasa İlişkisinde Dördüncü Tip: Eksik İmtiyaz (Kamu-Özel Ortaklığı)", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C. 66, No. 3, 2011, s. 210. www.dergipark.org.tr, (E.T.20.07.2024).

Kamu Hizmeti: Doğrudan idare veya onun gözetim ile denetimi altında özel kişiler tarafından yürütülen ve kamu yararı içeriği yasama organı tarafından belirlenen faaliyetlerdir¹³⁷. Kamu hizmeti aynı zamanda idari faaliyetin de konusunu oluşturmaktadır. Kamu hizmetini çeşitli şekillerde tanımlamak mümkündür.

Maddi anlamda kamu hizmeti; toplumun ortak ve genel anlamdaki gereksinimlerinin kamu yararını sağlamak adına gerçekleştirilmesidir. Ortak ve genel ihtiyaçlar ise yere ve zamana göre değişebilmektedir.

Organik anlamda kamu hizmeti; idareler tarafından, kamuya ait olan mal ve araçlar kullanılarak kamu personeli tarafından yapılan faaliyetlerdir.

Şekli anlamda kamu hizmeti; kamusal alandaki yönetim şekillerine göre yapılan faaliyetler olarak tanımlanabilir. Burada geçen kamusal alandaki yönetim usulü; ilgili faaliyetin kamu gücü kullanılarak belli bir hukuki usule göre gerçekleştirilmesidir¹³⁸.

AYM kararına göre¹³⁹; kamu hizmeti, Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin toplumun genel ortak ihtiyaçlarını gidermek maksadıyla yürüttüğü ya da emri ve sorumluluğu kapsamında başkaca kişilere yaptırmış olduğu faaliyetlerdir.

Asli ve Sürekli Görev: Bu kavramla anlatılmak istenen; o görevin bir kadroya bağlanarak yerine getirilmesidir. Kamu görevlisinin atama ile bir statü içinde görevini ifa etmesi, asli ve sürekli görev kavramlarıyla açıklanabilir. Buradan hareketle, kamu görevlileri kamu hizmetinde yer alan asli ve sürekli görevleri gerçekleştiren kişilerdir. Memurlar ile idare arasındaki hukuki ilişki de statü kavramıyla ilişkilendirilebilmektedir¹⁴⁰.

Bir görevin “*asli ve sürekli*” nitelikte kabul edilebilmesi için, yürütülen görevin ilgili kamu hizmetinin yerine getirilmesinde asli bir unsur olması gerekmektedir. Örnek olması açısından; Uyuşmazlık Mahkemesi’nin konuya ilişkin bir kararında¹⁴¹; vakıf üniversitelerinde görevli akademik personelin, bilimsel faaliyetin asli unsuru olduğu ve bu kişilerin yükseköğretim kamu hizmetinin asli ve sürekli görevlerini yürüttükleri vurgulanmış ve bu nedenle ilgili kişilerin sözleşmelerinin feshinden

¹³⁷ ÇAĞLAYAN, s. 112 vd.

¹³⁸ AKYILMAZ, Bahtiyar; SEZGİNER, Murat; KAYA, Cemil, Türk İdare Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023, s. 587.

¹³⁹ AYM; E. 1996/63, K. 1997/40, T: 26.03.1997, <https://www.lexpera.com.tr>, (E.T.20.07.2024).

¹⁴⁰ ÇAĞLAYAN, s. 113.

¹⁴¹ UYM; E. 2023/358, K. 2023/545, T. 25.09.2023, <https://www.lexpera.com.tr>, (E.T. 20.07.2024).

doğacak uyuşmazlıkların çözümünde idari yargının görevli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Konuya ilişkin bir Anayasa Mahkemesi kararında belirtildiği üzere; Anayasada kamu görevlilerinin sahip olduğu önemli niteliklerin, genel idare esasları uyarınca yerine getirdikleri kamu hizmetlerinin gerekli kıldığı sürekli ve asli görevleri ifa etmelerinden dolayı olduğu anlaşılmaktadır. Bu itibarla, AY. m. 128 hükmünde “memurlar” kavramıyla birlikte “diğer kamu görevlileri” kavramına da yer verildiği görülmektedir. Burada bahsi geçen “diğer kamu görevlileri” kavramının kamu kuruluşlarında kamu hukuku kurallarına riayet ederek çalışan kişileri kapsadığı ifade edilmiştir. İlgili Karara konu olan somut olayda; başvuru idari, ticari, sınai bir sözleşmeyle kamu hizmetinde çalıştırılmadığı için istihdam edilmesi halinden de bahsedilemeyeceği ileri sürülerek bu itibarla serbest avukatlık mesleğinde istihdam durumunun bulunmadığı belirtilmiştir. Ayrıca serbest avukatlık faaliyetini “*kamu hizmetinde istihdam edilme yasağı*” olarak değerlendiren derece mahkemeleri tarafından bu düzenlemelerin makul olmayacak derecede öngörülemez ve genişletici bir yoruma dayandırıldığı da tespit edilmiştir. Buna göre başvurunun baro levhasına yazılmaması için yapılan müdahalenin yasal bir dayanağının olmadığı neticesine ulaşılmıştır¹⁴². Bu çerçevede 4483 s. Kanun’un kişi bakımından uygulama alanı belirlenirken de ilgilinin yürüttüğü görevin kamu hizmetinin sürekli ve asli unsurları içinde olup olmadığının değerlendirilmesi önem taşıyacaktır.

Genel İdare Esasları: Anayasa 128. hükmünde; Devletin, diğer kamu tüzel kişilerinin ve KİT’lerin genel idare esasları uyarınca yerine getirmeleri gereken kamu hizmetlerinin gerekli kıldığı sürekli ve asli görevler, memurlar ile diğer kamu görevlileri aracılığıyla gerçekleştirilir. Genel idare esasları; kamu gücüne dayanarak, idari işlemler gerçekleştirebilme ve kararlar alabilme yetkisidir.

Konuya ilişkin bir Anayasa Mahkemesi’nin kararında belirtildiği üzere; kamu hizmetlerinin bazılarının genel idare esaslarına uyarak yerine getirilmesi bir gereklilik iken bunun dışında kalan kamu hizmetlerinin devletin gözetimi ve denetimi altında belli kanuni esaslara göre özel kişilere ifa ettirilmesi de olanaklıdır. İlgili Kararda geçen; insan yaşamıyla ilgili olan ve acil nitelik arz eden itfaiye hizmeti, yaşam hakkına ilişkin oldukça önemli olan bir kamu hizmetidir. İtfaiye hizmeti; kişilerin can

¹⁴²Bkz. **AYM** (Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, T: 23/7/2020, §.), <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> (E.T.20.07.2024).

ile mal güvenliğine ilişkin olması sebebiyle önem ve özen gösterilmesi gereken bir hizmettir. İtfaiye hizmeti taşıdığı nitelikler nedeniyle belediyelerin gerçekleştirmekle yükümlü olduğu birçok hizmete göre farklılıklar barındırmaktadır. Netice olarak bu hizmet, genel idare esasları uyarınca memurlar ile diğer kamu görevlileri aracılığıyla gerçekleştirilmesi gereken sürekli ve asli görev olarak değerlendirilmelidir¹⁴³. 4446 s. Kanun ile AY. m. 47 madde hükmüne eklenen fıkrayla birlikte; Devlet, diğer kamu tüzel kişileri ve KİT'ler tarafından yapılan bazı hizmetler ile yatırımların özel hukuk sözleşmeleriyle yapılması ve devredilmesi yasayla belirlenmektedir. Diğer bir ifadeyle, genel idare esasları uygulama alanı olarak sadece kamu hukuku alanında değil, belli ölçüde özel hukuk hükümlerine göre yürütülen kamu hizmetlerinde de uygulanabilmektedir. Örnek vermek gerekirse; KİT'lerin yaptığı kamu hizmetinin belli bir ölçüde genel idare esaslarına uyularak gerçekleştirildiği söylenebilir¹⁴⁴.

İdare Hukuku yönünden kamu görevlisi kavramı ikiye ayrılmaktadır¹⁴⁵:

Dar anlamda kamu görevlisi: Genel idare esaslarına uyulmak kaydıyla kamu kurum ve kuruluşlarında yürütülen kamu hizmetlerindeki sürekli ve asli görevleri gerçekleştiren kişiler memurlar ile diğer kamu görevlileridir.

Geniş anlamda kamu görevlisi: İcra etmekte oldukları işin mahiyet ile hukuki durumu fark etmeksizin, devletin tüm organlarında ve kamuda görev yapan herkesi kapsamaktadır. Dolayısıyla kapsam olarak farklı niteliklerde ve vasıflarda olan birçok kimsenin bu alanda yer aldığını söylemek mümkündür.

AY. m. 128 hükmü, kamu hizmetinde bulunan kamu görevlilerine ilişkin genel ilkeleri, kamu personelinin görev ve sorumluluklarını ve disiplin yargılamasındaki güvenceleri içermesi bakımından önemlidir¹⁴⁶. Anayasa koyucunun buradaki amacı, diğer kamu görevlilerinin de memurlar gibi anayasal olarak birtakım güvencelere sahip olmalarını sağlamaktır. Burada diğer kamu görevlilerinin de memurlarla anayasal anlamda aynı genel esaslara tabi oldukları anlaşılmaktadır¹⁴⁷.

¹⁴³ AYM; E. 2019/27, K. 2019/56, T: 26.06.2019, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>, (E.T.20.07.2024).

¹⁴⁴ ÇAĞLAYAN, s. 111, 112; ASLAN/ALTINDAĞ, s. 19 vd.

¹⁴⁵ AKGÜNER/BERK, s. 546 vd.

¹⁴⁶ AKGÜNER/BERK, s. 563 vd.

¹⁴⁷ SANCAKDAR/ÖNÜT/US DOĞAN/KASAPOĞLU/TURHAN/SEYHAN, s. 413.

3. 657 s. Devlet Memurları Kanunu Kapsamında Memur

1982 Anayasası'nın 128. maddesinde belirtildiği üzere; Devletin, diğer kamu tüzel kişilerinin ve KİT'lerin genel idare esasları uyarınca yapmakla yükümlü bulundukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ile diğer kamu görevlileri tarafından gerçekleştirilir.

657. s. Kanun'un 4. maddesine göre memur: *“Kuruluş şekilleri önem arz etmeksizin Devlet ile diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına uymaları koşuluyla sürekli ve asli kamu hizmetlerinin icra edilmesinde görevlendirmiş oldukları personellerdir.”* Bu kişiler hakkında uygulanabilecek en temel mevzuatlardan biri de hiç şüphesiz 657 s. Devlet Memurları Kanunu'dur. Öte yandan DMK'ya göre; Devlet ve kamu tüzel kişiliğini haiz olan diğer kurumlarda yönetim, denetim, inceleme gibi çeşitli bazı faaliyetlerde bulunan kişilerin de *“memur”* olarak değerlendirildikleri belirtilmiştir. DMK'nın 36. madde hükmünde belirtilen kişiler de *“memur”* olarak değerlendirilmektedir¹⁴⁸.

DMK'daki anlamıyla bir kişinin *“memur”* olarak nitelendirilebilmesi için ilgili Kanun'da aranan koşulların tümünü taşıyor olması gerekmektedir¹⁴⁹. DMK'da devlet memurunun taşınması gereken özellikler şunlardır: Devlet memurları; Devlet, KİT'ler ile kamu tüzelkişiliğini haiz diğer kamu kuruluşlarında çalışırlar. Devlet, kamu hizmetinin esas sahibidir. Bununla birlikte, devlet dışında kamu hizmetlerinin belli bir bölümünün, diğer kamu tüzel kişilerine devredilmesi de söz konusudur¹⁵⁰.

3. 765 s. Türk Ceza Kanunu Bakımından Memur ve Kamu Görevlisi

Memurlar ve memurlarla ilgili meseleler Ceza Hukuku ile İdare Hukuku'nun inceleme alanındadır. Bilindiği üzere; memurlar, görevleriyle ilgili olarak işledikleri suç fiilleri nedeniyle cezai olarak birtakım yaptırımlara uğrayabilmektedirler¹⁵¹. 765 sayılı TCK'ya göre memur; devlet veya vilayet, nahiye ile kariyelerin gözetiminde

¹⁴⁸ BUCAKTEPE, Adil, *“Devlet Memurluğu ve Memurların Değerlendirilmesi Üzerine Düşünceler”*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 18, Y: 2014, s. 463,464.
<https://webftp.gazi.edu.tr>, (E.T.20.07.2024).

¹⁴⁹ BUCAKTEPE, s. 464.

¹⁵⁰ AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 601.

¹⁵¹ ONAR, C: II, s. 1201; AKGÜNER/BERK, s. 567.

olan bir hizmeti maaşlı veya maaşsız olarak yerine getirmek suretiyle sürekli ya da geçici görevde bulunanlar olarak ifade edilmiştir¹⁵².

765 s. TCK'nın uygulandığı zamanda ilgili mevzuattaki memur tanımının AY. m. 128-129. maddelerine aykırı olduğu kanaatiyle AYM'ye başvuru yapılmıştır. Bu dava, muhtarlaraya yönelik işlenen suçun TCK bakımından memurlara yönelik olarak işlenen suçlar olarak değerlendirilmesinin Anayasa'ya aykırı olduğunun ileri sürülmesi üzerine açılmıştır¹⁵³. Yüksek Mahkeme, 765 sayılı Kanun'un memurlara ilişkin olan 279. maddesinin T.C. Anayasası'nın 128. ve 129. maddelerine aykırı olmadığına yönelik hüküm kurmuştur. Anayasa Mahkemesi muhtarların gerçekleştirdikleri görevlerin de asli ve sürekli olduğundan bahisle muhtarların da memur olarak değerlendirilmeleri gerektiğini öne sürmüştür¹⁵⁴.

5237 sayılı TCK. m. 6 hükmünde geçen; “*kamu görevlisi*” kavramının düzenlenmiş olması neticesinde, 765 sayılı TCK'da belirtilen “*memur*” kavramı uygulama ve doktrindeki önemini yitirmiştir¹⁵⁵.

4. 5237 s. Türk Ceza Kanunu Bakımından Memur ve Kamu Görevlisi

5237 s. Kanun'da memur kavramının yerine “*kamu görevlisi*” kavramının getirildiği görülmektedir¹⁵⁶. Bu kavramsal değişiklik suç ve suçun niteliği yönünden önemli etkiler doğurmaktadır. Öte yandan 5237 s. TCK'da memur kavramı yerine kamu görevlisi kavramının tercih edilmesi hem diğer kanunlarda hem de uygulama alanında tam olarak yerleşmiş değildir. Halen bu kavramların birbirleri yerine kullanıldığı görülmektedir. Bu durum da kavramsal karışıklıklara sebebiyet verebilmektedir¹⁵⁷.

TCK'nın 6/1-c maddesinde “*kamu görevlisi*” kavramından bahsedilmektedir. TCK'da kamu görevlisi; kamu alanındaki faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesine

¹⁵² AYDIN, Hüseyin, “*Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı*”, Hakemli, Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 68, Sayı: 2010/1, s. 116 vd.

¹⁵³ AYDIN, s. 115.

¹⁵⁴ Bkz. AYM; E. 1994/47, K. 1994/70, T: 20.09.1994, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>, (E.T.20.07.2024).

¹⁵⁵ AYDIN, s. 111.

¹⁵⁶ ERDAL, s. 17; GÖKCAN, Hasan Tahsin, “*Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Kamu Görevlisi Kavramı*”, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 2, 2015, s. 149,150.

¹⁵⁷ DEMREN DÖNMEZ, Burcu, “*Türk Ceza Kanununda ‘Kamu Görevlisi’ Kavramı*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 94, 2011, s. 95, 96. <https://tbbdergisi.barobirlik.org.tr>, (E.T.20.07.2024).

seçilme ya da atama usulüyle yahut başka bir şekilde devamlı, geçici veya süreli olarak katılan kişidir¹⁵⁸. Bununla birlikte, ilgili maddenin gerekçesinde; bir kişinin “*kamu görevlisi*” olarak nitelendirilebilmesinin en temel ölçütü, yaptığı işin mahiyetinin “*kamusal bir faaliyet*” olarak açıklanabilmesi olarak belirtilmiştir¹⁵⁹. Kamusal faaliyetin tanımı ise Anayasa ile kanunlarda yer alan ölçütlere göre verilen siyasal kararlar bir hizmetin kamu adına yapılmasıdır¹⁶⁰. Burada kamusal faaliyette bulunan şahısların maaş, ücret, herhangi bir maddi kazanç elde edip etmemelerinin ve ilgili işi devamlı, geçici, süreli olarak gerçekleştirip gerçekleştirilmemelerinin önemi yoktur. Öte yandan kamusal faaliyetlerin ihaleye dayalı olarak özel hukuk kişileri tarafından gerçekleştirilmesi halinde, bu şahıslar kamu görevlisi olarak nitelendirilmemektedir¹⁶¹.

TCK. m. 6/d’de tanımlanmış olan yargı görevlileri de kamu görevinde bulundukları için gerek işledikleri suç fiilleri yönünden gerekse de şahıslarına yönelik işlenen suçlar yönünden “*kamu görevlisi*” olarak nitelendirilebileceklerdir¹⁶².

Avukatlar, noterler, tanıklar, bilirkişiler, tercümanlar, askerlik görevi yapan kişiler kamu görevlisi kavramına örnek teşkil eden kişilerdendir¹⁶³. Yargıtay’a göre; kamu görevlisi olarak nitelendirilebilmek için aranan tek koşul, kamuya yararlı bir faaliyet gerçekleştirmek değildir. Nitekim Yargıtay bu gibi olayları incelerken; somut olayda yer alan kişilerin yaptıkları iş ve konumlarını, bu kişilerin olayda yer alan diğer kişilerle aralarındaki hukuki durumu irdeleyerek kamu görevlisi olarak kabul edilip edilmeme durumlarını tayin etmektedir¹⁶⁴.

Ceza Hukuku, memurlar ile diğer kamu görevlileri bakımından özel hükümler getirmiş ve özel bir yargılama usulü öngörmüştür¹⁶⁵. Burada memurların özel bir yargılamaya tabi olmalarının bir sebebi de devletin egemenlik gücüdür. Her ne kadar memurlar ile diğer kamu görevlileri bakımından özel bir soruşturma ile kovuşturma usulü getirilse de işledikleri suçların sabit görülmesi halinde (**TCK. m. 266**) madde hükmü uyarınca; cezaları üçte bir oranında arttırılmaktadır. Önemle belirtmemiz

¹⁵⁸ DEMREN DÖNMEZ, s. 98.

¹⁵⁹ AYDIN, s. 112; DEMREN DÖNMEZ, s. 113; ERDAL, s. 17.

¹⁶⁰ DEMREN DÖNMEZ, s. 113; ERDAL, s. 17.

¹⁶¹ DEMREN DÖNMEZ, s. 113, 114; ERDAL, s. 17.

¹⁶² DEMREN DÖNMEZ, s. 114.

¹⁶³ ERDAL, s. 17, 18; DEMREN DÖNMEZ, s. 114.

¹⁶⁴ DEMREN DÖNMEZ, s. 114.

¹⁶⁵ ONAR, C: II, s. 1201.

gerekir ki esasında burada memurun veya kamu görevlilerinin kişiliği değil devletin egemenlik gücü korunmaktadır. Bu nedenlerle memurların ve kamu görevlilerinin işledikleri suçların doğru bir şekilde tespit edilmesi bakımından idari bir incelemeye gidilmesi de gerekli bir husustur¹⁶⁶. Bizim de katıldığımız görüşe göre; gerekli olan durumlarda Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku hükümlerine başvurularak genel hükümlere göre yargılamanın yürütülmesi gerekir. Ancak memuriyet kavramıyla bağlantılı olarak işlenen suçlarda muhakkak idari mevzuat hükümleri uyarınca özel soruşturma işlemlerinin de yapılması gerekir.

Kanaatimizce; TCK’da yer alan “*memur*” kavramının, 4483 s. Kanun bakımından da kabul edilmesi gerekir. Diğer yandan, Kanun kapsamının genişlemesiyle birlikte oluşabilecek belirsizliklerin giderilmesi amacıyla 4483 s. Kanun ve Anayasamızda yer alan madde hükümleriyle bu kavramların daraltılmaya çalışıldığı görülmektedir.

Danıştay kararında belirtildiği üzere¹⁶⁷; ilgililere isnat edilen fiillerin, Türk Ticaret Kanunu hükümleri uyarınca faaliyette bulunan F1 Belediyesi Personel Hizmetleri A.Ş.’nin faaliyeti kapsamında bulunduğu, belediye şirketi olmakla beraber Türk Ticaret Kanunu hükümleri uyarınca yönetilen ve kurulan bahse konu şirketin ticari şirket olarak yer aldığı, adı geçenlerin özel hukuk hükümlerine tabi bu şirketteki görevlerinin kamu görevi olmadığı, ilgililere 2/b hükmünden isnat edilen fiillerin de belediye başkanlığı ile meclis üyeliği görevlerinden doğmadığı ve bu görevleri sebebiyle gerçekleştirilmediği, 4483 s. Kanun kapsamında kamu hizmetlerinin gerekli kıldığı asli ve sürekli görevin ifasına ilişkin olmayan bu fiillerin genel hükümler uyarınca soruşturulması gerekmektedir. Bu kararda Danıştay, her ne kadar belediye iştiraki bile olsa ticari şirket çalışanlarının kamu görevi yürütmediğine yönelik hüküm kurmuştur.

Yukarıda izah ettiğimiz konu bağlamında bir örnek teşkil eden, “*görevi kötüye kullanma suçu*” ile görev sebebiyle işlenen suç kavramları arasındaki ilişki bir Yargıtay Kararı’nda belirtildiği üzere¹⁶⁸; şüphelilere isnat edilen suçun kanuni

¹⁶⁶ AKGÜNER/BERK, s. 748 vd.

¹⁶⁷ Danıştay 1.D; E. 2020/1734, K. 2020/1543, T: 08.12.2020, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T.20.07.2024).

¹⁶⁸ Yargıtay, 5. CD; E. 2022/686, K. 2022/4449, T: 28.04.2022, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 20.07. 2024).

unsurlarının bulunmadığı öne sürülerek kovuşturmaya yer olmadığına yönelik karar verildiği, CMK'nın 172. hükmünde düzenlenen kovuşturmaya yer olmadığına yönelik kararların 4483 sayılı Kanun'a göre verilen "*işleme koymama*" kararlarının hukuki neticelerini doğurmayacağı, kamu görevlisi olan şüphelilere atılı "*görevi kötüye kullanma suçunun*" görev sebebiyle işlenen suç olmasından kaynaklı haklarındaki soruşturmanın 4483 s. Kanun hükümlerine göre merciden izin alınarak gerçekleştirilmesi gerektiği ve bundan dolayı kanun yararına bozma talebine dayalı ihbarname münderecatı isabetli bulunduğundan talebin kabulü ile bozma yönünde hükme varılmıştır.

Konuya ilişkin bir Danıştay Kararı'nda¹⁶⁹ ifade edildiği üzere; İSKİ, bir kamu tüzel kişisi olduğundan dolayı büyük şehirlerde su ve kanalizasyon hizmetlerini genel idare esaslarına uyarak gerçekleştirmekle görevli ve kamu tüzel kişiliğini haiz su ile kanalizasyon idarelerinde görev ifa eden personelin asli ve sürekli kamu görevini yerine getirdikleri, 2560 sayılı Kanun uyarınca da 657 sayılı DMK'ya tabi oldukları, 4483 s. Kanun'un 2'nci maddesinin ilk fıkrasında sayılan kamu görevlileri tanımı içerisinde bulundukları, dolayısıyla da ilgili personel hakkında görevleri nedeniyle suç işlediklerinin iddia edilmesi durumunda bu kişiler hakkında 4483 sayılı Kanun'a göre işlem yapılması gerektiği yönünde karar verilmiştir. Burada Danıştay, hizmetin niteliğine göre değerlendirmede bulunmuştur. Başka bir Danıştay Kararı'nda¹⁷⁰ ise; Zonguldak Belediyesi'nde işçi olarak çalışan bir kişi hakkında 4483 sayılı Kanun kapsamında yer almadığına dair kanaat getirilmiş olmakla, ilgili kişi için genel hükümlere göre Zonguldak Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından doğrudan soruşturma yapılması gerektiği yönünde hüküm kurulmuştur.

5. 4483 s. Kanun Kapsamının Kişi Bakımından İstisnaları

Yukarıda memur ve kamu görevlisi kavramını açıklarken belirttiğimiz üzere; 4483 s. Kanun kişi bakımından, memurlar ve diğer kamu görevlilerini kapsamına almaktadır. 4483 s. Kanun kapsamında, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin gerçekleştirdikleri iddia edilen suçların herhangi bir yolla öğrenilmesi halinde aciliyetle toplanılması gereken ve kaybolma riski taşıyan kanıtların tespit edilmesi

¹⁶⁹Danıştay 1.D; E. 2020/594, K. 2020/823, T: 01.07.2020, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T.18.07.2024).

¹⁷⁰Danıştay 1.D; E. 2019/2036, K. 2019/2145, T: 31.12.2019, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T.18.07.2024).

dışında başkaca bir işleme gidilmeksizin hatta ihbar ya da şikâyet maruz kalan memur ya da diğer kamu görevlisinin ifadesine dahi başvurulmadan, ilgili belgenin bir nüshasının ilgili mercie iletilmesiyle birlikte soruşturma izninin talep edilmesi gerekir¹⁷¹. Ancak bazı durumların mevcudiyeti halinde 4483 sayılı Kanun uygulama alanı bulamamaktadır. Bu itibarla, ilgili Kanun bazı kamu görevlilerine uygulanamamaktadır. Suçun niteliği itibarıyla, ilgili Kanunlarda belirtilen soruşturma ve kovuşturma aşamalarına ilişkin düzenlemeler saklı tutulmuştur¹⁷². İstisnaların bazıları suç konusuna ilişkin olmakta, bazıları ise faile ilişkin olmaktadır¹⁷³.

4483 s. Kanun'un 2. hükmünde; bu Kanun, Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına uyarak ifa ettikleri kamu hizmetlerinin gerektirdiği sürekli ve asli görevleri gerçekleştiren memurlar ile diğer kamu görevlilerinin görevleri nedeniyle işlemiş oldukları suçlar için uygulanır¹⁷⁴. İlgili hükümde zikredildiği üzere; memur ve kamu görevlisi kavramları idare hukukundaki karşılığıyla sürekli ve asli görevleri yürüten kamu personelini ifade etmektedir¹⁷⁵.

657 s. DMK'da yer alan sözleşmeli personel, 4483 s. Kanun'un kapsamı dışında değerlendirilmektedir. Buna gerekçe olarak; asli ve sürekli görevlerin ancak bir kadroya bağlı olmak kaydıyla yürütülebileceği, sözleşmeli personelin de kadrolu olarak çalışmaması nedeniyle asli ve sürekli görev ifa ettiğinden söz edilemeyeceği ileri sürülmektedir¹⁷⁶. Diğer yandan, kadro karşılık gösterilmek suretiyle çalıştırılan personeller (örneğin; müsteşar, müsteşar yardımcısı, genel müdür, daire başkanı vb.) bu Kanun'un kapsamı içinde yer almaktadır. Buna karşın, geçici personel ve özel hukuka tabi olan personel 4483 s. Kanun'un kapsamı dışında kalmaktadır¹⁷⁷.

Kişî bakımından kapsam dışında kalanlar; 4483 s. Kanun'un 2. hükmünde geçtiği üzere, özel soruşturma ve kovuşturma sistemine tabi olanlardır. Bu kişiler “diğer kamu görevlileri” olarak belirttiğimiz kendilerine ait özel kanunları ve

¹⁷¹SOYER GÜLEÇ, Sesim, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturmanın Etkinliği İlkesi ve Takipsizlik Kararları Üzerindeki Etkisi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 15, Özel Sayı, 2013, s. 1418. <https://dergipark.org.tr>, (E.T.28.07.2024).

¹⁷²PINAR/ÇALIŞKAN, s. 129.

¹⁷³ERDAL, s. 75.

¹⁷⁴ÇAĞLAYAN, s. 111.

¹⁷⁵ASLAN/ALTINDAĞ, s. 160 vd.

¹⁷⁶ASLAN/ALTINDAĞ, s. 161.

¹⁷⁷ÇAĞLAYAN, s. 116;

düzenlemeleri olan Cumhurbaşkanı (m. 105), bakanlar, Sayıştay, hakimler ve savcılar, öğretim üyeleri, askerler gibi kişilerden oluşmaktadır¹⁷⁸.

Bu başlık altında 4483 s. Kanun'un uygulama alanı dışında kalan kamu görevlileri sırasıyla incelenecektir.

a. Cumhurbaşkanı

Cumhurbaşkanının cezai sorumluluğu hakkında AY. m. 105 düzenlemesi bulunmaktadır. Buna göre Cumhurbaşkanı ile ilgili olarak, bir suç işlediğine ilişkin iddia bulunması halinde ilgili Anayasa hükmü uyarınca; Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce soruşturma yürütülecektir.

Cumhurbaşkanı, özel düzenlemelere sahip olduğu için 4483 s. Kanun'un kapsamı dışında değerlendirilmektedir¹⁷⁹. *Eren*'in katıldığı görüşe göre; hukuki güvenlik ilkesinin uygulanmasını zedeleyecek belirsizlik hallerinden kaçınılması gereklidir. Ayrıca "*Cumhurbaşkanı*" sıfatına haiz olunmasından itibaren isnat olunan suç eyleminin seçilmeden önce veya seçildikten sonra gerçekleştirilmiş olması durumuna bakılmaksızın 105. madde hükmünde yer alan usulün uygulanması gerekli görülmektedir¹⁸⁰. *Atar* ve *Eren*'in katıldıkları görüşe göre; meclis soruşturması güvencesi, Cumhurbaşkanı sıfatıyla ilgili olduğundan dolayı, Cumhurbaşkanının görevde kaldığı süre zarfında işlediği iddia edilen suçlar bakımından da görev-kişisel suç ayırımına başvurulmadan aynı güvence sürdürülmüştür¹⁸¹. Ayrıca Cumhurbaşkanı hakkında yapılacak yargılama Yüce Divan sıfatıyla Anayasa Mahkemesi tarafından gerçekleştirilmektedir¹⁸².

Cumhurbaşkanı seçilmeden önceki bir döneme ilişkin bir suç iddiası, Cumhurbaşkanlığı görevi bittikten sonra ileri sürülürse hem görevde yer aldığı sürede işlenmediği gerekçesiyle hem de Cumhurbaşkanlığı sıfatının sona ermesi nedeniyle meclis soruşturması güvencesinden faydalanması mümkün olmayacaktır¹⁸³.

Kanaatimizce; madde hükmü yorumlandığında Cumhurbaşkanının işlediği kişisel suç ve görevi nedeniyle suç ayırımına gidilmediği anlaşılmaktadır. Bir diğer

¹⁷⁸ ÇAĞLAYAN, s. 115; ASLAN/ALTINDAĞ, s. 21.

¹⁷⁹ ÇAĞLAYAN, s. 115.

¹⁸⁰ EREN, (Anayasa Hukuku Dersleri Genel Esaslar-Türk Anayasa Hukuku), s. 950 vd.

¹⁸¹ ATAR, s. 259 vd. ; EREN, (Anayasa Hukuku Dersleri Genel Esaslar-Türk Anayasa Hukuku), s. 953.

¹⁸² ATAR, s. 297.

¹⁸³ EREN, (Anayasa Hukuku Dersleri Genel Esaslar-Türk Anayasa Hukuku), s. 951.

husus; soruşturma açılması için TBMM üye tam sayısının beşte üçünün oyu gerektiğinden uygulama açısından soruşturmanın yürütülmesinin bu bakımdan zor olduğu kabul edilebilir.

b. Bakanlar

AY. m. 98 hükmünden anlaşılacağı üzere; meclis soruşturması kapsamında bakanlar da yer almaktadır. Bununla birlikte, AY. m. 106 hükmünde¹⁸⁴; Cumhurbaşkanı yardımcılarını ile bakanların görevleriyle bağlantılı suç gerçekleştirdikleri iddiasıyla, TBMM üye tamsayısının salt çoğunluğunun sunacağı önergeyle soruşturma yapılması yönünde istekte bulunulabilir. Meclis, önergeyi en geç bir ay içinde görüşür ve üye tam sayısının beşte üçünün gizli oyu ile soruşturma açılması yönünde karara varabilir. Bu hükümlerden de anlaşılacağı gibi, bakanlar da ceza soruşturması ve kovuşturması yönünden özel düzenlemelere sahiptir ve 4483 s. Kanun'un kapsamı dışında değerlendirilmektedir¹⁸⁵.

c. Milletvekilleri

Yasama dokunulmazlığı ile ilgili olarak AY. m. 83/2 hükmünde açıklandığı üzere; seçimden evvel ya da sonra bir suç gerçekleştirdiği iddia edilen milletvekili, meclisin kararı olmadığı sürece tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılaması yapılamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü durumunda ve seçim öncesi soruşturulmasına başlanılması halinde AY. m. 14 hükmünde yer alan hususlar bu maddenin dışında kalmaktadır. Öte yandan, bu durumda yetkili merci durumu ivedilikle ve doğrudan doğruya TBMM'ye iletmek zorundadır. Burada yasama dokunulmazlığı kapsamı dışındaki durumlar izah edilmiştir. Milletvekili seçildikten sonra açılan soruşturma yasama dokunulmazlığının istisnası olarak değerlendirilmemektedir. Burada belirtilmiş olan istisnalardan birinin gerçekleşmesi durumunda, durumun yazı ile TBMM Başkanlığı'na bildirilmesi yeterli görülmektedir¹⁸⁶. Milletvekilleri de ceza soruşturması ve kovuşturması yönünden özel düzenlemelere sahiptir ve 4483 s. Kanun'un kapsamı dışında değerlendirilmektedir¹⁸⁷.

¹⁸⁴ DOĞAN, Bayram; ERDOĞAN, Didem, "Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Cumhurbaşkanı Yardımcıları ile Bakanların Sorumlulukları Meselesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 23, Sayı:1, 2021, s. 177, <https://hukuk.deu.edu.tr>, (E.T. 06.10.2024).

¹⁸⁵ ÇAĞLAYAN, s. 115.

¹⁸⁶ ŞEN, (Yasama Dokunulmazlığı Hakkında Bazı Sorunlar), <https://sen.av.tr>, (E.T. 06.10.2024).

¹⁸⁷ ŞEN, (Yasama Dokunulmazlığı Hakkında Bazı Sorunlar), <https://sen.av.tr>, (E.T. 06.10.2024).

d. Yüksek Mahkemeler ile Başkan ve Üyeleri

Çalışmamızın bu bölümünde, Yüksek Mahkemeler olarak Yargıtay ve Danıştay'ın başkan ve üyelerine değinilecektir.

i. Yargıtay Üyeleri

Yargıtay başkan ve üyelerinin yargılanması ile ilgili olarak AY. m. 148 hükmünün ek fıkralarında geçtiği üzere; Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla, Yargıtay başkan ve üyelerinin görevleriyle alakalı suçları nedeniyle yargılamasını yapar.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı; ilgili Kanunların gerektirdiği şekilde üst düzey kamu görevlileri hakkında soruşturma başlatma, iddianame düzenleme, kovuşturmayla yer olmadığına yönelik karar verme, açılan davalarda iddia makamını temsil etme ile kanun yoluna gitme görevlerine haizdir¹⁸⁸.

ii. Danıştay Üyeleri

Danıştay başkan ve üyelerinin yargılanması ile ilgili olarak AY. m. 148 maddesinin ek fıkralarında geçtiği üzere; AYM Yüce Divan sıfatıyla, Danıştay başkan ve üyelerinin görevleriyle ilgili suçları nedeniyle yargılamasını yapar¹⁸⁹.

2575 s. Danıştay Kanunu¹⁹⁰, nun 82. maddesinin ilk fıkrasının 2797 s. Kanun'a yaptığı atıfla belirtildiği üzere; Danıştay başkanı, başsavcısı, başkanvekilleri, daire başkanları ile üyelerinin ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren kişisel suçlar hakkındaki suçüstü durumunda genel hükümler uyarınca yapılan soruşturma neticesinde fezlekeye bağlanılarak iletilen dosya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nda neticelendirilmektedir¹⁹¹.

¹⁸⁸ Bkz. <https://www.yargitaycb.gov.tr>, (E.T. 06.10.2024).

¹⁸⁹ Yüce Divan Yargılamaları için bkz. <https://www.anayasa.gov.tr>, (E.T.06.10.2024).

¹⁹⁰ 06.01.1982 tarihinde kabul edilmiş olmakla, 20.01.1982 tarihinde 17580 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T.06.10.2024).

¹⁹¹ Bkz. <https://www.yargitaycb.gov.tr>, (E.T. 06.10.2024).

e. Avukatlar

Avukatların, haksız ve gereksiz şikayetlere maruz kalmaması ve görevlerini özgür, etkin ve gerektiği gibi ifa edebilmeleri maksadıyla kanun koyucu tarafından özel bir soruşturma ve kovuşturma usulü getirilmiştir¹⁹².

1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 58. hükmünde belirtildiği üzere: Avukatların, mesleklerine ilişkin ya da TBB veya baroların organlarında yer alan görevlerinden doğan ya da görev esnasında gerçekleştirdikleri suçlar nedeniyle yürütülecek soruşturma, Adalet Bakanlığı'nın izni üzerine, suçun gerçekleştirildiği yerde bulunan C. savcısınca yapılır.

Av. K. m. 59 maddesine göre¹⁹³; 58. madde hükmü uyarınca yürütülen soruşturmaya ilişkin olan dosya Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'ne verilir. Yapılan araştırma neticesinde kovuşturma yürütülmesi gerekli görülürse ilgili dosya suçun işlediği yer ağır ceza mahkemesine en yakın bulunan ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet savcılığına iletilir. Bunun üzerine, C. savcısı 5 gün içinde iddianamesini hazırlayarak ilgili dosyayı son soruşturmanın başlatılmasına ya da başlatılmasına yer olmadığına dair karar verilmesi için ağır ceza mahkemesine gönderir. İddianamenin bir nüshası, CMK hükümleri de gözetilerek kovuşturma yürütülen avukata tebliğ edilir. Avukat, bu tebliğ üzerine süresi içinde bazı kanıtların toplanmasını ister ve gerekli görülürse soruşturma, başkan tarafından detaylıca araştırılır. Son soruşturma başlatılması kararı verilen avukatların davaları, suçun işlendiği yer ağır ceza mahkemesinde görülür. Avukatın kayıtlı bulunduğu baroya durum bildirilir¹⁹⁴. Avukatın bu hükme karşı itiraz hakkı vardır. Önemle belirtmek gerekir ki; Adalet Bakanlığı'nın 1136 s. Kanun'un 58.'inci ve 59.'uncu hükümlerine göre soruşturmaya ve kovuşturmaya izin verme veya vermeme işlemleri, idari işlem niteliğini haiz olduğundan, bu kararlara yönelik müşteki taraf ve şikâyetçi uğrayan avukatın iptal davası açma hakları vardır¹⁹⁵.

¹⁹² ÖZEN, Atilla, Avukatlık Hukuku, Legal Yayıncılık, 2. Baskı, Ocak 2017, s. 501.

¹⁹³ Bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T.06.10.2024).

¹⁹⁴ ÖZEN, s. 501, 502.

¹⁹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://cigm.adalet.gov.tr>, (E.T. 06.10.2024).

Avukatlar kendi özel kanunlarında ya da sair kanunlarda ceza soruşturması ve kovuşturması hakkında özel düzenleme bulunan kamu görevlileri içinde yer aldıklarından dolayı 4483 s. Kanun'un kapsamı dışında değerlendirilmektedir¹⁹⁶.

f. Noterler

1512 sayılı Noterlik Kanunu¹⁹⁷'nin 153. hükmünde geçtiği üzere: Noterlerin, görevden kaynaklı ya da görev esnasında gerçekleştirmiş oldukları suçlarından dolayı kovuşturabilmesi için Adalet Bakanlığı izni gereklidir¹⁹⁸. Noterlik de bir kamu hizmeti olduğundan ve noterler de kamu görevlisi olarak kabul edildiğinden dolayı; kanun koyucu noterlerin, ağır cezayı gerektiren suçüstü durumu dışında görevlerinden kaynaklanan veya görevlerini gerçekleştirdikleri sırada işledikleri suçlardan dolayı kovuşturmaya başlanmasını, Adalet Bakanlığı'nın iznine bağlı kılmıştır¹⁹⁹. Bu konuda bir emsal olan YCGK'nın vermiş olduğu bir kararında²⁰⁰; kişinin kamu görevlisi olarak kabul edilip edilmemesi hususunda ifa edilen görevin belirleyici olduğu vurgulanarak, örnek olarak avukatların ve noterlerin kamu görevlisi sayılması gerektiği ifade edilmiştir²⁰¹.

1512 s. Kanun. m. 152 gereği; noterler, görevleri nedeniyle gerçekleştirdikleri suçlarla ilgili olarak TCK'nın uygulanması yönünden kamu görevlisi olarak kabul edilmektedir²⁰². Bununla birlikte, 1512 s. Kanun'da yer alan usul hükümleri sadece noterlik mesleğinde bulunanlar için uygulanmaktadır²⁰³. Yürütülen soruşturmaya göre hazırlanan fezleke ile kovuşturma izni verilir verilmemesi yönünde kanaat bildirilmektedir²⁰⁴.

Kovuşturma izninin verilmesine gerek duyulmadığında, işlem neticesi ile başvurulabilecek kanun yolunu belirten yazı, müşteki tarafa tebliğe çıkartılarak ilgili dosya işleminden kaldırılmaktadır. Sonuç olarak, iki ihtimalde de ilgililerin idari yargıda iptal davası açma hakları bulunmaktadır.

¹⁹⁶ UZ, s. 178 vd.

¹⁹⁷ 05.02.1972 tarihinde 14090 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T.06.10.2024).

¹⁹⁸ Bkz. <https://cigm.adalet.gov.tr>, (E.T. 06.10.2024).

¹⁹⁹ Bkz. <https://cigm.adalet.gov.tr>, (E.T. 06.10.2024).

²⁰⁰ Yargıtay CGK; E. 2016/1419-K. 2020/38, T: 28.01.2020, <https://legalbank.net>, (E.T. 06.10.2024).

²⁰¹ ERDOĞDU BİLGİLİ, Bahar, "Noterin Hukuki Statüsü ve Hukuki Sorumluluğu Sorunu", YBHD, Yıl: 8, Sayı: 2023/1, s. 81. <https://dergipark.org.tr>, (E.T.06.10.2024).

²⁰² ERDOĞDU BİLGİLİ, s. 81.

²⁰³ Bkz. <https://cigm.adalet.gov.tr>, (E.T.07.10.2024).

²⁰⁴ Noter şikayetlerindeki aşamalar için bkz. <https://cigm.adalet.gov.tr>, (E.T.08.10.2024).

Noterler de kendi özel kanunlarında ya da sair kanunlarda ceza soruşturması ve kovuşturması hakkında özel düzenleme bulunan kamu görevlileri içinde yer aldıklarından dolayı 4483 s. Kanun'un kapsamı dışında değerlendirilmektedir²⁰⁵.

g. Adli Kolluk Amirleri ve Memurları

Cumhuriyet savcıları, adli kolluk görevlileri ile diğer adli kolluk amirlerine ve memurlarına yapmakta oldukları soruşturmalara ilişkin her türlü emri verebilmektedir. Bununla birlikte, C. savcıları bütün kamu görevlilerinden bilgi ve belge isteyebilme yetkisine de sahiptir. Bu hususta, sözlü ya da yazılı emirleri ve istemleri yerine getirmeyi kötüye kullanan ya da bu konuda ihmalleri bulunan kolluk amir ve memurları ile diğer kamu görevlileri için doğrudan soruşturma açılabilecektir. Hal böyleyken, soruşturma izni verilmesini beklemeye de gerek bulunmamaktadır. Bu itibarla, CMK. m. 161/5 hükmü uygulanarak doğrudan C. savcısı tarafından soruşturma yapılarak, TCK m. 257 uyarınca kamu davası açılmasına karar verilir. CMK.m.161/5 hükmünün istisnasını, vali ile kaymakamlar ve en üst dereceli kolluk amirleri oluşturmaktadır. Netice itibarıyla, gerektiğinde bu kişiler dışındaki tüm makamlar ve merciler için C. savcısı doğrudan soruşturma açabilecektir²⁰⁶.

Vali ile kaymakamlar hakkında, 4483 s. Kanun uyarınca işlem yapılır. En üst derece olan kolluk amirleri için hakimlerin görevleri nedeniyle tabi oldukları muhakeme usulüne göre işlem yürütülür²⁰⁷.

Bir diğer husus, ihbar ya da şikâyetin konusunu oluşturan eylemin suç teşkil edebilecek mahiyette ve görevin yürütülmesinden kaynaklanan bir suç olması gerekir²⁰⁸.

h. Yükseköğretim Kanunu Kapsamındaki Görevliler

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu²⁰⁹, nun 53/c hükmünde geçtiği üzere; yükseköğretim üst kuruluşları başkan ve üyeleri, yükseköğretim kurumları yöneticileri, kadrolu ile sözleşmeli öğretim elemanları ve bu kuruluş ve kurumların

²⁰⁵ ERDOĞDU BİLGİLİ, s. 81.

²⁰⁶ ŞAHİN, s. 269; CİVAN, Mehmet Can; EKİN, Ahmet, “Adli Görevleri Aksatma”, 12 Eylül 2023, <https://www.ekinlaw.com>, (E.T. 08.10.2024).

²⁰⁷ CİVAN/EKİN, <https://www.ekinlaw.com>, (E.T. 08.10.2024).

²⁰⁸ ŞAHİN, s. 269.

²⁰⁹ 06.11.1981 tarihinde 17506 sayılı RG’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T. 08.10.2024).

657 s. Kanun'a tabi olan memurlarının görevleri nedeniyle veya görevlerini icra ettikleri esnada gerçekleştirdikleri iddia edilen suçlar bakımından yetkili makamlar tarafından araştırma yapılabilir, bu araştırma neticesinde soruşturma yapılmasına karar verilebilir veya doğrudan doğruya soruşturma açılması kararı verilebilir²¹⁰. Dolayısıyla yükseköğretim personeli bakımından ceza soruşturmalarında izin sistemi yerine tahkik (soruşturma) sistemi uygulanmaktadır²¹¹. Yükseköğretim Kurumları da 4483 s. Kanun'un kapsamı dışında yer almaktadır²¹².

B. Konu Bakımından Kapsam

4483 s. Kanun'un uygulama alanı belirlenirken kullanılan ölçütlerden bir diğeri düzenlemenin konusunu oluşturan suç tipleridir. Mevzuat hükümleri incelendiğinde bazı suç tiplerinin ve suçun işleniş biçimlerinin 4483 s. Kanun kapsamı dışında tutulduğu görülmektedir.

İlk olarak belirtmek gerekir ki yürürlükten kaldırılan Memurin Muhakematı Hakkında Kanun'da suçlar daha geniş anlamda ele alınırken, 4483 s. Kanun'da suç yönünden daraltmaya gidilmiştir. Mülga Memurin Muhakematı Hakkında Kanun'un kapsamı içerisinde görev sırasında ve görevden doğan suçlar bir arada yer alırken, 4483 s. Kanun'da sadece görev sırasında işlenmiş olan suçlar değerlendirilmiştir²¹³.

4483 s. Kanun, memurların ve diğer kamu görevlilerinin görevleri nedeniyle işlemiş oldukları suçlara ilişkindir²¹⁴. Bu nedenle öncelikle görev nedeniyle işlenen suç kavramı üzerinde durulacak; ardından 4483 s. Kanun'un konu bakımından kapsamı dışında kalan haller açıklanacaktır.

1. Görev Nedeniyle İşlenen Suç

Görev nedeniyle işlenen suç tanım olarak; kamu görevlisine yasal düzenlemeler neticesinde verilen görevlerden doğan ve aynı zamanda da bu görevlerle bağlantılı olan suçtur. Burada suç ile görev arasında nedensellik bağı olması gerektiğine dikkat

²¹⁰ 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 53/c hükmü için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T. 08.10.2024).

²¹¹ ALBAYRAK, s. 2746.

²¹² CİVAN/EKİN, <https://www.ekinlaw.com>, (E.T. 08.10.2024).

²¹³ ŞAHİN, s. 249.

²¹⁴ KARAKAŞ, s. 95 vd.

edilmelidir. Örneğin; görevi kötüye kullanma suçu bu kapsamdadır. Burada sözü edilen suç, görev neticesinde oluşmaktadır²¹⁵. Memurlar ile diğer kamu görevlilerinin sadece görevden doğan (görev nedeniyle) işledikleri suçları 4483 s. Kanun kapsamında yer almaktadır. Esasında burada sözü edilen suçlar, memuriyet görevinin yapılması veya yapılmamasına ilişkindir. Görev sırasında işlenmekle birlikte görev nedeni dışında olan suçlar hakkında genel hükümler uyarınca soruşturma ve kovuşturma yapılmaktadır²¹⁶.

DMK, memurların görevleriyle ilgili veya görevleri esnasında gerçekleştirdikleri suçlar sebebiyle haklarında soruşturma ve kovuşturma yürütülmesiyle ilgili özel hükümler koymuştur²¹⁷. Bu konu hakkında, DMK. m. 24 madde hükmünde geçtiği üzere; devlet memurlarının görevleriyle ilgili ya da görevleri esnasında gerçekleştirdikleri suçlar nedeniyle soruşturma ve kovuşturma yürütülmesi ile kendileri hakkında dava açılması özel hükümlere tabi kılınmıştır. Bu bölümde açıkladığımız kavramların izahı bakımından bir Yargıtay Kararında belirtildiği üzere²¹⁸: Dairemizce de katıldığımız YCGK 17.02.2004 tarih, 2004/2-10 E. , 2004-40 K. sayılı hükmünde yer aldığı üzere; 4483 s. Kanunda belirtilen “*görev nedeniyle gerçekleştirilen suç*” kavramı memuriyetten kaynaklanan, görevle ilgili olan ve görevden faydalanılarak gerçekleştirilen suçları, diğer bir söyleyişle yalnızca memurlarca gerçekleştirilebilen, failin “*memur*” olmasının suçun oluşabilmesi açısından kurucu unsur olarak yer aldığı suçları açıklamaktadır. 4483 s. Kanun’un 1. madde hükmünde belirtildiği gibi; bu Kanun’un amacı, memurlar ile diğer kamu görevlilerinin görevleri nedeniyle gerçekleştirdikleri suçlardan kovuşturulabilmeleri için bu hususta izin vermeye yetkili mercileri göstermek ve görülecek usulü belirtmektir. Burada sanıkların üzerine atılı “*iftira*” suçunu görevleri sebebiyle işlediklerinden söz edilemeyeceği için genel hükümler uyarınca soruşturma ile kovuşturma yürütülerek delillerin toplanması ve sanığın buna göre hukuki durumunun tayin edilmesi gerekirken soruşturma ile kovuşturma şartları sağlanmadığı gerekçesiyle kamu davalarının CMK. m. 223/8 madde hükmüne göre düşürülmesine hükmedilmesi bozmayı gerektirmiştir.

²¹⁵ PINAR, İbrahim, Memurlar, Akademik Personel ve Kolluk Personeli Hakkında Uygulanan Disiplin ve Ceza Soruşturması Esasları, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Mart 2024, s. 804.

²¹⁶ ERSÖZ/SERTTAŞ, s. 165; ÇAĞLAYAN, s. 117.

²¹⁷ AKGÜNER/BERK, s. 749.

²¹⁸ Yargıtay, 4. CD; E. 2009/18686-K. 2011/22480. T: 29.11.2011, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (E.T. 19.07.2024).

Yargıtay CGK bir kararında; taksirle işlenen suçların görev suçu olarak değerlendirilmeyeceğini ifade etmiştir²¹⁹.

Yukarıda Yargıtay kararları ışığında ifade ettiğimiz üzere; memura isnat edilen bir suçun görevi nedeniyle veya görevi esnasında işlenip işlenmediği hususu, somut olayın özelliklerine ve o konuda yapılacak incelemeler neticesinde ortaya çıkan delillere göre tespit edilmektedir. Ayrıca bu hususu belirlemede, ilgili suçun 4483 s. Kanun kapsamında değerlendirilip değerlendirilmediği de incelenerek bir kanaate varılır.

2. 4483 s. Kanun Kapsamının Konu Bakımından İstisnaları

4483 s. Kanun kapsamında, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin gerçekleştirdikleri iddia olunan suçların herhangi bir yolla öğrenilmesi halinde acil olarak toplanması gerekli olan ve kaybolma riski taşıyan kanıtları tespit etmek haricinde başkaca bir işleme gidilmeksizin hatta ihbar ya da şikâyet maruz kalan memur veya diğer kamu görevlisinin ifadesine dahi başvurulmadan, ilgili belgenin bir nüshasının ilgili mercie iletilmesiyle birlikte soruşturma izninin talep edilmesi gerekir²²⁰. Ancak bazı durumların mevcudiyeti halinde 4483 sayılı Kanun uygulama alanı bulamamaktadır. Bu itibarla, ilgili Kanun bazı kamu görevlilerine ve suç tiplerine uygulanamamaktadır. Suçun niteliği itibarıyla, ilgili Kanunlarda belirtilen soruşturma ve kovuşturma aşamalarına ilişkin düzenlemeler saklı tutulmuştur²²¹. İstisnaların bazıları suç konusuna ilişkin olmakta, bazıları ise faili ilişkin olmaktadır²²². Suç konusuna ilişkin olup 4483 s. Kanun'un uygulanmamasına yönelik olan istisnaların bazıları yine bu Kanunda düzenlenmiştir. Diğer bazı istisnalara ise özel kanunlarında yer verildiği görülmektedir²²³.

4483 s. Kanun'un 2. madde hükmünde geçtiği üzere: **1-** Suçun niteliği bakımından kanunlarda yer verilen özel soruşturulma usullerinin mevcut olması durumunda. **2-** Görev ya da sıfatları nedeniyle özel soruşturmaya tabi olanlar

²¹⁹ **Yargıtay CGK**; E. 2014/12-120-K. 2014/291, T: 27.05.2014, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (E.T. 19.07.2024).

²²⁰ **SOYER GÜLEÇ**, Sesim, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturmanın Etkinliği İlkesi ve Takipsizlik Kararları Üzerindeki Etkisi", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:15, Özel Sayı, 2013, s. 1418. <https://dergipark.org.tr>, (E.T.28.07.2024).

²²¹ **PINAR/ÇALIŞKAN**, s. 129.

²²² **ERDAL**, s. 75.

²²³ **ERDAL**, s. 75.

hakkında. 3- Disiplin hükümlerinin uygulanması durumunda. 4- Ağır cezayı gerektiren suçüstü hükümlerinin uygulandığı durumlarda. 5- 765 s. TCK'nın 243 ile 245. maddeleri (5237 sayılı TCK. m. 94, 95 ve TCK. m. 256 işkence suçu ile kötü muamele suçu) kapsamındaki suçlar bakımından. 6- 1412 sayılı Kanun'un 154/4 hükmü (5271 s. CMK. m. 161/5) uygulandığı durumlarla ilgili soruşturmalarda ve yargılamalarda 4483 s. Kanun hükümleri uygulanmamaktadır.²²⁴

Yukarıdaki hükümde yer alan durumlar suç konusu bağlamında şu şekilde değerlendirilebilir:

a. Görev Nedeni Dışında Bir Nedenle İşlenen Suç

4483 s. Kanun'un kapsamında memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görev sebebiyle işledikleri suçlar yer almakta iken görev nedeni haricinde başka bir nedenle işlenen suçlar bu Kanun'un istisnaları olarak değerlendirmektedir.

AY. m. 129/son hükmü, 4483 s. Kanun'un anayasal anlamda dayanağını teşkil etmektedir. Şöyle ki: Anayasamız ile 4483 s. Kanun karşılaştırıldığında, yasa koyucunun Anayasa'yı daraltarak "görev nedeniyle" işlendiği iddia olunan suçları kapsamı içine aldığı açıkça anlaşılmaktadır. Ayrıca bu hususta 657 s. DMK, memurların görevleriyle bağlantılı veya görevleri esnasında gerçekleştirdikleri suçlardan kaynaklı, haklarında soruşturma ile kovuşturma yürütülmesini özel hükümlerle düzenlemiştir²²⁵. Denilebilir ki 4483 s. Kanun, görevleri ve sıfatları nedeniyle özel soruşturma ve kovuşturma usullerine tabi olanlar hakkındaki kanun hükümleriyle birlikte, suçun niteliği bakımından yasalarda belirtilen soruşturma ve kovuşturma usullerine yönelik hükümleri saklı tutmuştur²²⁶. Kanaatimizce; bu yönde yapılan anayasal düzenlemeyle, 4483 s. Kanun kapsamına "görev nedeniyle işlenen suç" alınarak konu bu yönüyle açıklığa kavuşturulmuştur.

b. Ağır Cezayı Gerektiren Suçüstü Hali

5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un²²⁷ 12. maddesine

²²⁴ ERDAL, s. 75; bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T.28.07.2024).

²²⁵ AKGÜNER/BERK, s. 749.

²²⁶ YAYLA, s. 313; GÜNDAY, s. 623; AKGÜNER/BERK, s. 749.

²²⁷ 07.10.2004 tarihinde 25606 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T. 28.07.2024).

göre: Kanunların ayrıca görevlendirdiği haller saklı kalmak kaydıyla, TCK'da geçen yağma, nitelikli dolandırıcılık, hileli iflas, irtikap, resmî belgede sahtecilik suçları ile TCK'nın İkinci Kitap Dördüncü Kısımının Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (318, 319, 324, 325 ve 332'nci maddeler dışında) ve 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun kapsamında yer alan suçlar dolayısıyla açılan davalar ile ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ile işlere bakmakla ağır ceza mahkemeleri görevlidir. Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay'ın yargılayacağı kişilere ilişkin hükümler, askerî mahkemelerin görevlerine ilişkin hükümler ile çocuklara özgü kovuşturma hükümleri saklıdır. Ağır ceza mahkemelerinin görev alanı belirlenirken somut olayın mahiyeti, bahse konu suç, cezanın artırılmasını ve azaltılmasını gerektiren nedenler de gözetilerek bu hususta bir karara varılmalıdır²²⁸. Bu hükümde ağır ceza mahkemelerinin görevli olduğu suç tipleri üzerinde durulmuştur.

Suçüstü durumunda, suç tüm delilleriyle ve failleriyle bariz bir şekilde bellidir. Hal böyleyken daha hızlı bir yargılama yapılabilmesi de mümkün olacaktır. Böylece, yargılama bakımından uzun bir sürece ve detaylı bir araştırmaya gerek duyulmayacaktır²²⁹.

Ağır cezayı gerektiren suçüstü durumlarında, 4483 s. Kanun uygulanmayacak ve yargılama genel hükümler uyarınca yürütülecektir. Dolayısıyla ağır cezayı gerektiren bir suç işlerken suçüstü yakalanan memur için soruşturma izni alınması gerekmemektedir²³⁰. Netice itibarıyla, Cumhuriyet savcısı tarafından genel hükümlere uyulmak şartıyla soruşturma başlatılacak ve ilerleyen safhada da kamu davası açılacaktır²³¹.

c. Adli Görevlerden Doğan Suçlar

Adliyeyle ilgili görev ve işler; dava açılmasının ardından yargıya ait olan ve yargı niteliğini haiz olan görevler haricinde kanuni olarak adliyeye intikal eden, adliyeye ilişkin olan tüm görevler olarak tanımlanabilir²³². Bir başka ifadeyle; suçun işlenmesi, şüphelinin yakalanması, delillerin toplanması, yargılamanın yapılması ve

²²⁸ KARAKAŞ, s. 106.

²²⁹ KARAKAŞ, s. 106.

²³⁰ ÇAĞLAYAN, s. 116.

²³¹ KARAKAŞ, s. 105 vd.

²³² KARAKAŞ, s. 98.

hükümün infazına kadar olan süreçteki tüm görevler “adli görev” olarak tanımlanabilmektedir²³³.

4483 s. Kanun’un 2. maddesinde düzenlendiği üzere: 765 sayılı TCK 243. ve 245. hükümlerinde (5237 sayılı TCK. m. 94, 95 ve TCK. m. 256 işkence suçu ile kötü muamele suçu) belirtilen kolluk görevlilerinin kişilere karşı işledikleri işkence ve zalimane davranışlarıyla gerçekleştirdikleri suçlar ile ²³⁴CMUK. m. 154/4 hükmünde (5271 sayılı CMK. m. 161/5) kapsamında yer alan soruşturmalarda ve yargılamalarda 4483 s. Kanun hükümleri uygulanamamaktadır²³⁵. Anılan Kanun hükmüne göre; bu durumların varlığı halinde genel hükümler uyarınca yargılama yapılacaktır²³⁶.

Vali ile kaymakamlar hakkında 4483 s. Kanun hükümleri uygulanırken, en üst derecedeki kolluk amirleri bakımından, hakimlerin görevleri nedeniyle tabi bulundukları kovuşturma usulüne gidilmektedir.

d. Disiplin Suçları

Öncelikle memurlar ile diğer kamu görevlilerinin görevleri nedeniyle ya da görevlerinden doğan bütün suçlarının 4483 s. Kanun kapsamında değerlendirildiğinden bahsedilemez. İlgili suçun 4483 s. Kanun’un kapsamında yer almadığı tespit edilirse, bu durumda soruşturma genel hükümlere göre gerçekleştirilmektedir²³⁷.

Disiplin suçları, 4483 s. Kanun’un 2. maddesinin 4. fıkrasına göre, bu Kanun’un istisnaları içerisinde değerlendirilmektedir. Bu hükme göre; memurlar ile diğer kamu görevlileri için başlatılan ceza soruşturması, bu kişiler hakkında disiplin soruşturması başlatılmasına ve neticelendirilmesine engel teşkil etmemektedir²³⁸. Disiplin cezasına gerektiren fiiller, kamu hizmetinin gerektiği şekilde yerine getirilmemesi neticesinde oluşan suçlara ilişkindir. Bu suçlarla ilgili yaptırımlara 657 sayılı DMK’da yer verilmiştir. Sonuç itibarıyla, 4483 s. Kanun memurların yalnızca

²³³ KARAKAŞ, s. 98 vd.

²³⁴ CMUK: 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (mülga), <https://www.lexpera.com.tr>, (E.T.20.08.2024).

²³⁵ CAĞLAYAN, s. 116.

²³⁶ KARAKAŞ, s. 99.

²³⁷ ŞAHİN, İlyas, “4483 sayılı Kanunda Öngörülen Ön İnceleme Görevlisinin Yetkileri ve Bu Çerçeve İzin Sisteminin Gerekliği Hakkında Değerlendirme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: XIX, Sayı:3, Yıl: 2015, s. 262.

²³⁸ KARAKAŞ, s. 106, 107.

idari görevlerinden kaynaklanarak gerçekleştirdikleri suçlar yönünden uygulanabilmektedir.

e. İşkence ve Zor Kullanma Yetkisinde Sınırın Aşılması Halinde İşlenen Suçlar

TCK'nın (m. 94-95) hükümlerinde geçen işkence suçu ve TCK. m. 256 hükmünde geçen “*kötü muamele suçu*” 4483 s. Kanun'un istisnaları içerisinde değerlendirilmektedir. Dolayısıyla burada geçen suçların işlenmesi halinde 4483 sayılı Kanun'un 2. maddesinin son fıkrası uyarınca, genel hükümlere göre yargılama yapılacaktır.

f. Diğer Kanunlarda Yer Alan İstisnalar

4483 sayılı Kanun'daki istisnalar dışında özel düzenlemelerle istisna kapsamında değerlendirilen durumlar da vardır.

i. Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar

5816 sayılı Kanun²³⁹ kapsamında düzenlenen Atatürk aleyhine işlenen suçlar 4483 sayılı Kanun'un istisnaları kapsamındadır. Bu suçlar 4483 sayılı Kanun'un kapsamı dışında değerlendirilmektedir. Netice itibarıyla da bu suçları işleyenler genel hükümlere göre yargılanabilmektedir²⁴⁰.

ii. Seçim Suçları

298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un²⁴¹ 174. maddesine göre; seçimler hakkında gerçekleştirilen suçlar 4483 sayılı Kanun'un istisnaları kapsamındadır. Seçim suçunu işleyenler memur olsalar dahi genel hükümlere göre yargılanabileceklerdir²⁴².

²³⁹31/07/1951 tarihinde 7872 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T.30.08.2024).

²⁴⁰ ÇAĞLAYAN, s. 116; ayrıca bkz. <http://www.cemkabdan.av.tr>, (E.T.30.08.2024); KARAKAŞ, s. 105.

²⁴¹02/05/1961 tarihinde 10796 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T.31.08.2024).

²⁴² ÇAĞLAYAN, s. 116; ayrıca <http://www.cemkabdan.av.tr>, (E.T.31.08.2024).; KARAKAŞ, s. 105.

iii. Mahkeme veya Cumhuriyet Savcısı Tarafından İstenen

Bilgiyi Vermeme Suçu

5271 sayılı CMK'nın 161. maddesinin 5. fıkrasında düzenlendiği üzere; kamu personel rejimine tabi olanların, Cumhuriyet Savcısı tarafından istenen belgeyi ve bilgiyi verme yükümlülüğü altında hareket ettikleri düzenlenmiştir. Ayrıca 5237 sayılı TCK'nın 257. maddesinde kamu görevlilerinin görevlerini gereği gibi yapmamları halinde ceza sorumluluklarına gidilebileceği hüküm altına alınmıştır. İlgili kişiye gönderilen yazıdaki isteme aykırı davranışlarda bulunanlar hakkında CMK. 332/2 hükmünde birtakım düzenlemelere gidilmiştir. Buradaki düzenlemeye göre adli soruşturma veya kovuşturma yapılması esnasında Cumhuriyet savcısı, hâkim ya da mahkemece yazılı olarak talep edilen bilgilerin, bilgiyi isteyen tarafa ya da makama iletilmesi gereklidir²⁴³.

Buna göre; görevlerini yerine getirme hususunda ihmalde bulunan veya görevini kötüye kullanarak yerine getiren kolluk amirleri ve memurları hakkında doğrudan soruşturmaya gidilebilecektir. Zira bu kişilerin soruşturulmasında izin prosedürü de uygulanmayacaktır. Burada en üst dereceli kolluk amirleri, hakimlerin görevleri nedeniyle tabi oldukları yargılama usulüne göre yargılanabileceklerdir. Bununla beraber vali ve kaymakamlar 4483 s. Kanun'a tabi olacaklardır²⁴⁴.

iv. Çocuk Koruma Kanunu'nda (ÇKK)'da Yer Alan Görevler

Hakkında Suçlar

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu²⁴⁵, nun 44. hükmünde belirtildiği üzere²⁴⁶; bu Kanun kapsamında yer alan görevlerle ilgili olarak kamu görevlileri için 4483 sayılı Kanun hükümlerine gidilemeyecektir.

Türk Ceza Kanunu, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (CGTİHK)²⁴⁷, Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) ve diğer belli başlı temel Kanunlardan

²⁴³ OSMANOĞLU, Bilal, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısı ve Mahkemelerin Bilgi ve Belge İsteme Yetkisi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 33, Sayı: 151, Kasım 2020, s. 106.

²⁴⁴ OSMANOĞLU, s. 127. <https://tbbdergisi.barobirlik.org.tr>, (E.T.03.09.2024); ÇAĞLAYAN, s. 116; ayrıca bkz. <https://ankara.gib.gov.tr>, (E.T.03.09.2024).

²⁴⁵ 15.07.2005 tarihinde 25876 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T.04.09.2024).

²⁴⁶ Bkz. <https://www.aile.gov.tr>, <https://www.mevzuat.gov.tr>; (E.T.04.09.2024).

²⁴⁷ 29.12.2004 tarihinde 25685 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

oluşan Yeni Ceza Adalet Sistemi ile Çocuk Adalet Sistemi bu alanda bulunan kavramları yeniden oluşturmuştur²⁴⁸.

**v. Hâkim ve Savcılar Usulsüz Arama, Yakalama ve
Sorgulama Fiilleri ile Hâkim ve Savcılar Kötüniyetli Olarak
Şikâyet Etme**

Danıştay bir kararında²⁴⁹: “2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu kapsamında bulunanlar yönünden 4483 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanma imkanının olmadığını” belirtmiştir.

2802 sayılı Kanun’un 88. maddesinde²⁵⁰ düzenlendiği üzere; hakimlerin ve savcıların yakalanması ve sorgu usulleri birtakım özel durumlar içermektedir. Şöyle ki: Ağır ceza mahkemesinin görevi dahilinde yer alan suçüstü durumu haricinde haklarında suç işlediği iddiası bulunan hâkim ve savcıların yakalanamayacakları, üzerlerinin ve konutlarının da aranamayacağı, sorguya çekilemeyecekleri ilgili Kanun hükmüyle sabittir. Bu durumu ihlal eden kolluk amirleri ve memurları hakkında genel hükümlere de riayet edilmek suretiyle Cumhuriyet savcılıkları tarafından doğrudan doğruya soruşturma ve kovuşturma işlemleri başlatılabilmektedir²⁵¹.

Ağır ceza mahkemesinin görev alanında yer almayan kişisel suçlar hakkında, suçüstüne yönelik koşullar bulunsa bile ilgili suç, ağır ceza mahkemesinin görev alanının dışında kalıyorsa hâkim veya Cumhuriyet savcısına yönelik soruşturma ve kovuşturma 2802 s. Kanun. m. 93 madde hükmünde düzenlenmiştir²⁵². 680 s. KHK ile getirilen değişiklik sonrasında hâkim ve savcılar kişisel suçlarıyla ilgili soruşturma ile kovuşturma yapma yetkisi, ilgilinin görev icra ettiği yerin bağlı olduğu bölge adliye mahkemesinin bulunduğu yerdeki il Cumhuriyet başsavcılığı ile aynı yer ağır ceza mahkemesindedir²⁵³.

²⁴⁸ YENİSEY, s. 24.

²⁴⁹ Danıştay, 1. D; E. 2004/391, K. 2004/485, T: 27.12.2004, <https://legalbank.net>, (E.T.04.09.2024).

²⁵⁰ Bu konuya ilişkin bir Danıştay Kararı için Bkz. Danıştay, 10. D; E. 2018/3428, K. 2023/419, T: 09.02.2023, <https://legalbank.net>, (E.T.04.09.2024).

²⁵¹ ŞEN, Ersan, “Hâkim ve Savcıların Aranması”, 7 Aralık 2015, <https://sen.av.tr>, (E.T.11.09.2024).

²⁵² ARAS, Bahattin, “Hakimler ve Savcılar Hakkında Suç Soruşturma ve Kovuşturmalarında Uyulacak Usul ve Esaslar”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 71, Sayı: 1, 2022, s. 238. <https://dergipark.org.tr/> (E.T. 11.09.2024).

²⁵³ ARAS, s. 238.

vi. Müfettiş ve Soruşturmacının (Muhakkik) İhbar

Görevini Yerine Getirmemesi

Soruşturma yapılmasının gerekli görülmesi neticesinde, yetkili makamca “*soruşturma emri*” verilerek disiplin soruşturması bizzat kendisince yerine getirilir yahut da muhakkik eliyle ilgili işlemler yürütülür. Buna göre disiplin amirleri uyarma, kınama, aylıktan kesme yaptırımlarını gerektiren fiilleri gerçekleştiren memur hakkında kendileri doğrudan soruşturmaya başlayabilecekleri gibi bu işlemleri soruşturmacı tayin ederek de yerine getirebilirler²⁵⁴.

Disiplin amirlerinin hem muhakkik (soruşturmacı) vasfıyla hareket etmesi hem de yaptırım uygulayan konumunda olmasıyla ilgili olarak bir Danıştay kararında da belirtildiği üzere; disiplin cezasıyla ilgili işlemlerin objektif ve sağlıklı yürütülmesi, yaptırımı uygulayan disiplin amiri ya da kurullarının ilgili olayı tarafsız bir şekilde ele almalarıyla mümkün olmaktadır. Bu nedenle, disiplin amirinin hem soruşturmayı yürütmesi hem de soruşturma neticesinde disiplin yaptırımı uygulaması objektiflik ve tarafsızlık yönünden uygun düşmemektedir. Netice olarak; disiplin amiri haricinde bağımsız bir soruşturmacı (muhakkik) atanılması yoluyla soruşturmanın yerine getirilmesi ve bu soruşturma neticesinde düzenlenen raporun disiplin amiri tarafından incelenip buna göre disiplin yaptırımına gidilmesi gerekirken, davacının disiplin amiri olan okul müdürü tarafından hem soruşturmaya hem de yaptırıma maruz kalmasında hukuka uyarlık bulunmadığı yönünde karar verilmiřtir²⁵⁵.

Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliği m. 28/2 madde hükmünde vurgulandığı üzere; disiplin soruşturması; memurlar içinden görevlendirilen soruşturmacı veya denetim, teftiş ve soruşturma yapmak hususunda görevli memurlar marifetiyle yürütülür. Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliği m. 28/3 madde hükmüne göre; soruşturmacının kesinlikle hakkında soruşturma yapılan memura denk ya da daha üst konumunda olan biri olması gereklidir²⁵⁶.

²⁵⁴ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 105.

²⁵⁵ Danıştay, 12. D; E. 2007/1731, K. 2010/1647. T: 23.03.2010, <https://www.lexpera.com.tr>, (E.T. 11.09.2024).

²⁵⁶ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 106.

Bir soruşturmada birden fazla soruşturmacı da yer alabilir. Bu durumda, tüm soruşturmacıların ilgili mevzuatta yer alan kurallara riayet etmesi gerekir. Aksi takdirde, soruşturmanın hukuka uygun olduğundan bahsedilemez²⁵⁷.

Soruşturulan kişi ile husumeti olan ya da soruşturma konusu fiilin mağduru olan kişinin, soruşturmacı olarak tayin edilmesi mümkün değildir. Bu duruma rağmen atanması ihtimalinde; durum disiplin amirine bildirilir ve disiplin amiri tarafından yeni bir soruşturmacı atanır. Hakkında soruşturma yürütülen memur, soruşturmacı olarak tayin edilen kişiyle arasında önceye dayalı sorunların bulunduğunu ciddi bilgi ve belgelerle kanıtlarsa, bu durumu disiplin amirine iletip soruşturmacının değiştirilmesini talep edebilme hakkına haiz olmalıdır. Disiplin amiri bu hususu değerlendirerek sağlıklı bir karara varmalıdır²⁵⁸. Kanaatimizce aksi durumda, hukuka uygun olarak verilen bir disiplin cezasından söz edilemez.

vii. 3628 s. Kanunda Geçen Suçlar Hakkında Geçerli Olan Özel

Soruşturma Usulü

3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'nda bazı suçlar bakımından izin sistemi kaldırılmıştır.

3628 s. Kanun'a göre; rüşvet, resmi ihale veya alım ve satıma fesat karıştırmak, zimmet, görev nedeniyle veya görev sırasında kaçakçılık, ihtilas, irtikap, Devlet sırlarının açıklanması veya açıklanmasına neden olmak suçlarının işlendiğine ya da bu suçlara iştirak edildiğine dair bir iddia olduğunda, bu suçlar görev sebebiyle gerçekleştirilmiş olsa dahi izin gerekmeden doğrudan savcılıklar tarafından soruşturma yapılabilecektir²⁵⁹. Öte yandan bu durum müsteşarlar, valiler ve kaymakamlar hakkında uygulanmamaktadır²⁶⁰.

²⁵⁷ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 106.

²⁵⁸ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 106.

²⁵⁹ ERKENCİ, s. 12,13; ŞAHİN, s. 262,263; ASLAN, s. 68; KARAKAŞ, s. 101, 102.

²⁶⁰ ERKENCİ, s. 13.; KARAKAŞ, s. 101, 102.

viii. İcra ve İflas Kanunu (m. 357)

2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun²⁶¹ 357. hükmü uyarınca; icra dairesi tarafından kanuna göre gerçekleştirilen emir ile tebliğleri derhal yerine getirme ve neticesini geciktirmeden icra dairesine bildirme ilgililer için mecburi kılınmıştır. Makbul neden dışında tebliğ ile emirleri yerine getirmeyenler hakkında ait bulunduğu daire tarafından tahkikatı evveliyeye hacet kalmaksızın Cumhuriyet savcılığınca doğrudan doğruya soruşturma yürütülür. Esasen burada da genel hükümler uyarınca Cumhuriyet savcılığı tarafından doğrudan soruşturmaya başlanması gereklidir²⁶².

4483 s. Kanun ile memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri nedeniyle gerçekleştirdikleri suçlardan kaynaklı yargılamalarının yürütülebilmesi için bu hususta izin vermeye yetkili olan merciler aracılığıyla soruşturmalarına başlanabilmektedir. Bu Kanun'un getirdiği düzenlemelerle kamu hizmetinin aksaması tehlikesi ve ilgili kamu personelinin haksız isnatlara maruz kalması durumlarına karşı özel bir güvence sağlanmaktadır. Nitekim bu yasal düzenlemelerle birlikte memurlar ve diğer kamu görevlileri için özel soruşturma usulü benimsenmiştir. Buna karşın ön inceleme safhasının uzaması, suçların zamanaşımına uğrama riski ve suç fiilinde bulunan kişilerin cezasız kalma ihtimallerine nedeniyle ilgili Kanun'da bazı süreler öngörülmüştür²⁶³. Bu kişilerin görevleri dışında işlemiş oldukları suçlar bakımından genel hükümler uyarınca soruşturma ve yargılama yürütülür.

V. MEMURLAR VE KAMU GÖREVLİLERİNİN YARGILANMASINA DAİR İLKELER

A. Hukuk Devleti İlkesi

Hukuk devleti tanım olarak; faaliyetlerinin hukuk kurallarına dayalı olduğu, yönetilenlere hukuki güvenceler getiren devlettir. Hukuk devletinin en temel

²⁶¹19.06.1932 tarihinde 2128 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T.04.10.2024).

²⁶² AYTURAN, Berkan, "Yükseköğretim Personelinin Göreve İlişkin Suçlarının Soruşturulması", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 34, Nisan 2018, s. 443, <https://dergipark.org.tr>, (E.T.04.10.2024); bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T.04.10.2024).

²⁶³GÜZEL, Saadettin, "4483 Sayılı Kanun Kapsamında Yetkili Mercinin Soruşturma İzni Konusundaki Kararı ile Bu Karara İtiraza İlişkin Hükümlerin Süre Yönünden Değerlendirilmesi", Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 2, Yıl:2022, s. 2085. <https://dergipark.org.tr>, (E.T.20.07.2024).

özelliklerinden biri de temel hak ve hürriyetlerin güvence altına alınmış olmasıdır²⁶⁴. Hukuk devletinin asli unsurları arasında bulunan hukuki güvenlik ilkesi; hukuki durumlarda belirli bir istikrarın sağlanması ve vatandaşların mahkemelere duydukları güvenin artması bakımından önemlidir²⁶⁵. Belirlilik ilkesiyle, kanuni düzenlemelerin hem idare hem de kişiler bakımından şüpheye ve duraksamaya mahal bırakmayacak şekilde açık, nesnel ve anlaşılabilir olması sağlanabilmektedir. Belirlilik ilkesinin, kamu otoritelerinin keyfi karar ve uygulamalarına karşı koruyucu tedbir niteliğinde olması gerekir. Aksi takdirde birbiriyle ters düşen mahkeme kararları, yargı sistemine duyulan güveni zedeleyerek hukuki alandaki belirsizliklere neden olabilmektedir²⁶⁶.

Kanaatimizce; hukuk devleti ilkesinin etkin bir şekilde uygulanması neticesinde, 4483 s. Kanun ve ilgili mevzuat yönünden olumlu adımlar atılması söz konusu olacaktır. Kamu hizmetinin sağlıklı bir şekilde aksamadan yürütülmesi hususunda memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevlerini layığıyla yerine getirmesi önem arz etmektedir. Hukuk devleti ilkesinin yerleşmesi durumunda; temel hak ve özgürlükler güvence altına alınmış olmakla birlikte memurların ve diğer kamu görevlilerinin cezai yönden soruşturulmasını ve kovuşturulmasını gerektiren durumlarda da ilgili mevzuat hükümleri doğru uygulandığı takdirde keyfi uygulamalar sona erecektir. Bu ilke doğru ve etkin uygulandığında, kamu personelleri hakkındaki yargı kararlarında yer alan belirsizliğin önüne geçilmesi de mümkün hale gelebilecektir.

B. Adil Yargılanma İlkesi

Bu ilke AİHS. m. 6²⁶⁷ hükmünde yer almakla beraber, 3.10.2001 tarih ve 4709 sayılı Anayasa değişikliğiyle ve AY. m. 36 hükmüne yapılan ekleme ile bu kavram Anayasa’da da yer almıştır²⁶⁸. Öte yandan, AY. m. 38 hükmünde adil yargılanma hakkıyla doğrudan ilgili olan birtakım güvenceler de yer almıştır. Örnek vermek gerekirse; suçsuzluk karinesi, yasaya aykırı olarak elde edilmiş emarelerin

²⁶⁴ ÖZBUDUN, s.124 vd; İZMİR, Barış, Memurların ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanmasında İdari Soruşturma Usulü, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2019, s. 38; DEMİRDİZEN, s. 45 vd.

²⁶⁵ TEZCAN, Durmuş; ERDEM, Mustafa Ruhan; SANCAKDAR, Oğuz; ÖNOK, Rifat Murat, İnsan Hakları El Kitabı, Seçkin Yayıncılık, 10. Baskı, Ankara, Mart 2024, s. 463; DEMİRDİZEN, s. 46.

²⁶⁶ TEZCAN/ERDEM/SANCAKDAR/ÖNOK, s. 395.

²⁶⁷ Bkz. <https://www.echr.coe.int>, (E.T. 08.10.2024).

²⁶⁸ DEMİRDİZEN, s. 46.

kanıt niteliği taşıması, hiç kimsenin kendini ve yasa da belirtilen yakınlarını suçlayıcı bir beyanda bulunmaya ya da bu anlamda kanıt göstermeye zorlanamaması, sanık konumunda olan kişiye anlayabileceği bir dilde üzerine atılı suç hakkında bilgi verilmesi, sanık olan kişiye savunma yapabilmesi için yeterli sürenin tanınması gibi güvenceler içermektedir²⁶⁹. AİHM kararları incelendiğinde, Türkiye'nin ve diğer devletlerin en fazla ihlal ettikleri hak, adil yargılanma hakkıdır²⁷⁰.

Devletin, adil yargılanma hakkının uygulanabilmesi adına adli sistemlerinin kendilerine özgü araçlarını seçme noktasında geniş bir takdir hakkı vardır. Burada iç hukukun sunduğu olanakların her durumda etkin olduğunun ispatlanabilmesi önemlidir²⁷¹.

4483 s. Kanun yönünden adil yargılanma ilkesini değerlendirdiğimizde; öncelikle memurlar ve diğer kamu görevlerinin görev sırasında gerçekleştirdikleri suçların bu yasa kapsamında yer aldığını yukarıda detaylı olarak izah etmiştik. Bu kişilere isnat edilen suçlar bazen gerçeği yansıtmakta iken bazen de haksız isnatlar söz konusu olabilmektedir. Bu husus “*masumiyet karinesi*” ile de doğrudan ilgilidir. Dolayısıyla bu hususun tespitinde, elbette ki delillerden de faydalanılabilmektedir. Şüpheli veya sanık konumunda olan memur ve diğer kamu görevlilerinin savunmaları, gerektiğinde müdafî yardımından yararlanmaları ve delil sunabilmeleri adil yargılanmanın gerçekleşmesi bakımından oldukça önemlidir. Bununla birlikte, soruşturma aşamasında şüphelinin ifadesi alınırken hiçbir şekilde baskı, işkence, korkutma gibi hukuka aykırı yollara başvurulmamalıdır²⁷².

C. Maddi Gerçeğin Araştırılması İlkesi

Maddi gerçeğin araştırılması ilkesinde, mahkemenin işin gerçeğini bizzat araştırması ve dış dünyada meydana gelen hakikate ulaşması gerekir²⁷³. Maddi gerçeğe ulaşabilmek için; şüphelinin, deliller ışığında akla ve bilime uygun düşen gerekçelerle giderilmesi gerekir²⁷⁴.

²⁶⁹ DEMİRDİZEN, s. 46.

²⁷⁰ TEZCAN/ERDEM/SANCAKDAR/ÖNOK, s. 345.

²⁷¹ TEZCAN/ERDEM/SANCAKDAR/ÖNOK, s. 346.

²⁷² DEMİRDİZEN, s. 47.

²⁷³ ÖZCAN, Sevil, KVKK Hükümleri Çerçevesinde Boşanma Davasında Deliller, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, Ekim 2024, s. 44.

²⁷⁴ İZMİR, s. 41; BOZKURT, Resul Ekrem, 4483 sayılı Memur ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun Kapsamındaki Görevlilerin Yargılama Usulü, Yayımlanmamış Yüksek

Evrensel bir ilke olan maddi gerçeğin araştırılması ilkesi, soruşturma ve yargılama mercilerinin incelemesi gereken bir yükümlülüğü ifade etmektedir²⁷⁵. Cumhuriyet savcısının maddi gerçeğin elde edilebilmesi için gereken araştırmayı yapma yükümlülüğü bulunmaktadır²⁷⁶. Maddi gerçeğin araştırılması ilkesi ile 4483 s. Kanun arasındaki ilişkiyi incelediğimizde; şüpheli veya sanık konumundaki memur ve diğer kamu görevlisinin lehine ve aleyhine olan delillere ulaşılarak somut gerçekliğe ulaşılması mümkündür. Esas itibarıyla, bu ilkenin adil yargılanma ilkesiyle de bağlantısı bulunmaktadır. Burada memur ve diğer kamu görevlisinin hem soruşturma aşamasında hem de kovuşturma aşamasında lehine ve aleyhine delilleri toplanmakta olup olaya ilişkin savunma ve beyanlara da başvurularak işin gerçeği anlaşılabilmektedir.

D. Davasız Yargılama Olmaz İlkesi

Davasız yargılama olmaz ilkesine göre, yargı mercileri re'sen (kendiliğinden) harekete geçemez. Buradan anlaşılması gereken, hukuki ihtilafı mahkemenin huzuruna iddia makamı götürür. Bir başka ifadeyle; yargılama makamının bir davaya bakabilmesinin koşulu, faile isnat edilen eylemin suç oluşturduğunun ve bu nedenle de hakkında yaptırım uygulanması gerektiğinin iddia makamı tarafından ileri sürülmesi, davasız yargılama olmaz ilkesini ifade etmektedir²⁷⁷.

Davasız yargılama olmaz ilkesinin iki istisnası bulunmaktadır: Birincisi; ilk derece mahkemelerinde hükmedilen 15 yıl veya daha fazla süreli hapis cezalarına ilişkin hükümler bölge adliye mahkemeleri (istinaf mahkemeleri) tarafından re'sen incelenmektedir. Dolayısıyla, istinaf mahkemesine bu yönde bir inceleme yapması hususunda istemde bulunulmasını gerektiren bir durum da yoktur. İkincisi: Hüküm sanık lehine olacak şekilde bozulduysa ve bu durumun temyiz talebinde bulunmamış olan diğer sanıklara da uygulanma imkânı varsa, bu sanıklar da temyiz talebinde bulunmuş gibi hükmün bozulmasından faydalanabilmektedir²⁷⁸.

Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, 2020, s. 82; Ayrıca bkz. <https://www.ekinlaw.com>, (E.T. 08.10.2024).

²⁷⁵ APAYDIN, Cengiz, "Ceza Yargılamasında Maddi Gerçeğin Araştırılması İlkesi", <https://www.hukukihaber.net>, (E.T. 08.10.2024); ÖZCAN, s. 44; İZMİR, s. 41.

²⁷⁶ BOZKURT, s. 41 vd.; APAYDIN, <https://www.hukukihaber.net>, (E.T. 08.10.2024); İZMİR, s. 41.

²⁷⁷ CİVAN, Mehmet Can; EKİN, Ahmet, "Ceza Muhakemesinin Temel İlkeleri", 5 Temmuz 2023, <https://www.ekinlaw.com>, (E.T. 08.10.2024); DEMİRDİZEN, s. 47.

²⁷⁸ CİVAN/EKİN, ("Ceza Muhakemesinin Temel İlkeleri"), <https://www.ekinlaw.com>, (E.T. 08.10.2024).

Konumuzla ilgili olan 4483 s. Kanun ile bu ilke arasındaki ilişkiye bakıldığında; memur ve diğer kamu görevlisi için ihbar veya şikâyet yapıldığında yetkili merciler tarafından gerekli araştırmalar yapılabilir. Aksi takdirde, suç işlendiğinden haberleri olmayan yargı mercilerinin bu konuda harekete geçmesi de beklenemez.

E. Gizlilik İlkesi

Kural olarak soruşturma aşamasında gizlilik ilkesi geçerlidir²⁷⁹. CMK. m. 157 maddesinde; Kanunun başka hüküm koyduğu haller saklı kalmak kaydıyla ve savunma haklarına zarar vermemek şartıyla soruşturma aşamasındaki usul işlemleri gizlidir²⁸⁰. TCK. m. 285 madde hükmüne göre gizliliğin ihlal edildiğinden bahsedilebilmesi için; soruşturma aşamasında yapılan işlemin içeriğinin açıklanmasıyla, suçlu sayılmama karinesinden faydalanma hakkının ya da haberleşmenin gizliliğinin veya özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesi durumunda²⁸¹ gizliliğin ihlal edildiği söylenebilir. Bununla birlikte, soruşturma aşamasında gerçekleştirilen işlemin içeriği hakkında yapılan bilgilendirmenin maddi gerçeğin bulunmasına mâni olabilecek bir durumda olması halinde de gizliliğin ihlal edildiğinden bahsedilebilir²⁸².

Suç işlediği iddia olunan kişinin ilgili suçu işlediğine dair şüphe bulunması halinde, bu durumun gizliliğin ihlal edilmesi suretiyle kamuoyu ile paylaşılması şüpheli konumunda olan kişinin “suçlu” olarak algılanmasına sebep olabilir. Bu durumun engellenmesi amacıyla soruşturma aşamasındaki işlemlerde sadece muhatapların hazır bulunması ve soruşturma neticesinin kamuoyu ile paylaşılmaması esası kabul edilmiştir. Esas olarak burada şüphelinin, “lekelenmeme hakkı” korunarak “suçsuzluk karinesi” işletilmektedir²⁸³.

Yukarıdaki bahsettiğimiz ilkeler detaylı olarak incelendiğinde birden fazla hak veya ilkeyi içinde barındırdığı görülmektedir. Gizlilik ilkesi de kural olarak soruşturma aşamasının gizli yapılmasıyla ve özel hayatın gizliliği, haberleşmenin gizliliği gibi durumlarla bağlantılıdır. Buradan hareketle, 4483 s. Kanun kapsamındaki

²⁷⁹ CİVAN/EKİN, (“Ceza Muhakemesinin Temel İlkeleri”), <https://www.ekinlaw.com>, (E.T. 08.10.2024); İZMİR, s. 42.

²⁸⁰ CMK.m.157 için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T. 08.10.2024).

²⁸¹ İZMİR, s. 42.

²⁸² TCK.m.285 için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr>, (E.T. 08.10.2024).

²⁸³ Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://zengin.av.tr>, (08.10.2024).

memur ve diğer kamu görevlilerinin de sonuç itibarıyla bir birey olarak bu haklara sahip oldukları açıktır. Soruşturma aşamasının gizli yürütülmesi bu kişiler hakkında “suçsuzluk karinesinin” işlevini yitirmemesi yönünden de önemli bir husustur. Netice itibarıyla, memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında yapılacak cezai soruşturma ve kovuşturmalarda da temel hukuk kuralları ve ilkeler gözetilmelidir.

F. Kovuşturma Mecburiyeti İlkesi

Kovuşturma mecburiyeti ilkesinden anlaşılması gereken; bir fiilin gerçekleştiği haberi öğrenildiğinde, bu fiilleri araştırmakla yükümlü olan merciler tarafından derhal hazırlık soruşturması açılmasını, bunun sonucu olarak fail ile fiil belirli hale geldiği zaman gerekli ceza ve koruma tedbirlerinin uygulanmasını, delillere göre şüpheler ciddi olduğunda ve dava koşulları oluştuğunda yetkili mercice kamu davasının açılmasını, nihayet açılan kamu davasının yargılama neticelendirilinceye kadar savcılık tarafından takip edilmesini ifade etmektedir²⁸⁴. Başka bir tanımla; iddianamenin kabul edilmesiyle açılan kamu davasının hükmün açıklanmasına kadar yürütülmesi mecburiyeti anlamına gelmektedir²⁸⁵.

Kovuşturma mecburiyeti ilkesiyle; 4483 s. Kanun kapsamındaki memur ve diğer kamu görevlileri hakkında suç isnadı olduğunda, yapılması gereken hukuki işlemler derhal yapılmalıdır. Böylece, delillerin kaybolması ve karartılması riskine yönelik tedbir alınması imkânı da doğmaktadır. Burada soruşturma ve kovuşturma aşamalarında gerekli görüldüğü takdirde ceza ve güvenlik tedbirlerinin uygulanması soruşturma ile kovuşturmanın sağlıklı gerçekleştirebilmesini de mümkün kılmaktadır. Belirtmek gerekir ki; memurlar ile diğer kamu görevlilerinin işledikleri suç ve suçun niteliği, suçun görev sırasında işlenip işlenmediği, memurun ile diğer kamu görevlisinin konumu gibi hususlar soruşturmanın ve kovuşturmasının nasıl yürütüleceği hakkında önemli bilgiler verecektir.

²⁸⁴ UĞUR, Hüsamettin, “Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti İlkesinden Maslahata Uygunluk İlkesine”, TBB Dergisi, Sayı: 73, 2007, s. 257 vd. <https://tbbdergisi.barobirlik.org.tr>, (E.T. 08.10.2024).; İZMİR, s. 40.

²⁸⁵ UĞUR, (“Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti İlkesinden Maslahata Uygunluk İlkesine”), s. 257 vd.; İZMİR, s. 40.

İKİNCİ BÖLÜM

4483 SAYILI KANUN ÇERÇEVESİNDE SORUŞTURMA USULÜ

Bu tez çalışmasının ikinci bölümünde; memurlar ve kamu görevlilerinin 4483 s. Kanun ve diğer ilgili mevzuat hükümleri uyarınca soruşturma usulü incelenecektir.

Memurların ve diğer kamu görevlilerinin yargılanması neticesinde verilebilecek kararlar ihtimaller üzerinden değerlendirilmek suretiyle incelenecektir. Bu bölümde, ilgili mevzuat hükümlerine ve Yüksek Mahkeme kararlarına da yer verilmek suretiyle uygulamadaki mevcut ve muhtemel sorunlara, hukuki düzenlemelerdeki eksikliklere ışık tutulacak ve çözüm önerileri sunulacaktır.

I. ÖN İNCELEME VE EVRELERİ

Esas itibarıyla, “*ön inceleme*” ceza soruşturması anlamını taşımamakla birlikte ancak ön inceleme süreci sonucunda izin verilmesi halinde ceza soruşturulmasına başlanılabilmektedir. Bu aşamada, “*ön inceleme görevlileri*” maddi gerçeği her açıdan ortaya çıkarma amacıyla hareket etmekten ziyade, makul ölçülere göre belli bir kanaatin oluşmasına yönelik çaba sarf etmektedirler²⁸⁶. 4483 s. Kanun’da 5. maddesi “*ön inceleme*” kurumunu düzenlemektedir²⁸⁷.

4483 s. Kanun’un 5. hükmü uyarınca; izin verme hususunda yetkili olan merci, 4483 s. Kanun kapsamında olan bir suçun işlendiğinden bizzat ya da başka bir şekilde haberdar olursa, ön inceleme başlatacaktır²⁸⁸. Bir diğer husus; işlenen suç bu Kanun’un kapsamı dışında yer alıyorsa, görev esnasında işlenmemişse ya da suçu işleyen kişi memur veya diğer kamu görevlisi değilse yetkili merciin ön incelemeyi başlatması da söz konusu olmayacaktır.

Bu halde, yetkili merci ihbar veya şikâyeti ve bunlara ilişkin evrakları, en kısa süre içinde yetkili ve görevli Cumhuriyet savcısına göndermelidir²⁸⁹. Yetkili merci

²⁸⁶ IŞIK, s. 12.

²⁸⁷ Oysa ki önceki kanunda (MMHK) ön inceleme kavramına yerine “*ilk soruşturma*” kavramı kullanılmaktaydı. Bkz. ÇAĞLAYAN, s. 119.

²⁸⁸ KARAKAŞ, s. 113.

²⁸⁹ KARAKAŞ s. 113.

tarafından bu görevin yerine getirilmemesi halinde, TCK. m. 257²⁹⁰ maddesinde geçen “görevi kötüye kullanma suçu” oluşmaktadır²⁹¹.

Ön inceleme kavramsal olarak; izin verme hususunda yetkili olan merciin ihbar veya şikâyet konusu olan fiilin işlenip işlenmeme durumu ve kim tarafından gerçekleştirildiğine yönelik yapılan inceleme ve değerlendirme işlemidir. Bununla birlikte, izin vermeye yetkili olan merci, ilgili Kanun kapsamına giren bir suç işlendiğini gerek Cumhuriyet başsavcılığı aracılığıyla gerekse de doğrudan idareye iletilen ihbar ve şikâyetler yoluyla haber almasının ardından bir ön inceleme faaliyeti başlatır²⁹². Ön incelemenin başlatılıp başlatılmaması hususunda memurun üstü konumunda olan görevlinin bir takdir yetkisinin olduğundan söz edilemez²⁹³. Buna karşın, Cumhuriyet başsavcılıkları ve izin vermeye yetkili merciler ihbar ve şikâyetler yönünden daha evvel neticelendirilmiş bir ön incelemenin bulunması durumunda kendilerine yöneltilen müracaatı işleme almazlar. Belirtmek gerekir ki ihbar veya şikâyetle bulunan kişilerin bu konuyla ilgili daha evvel yapılan ön incelemenin sonucunu etkileyecek mahiyette yeni bir belge getirmeleri durumunda müracaat işleme konulabilmektedir²⁹⁴.

A. Soruşturma İzni Vermeye Yetkili Merciler

4483 s. Kanun sistematığı incelendiğinde, sürecin “*olayın yetkili mercie iletilmesi*” ile başladığı ve nihayetinde yine yetkili merci tarafından verilecek bir kararla sona erdiği görülmektedir. Bu nedenle ilk önce 4483 s. Kanun çerçevesinde soruşturma izni vermeye yetkili mercilerin kimler olduğu açıklanacaktır.

Soruşturma izni verme hususunda yetkili olan merciler 4483 s. Kanun’un 3. hükmünde sıralanmıştır²⁹⁵. Hangi mercilerin, kimler bakımından soruşturma izni verebileceğini şöyle açıklayabiliriz:

²⁹⁰ Bkz. www.mevzuat.gov.tr, (E.T. 24.01.2025).

²⁹¹ KARAKAŞ s. 113.

²⁹² ASLAN/ALTINDAĞ, s. 176 vd.

²⁹³ AKGÜNER/BERK, s. 757 vd.

²⁹⁴ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 176 vd.

²⁹⁵ AVCI, Mustafa, “Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun Üzerine Bir İnceleme”, EÜHFD, C. XI, S. 3-4, 2007, s. 284. <https://dergipark.org.tr/tr>, (E.T. 24.01.2025).

Kaymakamlar, şu kişiler hakkında soruşturma izni verebilirler: İlçedeki memurlar ve diğerk kamu görevlileri, 4483 s. Kanun'un 3. maddesinde yer almayan, buna karşın bu Kanun kapsamındaki diğerk memur ve kamu görevlileri²⁹⁶.

Valiler, şu kişiler hakkında soruşturma izni verebilirler: İl merkezi ile merkez içinde görevli memurlar ile diğerk kamu görevlileri, ilde bölge düzeyinde örgütlenmiş olan kuruluşlarda ve kurumlarda çalışan memurlar ve diğerk kamu görevlileri, bölge düzeyinde örgütlenen kuruluş ve kurumlarda görevli bulunan ve bu Kanun kapsamında yer alan başka memurlar ve diğerk kamu görevlileri²⁹⁷.

Başbakanlık ile bakanlıklara bağı olan veya ilgili kuruluşlarda görevli olan memur ve diğerk kamu görevlileri için, o kuruluştaki en üst derecede bulunan amirin soruşturma izni vermesi gerekir.

Bakanlar, şu kişiler hakkında soruşturma izni verebilirler: Bakanlıkların merkez kuruluşlarında çalışan memurlar ile diğerk kamu görevlileri (bakanlıkların taşra örgütünde görev ifa edenler bakımından soruşturma izni, vali veya kaymakam tarafından verilmektedir.) Bununla birlikte, bakanlıkların bağı veya ilgili kuruluşlarında görev ifa eden genel müdür, müteşar veya başkanlar ve bu kuruluşların Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) statüsünde bulunanlarında görev yürüten yönetim kurulu üyeleri²⁹⁸.

İçişleri Bakanı, şu kişiler hakkında soruşturma izni verebilir: Büyükşehir belediye başkanları, büyükşehir belediye meclisi üyeleri, il ve ilçe belediye başkanları, il ve ilçe belediye meclisi üyeleri, il genel meclisi üyeleri²⁹⁹.

TBMM Genel Sekreteri ile genel sekreter yardımcıları bakımından soruşturma iznini ise TBMM Başkanı vermektedir. **TBMM'de görev ifa eden memurlar ile diğerk kamu görevlileri için** bu izni, TBMM Genel Sekreteri vermektedir³⁰⁰.

²⁹⁶ AKGÜNER/BERK, s. 759; ÇAĞLAYAN, s. 122; ZEYBEK CEBECİ, Ebru, "İdarenin İhbar veya şikâyetin İşleme Konulmaması Kararı Verme Yetkisi Üzerine Bir Değerlendirme", MÜHF-HAD, Cilt: 29, Sayı: 2, (Özel Sayı), Aralık 2023, s. 1056. <https://dergipark.org.tr>, (E.T. 24.01.2025).

²⁹⁷ AKGÜNER/BERK, s. 759; ÇAĞLAYAN, s. 122; ZEYBEK CEBECİ, s. 1056; şİNİK, s. 403 vd.

²⁹⁸ AKGÜNER/BERK, s. 760; ÇAĞLAYAN, s. 122; ZEYBEK CEBECİ, s. 1056; şİNİK, s. 403 vd.

²⁹⁹ AKGÜNER/BERK, s. 760; ÇAĞLAYAN, s. 122; ZEYBEK CEBECİ, s. 1056; şİNİK, s. 403 vd.

³⁰⁰ AKGÜNER/BERK, s. 760; ÇAĞLAYAN, s. 122; ZEYBEK CEBECİ, s. 1056; şİNİK, s. 403 vd.

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri bakımından soruşturma iznini Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanlığında görevli olan memurlar (geçici personel dahil olmak üzere) ve diğer kamu görevlileri için Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri soruşturma izni vermektedir³⁰¹.

Yukarıdaki adı geçen yetkilerin, soruşturma izni vermeye yetkili olan kişiler yönünden **“doğrudan doğruya kendileri tarafından”** kullanılması gerekir. Başka bir deyişle, bu yetki devredilememekte ve yalnızca yetkili kişiler tarafından kullanılabilir. Belirtmek gerekir ki yetkiyi kendisi kullanan kişi (asil) bulunmadığı durumlarda bu yetkiler **“vekil”** tarafından kullanılabilir³⁰². Soruşturma izni vermeye yetkili mercilerin belirlenmesinde ise memur ya da diğer kamu görevlisinin suç tarihindeki görevine bakılır. Ayrıca üst memur ve ast memurun aynı suçu işledikleri iddia edilirse soruşturma izni üst memurun bağlı bulunduğu merciden istenmektedir³⁰³.

Bir diğer önemli konu, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 53. madde hükmünde bahsedildiği üzere; üniversite öğretim üyeleri hakkında son soruşturmanın açılıp açılmaması hususunda idarede yer alan kurul veya makamlar yetkili tayin edilmesinin ardından, üniversitede 657 sayılı DMK’ya tabi olan memurlar bakımından son soruşturma başlatılmasına o mahalde yer alan İl İdare Kurulu’nun karar vereceği hüküm altına alınmıştır³⁰⁴.

Ayrıca değinmekte fayda gördüğümüz bir diğer madde hükmü olan 4483 s. Kanun, m. 3/son fıkrasında belirtildiği üzere; ast memur ve üst memurun aynı fiile iştiraki durumunda izin, üst memurun bağlı bulunduğu merciden istenilmektedir. Bu madde hükmünü örneklendirecek olursak; il milli eğitim müdürünün bir suç işlediği iddiası varsa ön inceleme süreci sonucunda 4483 s. Kanun çerçevesinde karar vermeye vali yetkilidir. Ancak bu örnekte önemli husus, MEB il müdürü ve valinin iştirak halinde suç işlediği iddiası varsa 4483 s. Kanun çerçevesinde karar vermeye kim yetkili olacaktır? Valinin bağlı olduğu mercinin belirlenmesinde, 4483 s. Kanun m. 3/e uyarınca; vali, Cumhurbaşkanı kararıyla atandığı için ve burada iştirak durumu söz konusu olduğundan dolayı hem MEB il müdürüne hem de valiye soruşturma izni

³⁰¹AKGÜNER/BERK, s. 760; ÇAĞLAYAN, s. 122; ZEYBEK CEBECİ, s. 1056; ŞİNİK, s. 403 vd.

³⁰²AKGÜNER/BERK, s. 761; ŞİNİK, s. 405.

³⁰³AKGÜNER/BERK, s. 761; ŞİNİK, s. 404 vd.

³⁰⁴ÇAĞLAYAN, s. 123.

vermeye yetkili olan makamın “*Cumhurbaşkanı veya ilgili bakan*” olduğunu söylemek mümkündür.

Danıştay kararına konu bir olayda³⁰⁵; akşam sanat okulu müdür yardımcısı olan görev yapan iki kişinin işlediği iddia edilen suçla ilişkin olarak Milli Eğitim Bakanı soruşturma izni vermemiştir. Bunun üzerine yapılan itirazda Danıştay; 4483 s. Kanun m. 3 uyarınca “*ilde ve merkez ilçede görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında valinin*” izin vermeye yetkili olduğunu belirtmiştir. İddiaya konu suçu “*ast memurun üst memur ile iştirak halinde işlediklerinin kabul edilemeyeceği*” bu nedenle somut olayda Milli Eğitim Bakanı’nın soruşturma izni verip vermeme noktasında yetkisi olmadığı nedeniyle itirazı kabul etmiş ve kararı kaldırmıştır. Bilindiği üzere; Milli Eğitim Bakanı, valinin amiridir. Ancak, valinin yetkili olduğu bir işlemi amiri olarak Bakan yerine getiremez. Çünkü Danıştay’a göre soruşturma izni verme yetkisi **münhasır yetkidir** ve kanunda hangi makam yetkili gösterilmişse o makamca karar alınmalıdır. Daha üst amir olsa bile bakan, vali yerine karar alamaz. Belirttiğimiz bu hususu aydınlayabilecek bir Danıştay içtihadında³⁰⁶ belirtildiği üzere; Kanunda bahsi geçen mercilere bizzat kullanılmak için verilmiş olan münhasır yetkinin üst merci de olsa başka bir merci tarafından kullanılmasının mümkün olmadığı tartışmasızdır.

4483 s. Kanun’un üçüncü maddesinin (e) bendinde belirtildiği üzere; (b) ve (c) bentlerindeki hükümler saklı kalmak kaydıyla Cumhurbaşkanı kararıyla atanan memurlar ile diğer kamu görevlileri için ön inceleme sonucu ilgili kararı almaya Cumhurbaşkanı ya da ilgili bakan yetkilidir. İlgili hüküm uyarınca, memur veya kamu görevlisi Cumhurbaşkanı kararıyla atanmış olmalı. Bununla birlikte, memur ya da kamu görevlisi “*İlde ve merkez ilçede*” ya da “*Bölge düzeyinde teşkilatlanan kurum ve kuruluşlarda*” görev yapmamış olmalıdır. Dolayısıyla Cumhurbaşkanı kararıyla atanan memur ya da kamu görevlisinin; merkezi idarenin taşra teşkilatında görevli olmaması gerekir. Örneğin; Cumhurbaşkanı kararıyla atanan bir Bakanlık İl Müdürü’ne ilişkin soruşturma izni vermeye yetkili makamın belirlenmesinde şu hususlar önem arz etmektedir: Öncelikle burada Cumhurbaşkanı kararıyla atanmış olup olmamasına bakılması gerekir. Yukarıdaki somut olayda, bu kişinin Cumhurbaşkanı kararıyla atandığı anlaşılmaktadır. Diğer husus; ilgili memurun nerede görev yürüttüğü incelenmelidir. Yukarıdaki somut olaydaki verilerden, ilgili memurun

³⁰⁵Danıştay, 1. D; E. 2020/1836, K. 2020/1600, T: 09.12.2020, <https://legal.com.tr>, (E.T.09.10.2024).

³⁰⁶Danıştay, 1. D; E. 2014/1439, K. 2014/1289, T: 01.10.2014, <https://legal.com.tr>, (E.T.09.10.2024).

ilde taşra teşkilatında görev yaptığı bilgisine ulaşılmaktadır. 4483 s. Kanun'un 3. maddesinin (b) bendinde belirtildiği üzere: İlde ve merkez ilçede görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri, kaymakamlar hakkında karar vermeye “*vali*” yetkili bulunmaktadır. 4483 s. Kanun'un 3. maddesinin (e) bendine göre, (b) bendinde yer alan hükümler saklı tutulmuştur. Tüm bu nedenlerle, yukarıdaki somut olayda yetkili merci, “*vali*” olmalıdır³⁰⁷.

Bazı hallerde 4483 s. Kanun'un 3. maddesi çerçevesinde yetkili merciyi belirlemek güç olabilmektedir. Örneğin; göreviyle ilgili bir suç işlediği iddiası bulunan belediye başkanlarına ilişkin soruşturma izni vermeye yetkili merci, 4483 s. Kanun'un 3. maddesinin (h) bendinde; “*İçişleri Bakanı*” olarak belirlenmiştir. Aynı maddenin (j) bendinde ise; genel bir hüküm olarak, diğer bentlerde düzenlenmeyen ve 4483 s. kanun kapsamına giren diğer memurlar ve kamu görevlileri hakkında ilçelerde kaymakamın, merkez ilçede ise valinin yetkili olduğu belirtilmiştir. Danıştay'ın da bir kararında³⁰⁸ vurguladığı üzere; yetkili merci belirlenirken, 4483 sayılı Kanunun 3'üncü maddesinin üçüncü fıkrasına göre, memur ile diğer kamu görevlilerinin “*isnat edilen fiil sırasındaki görevleri*” esas alınmalıdır. Karara konu olayda; bir büyükşehir belediye başkanına isnat edilen eylemlerin, onun belediye başkanı sıfatıyla değil; merkezi Diyarbakır'da olan “*Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği Başkanı*” sıfatıyla yürüttüğü görevden kaynaklandığı Danıştay'ca saptanmış ve bu nedenle 4483 s. Kanun'un 3/j bendi çerçevesinde iznin Diyarbakır valisi tarafından verilmesi gerekirken; İçişleri Bakanı tarafından verilmesinde yetki yönünden hukuka uyarlık olmadığı yönünde karar vermiştir³⁰⁹.

³⁰⁷ İlgili Kararda belirtildiği üzere; Dosyanın incelenmesi neticesinde, X1 İl Müdürü K1 ile beraber İzmir II Numaralı Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu Başkan ve 6 üyesi ile 2 raportör hakkında soruşturma izninin verilmemesine yönelik Çevre ve Şehircilik Bakanı'nın 27.08.2019 tarih ile 2019/933 sayılı kararında, hakkında soruşturma izni verilmeyen X1 İl Müdürü K1'in müşterek kararname neticesinde atandığı görülmekte ise de bu kişinin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın merkez teşkilatında değil, taşra teşkilatında görevini ifa ettiği, bundan dolayı da 4483 s. Kanun'un 3. maddesinin (b) bendine göre X1 İl Müdürü K1 ile diğer ilgililer için soruşturma izninin verilir verilmemesi noktasında karar verme yetkisinin İzmir Valisinde bulunduğu, İzmir Valisi'nce verilecek karara yönelik yapılacak itirazların da yetkili merciin yargı çevresindeki İzmir Bölge İdare Mahkemesi tarafından inceleneceği anlaşılmaktadır. Bu nedenlerle, itirazın kabulüyle soruşturma izni verilmemesine yönelik Çevre ve Şehircilik Bakanı'nın 27.08.2019 tarih ile 2019/933 sayılı kararının kaldırılmasına ve suça konu fiiller sebebiyle ilgililer hakkında 4483 s. Kanun'a göre işlem yapmaya İzmir Valisi'nin yetkili bulunduğu tespit edilmiştir. Bkz. **Danıştay 1. D;** E. 2020/543 K. 2020/989, T: 09.07.2020, <https://legal.com.tr>, (E.T.09.10.2024).

³⁰⁸ **Danıştay, 1.D;** E. 2018/914, K. 2018/1235, T: 28.06.2018, www.lexpera.com.tr, (E.T. 08.01.2025).

³⁰⁹ Kararın karşı oyunda ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği Başkanı'nın bu sıfatının esasen belediye başkanı sıfatının bir sonucu olduğu ve bu nedenle yetkili makamın İçişleri Bakanı

4483 s. Kanun'un 3. madde hükmünde yer verildiği üzere; soruşturma izni yetkisinin kullanılması hususunda yetkili olan kimselerin yokluklarında vekilleri aracılığıyla bu yetkinin bizzat kullanıldığı belirtilmektedir. Bununla bağlantılı olarak aynı Kanun'un 14. madde hükmünde de ilgili Kanun'un uygulanması açısından vekillerin, asillerin tabi olduğu usule tabi oldukları düzenlenmiştir.

B. Yetkili Makamların Suçtan Haberdar Edilmesi

Suç iddiasına konu olayın yetkili merciye iletilmesi hakkında 4483 s. Kanun kapsamında yer alan madde hükmü olarak 4. maddeyi gösterebiliriz.

Bu maddede yer alan düzenleme incelendiğinde; Cumhuriyet savcısına, memurun amiri konumunda olan kişiye ve diğer kamu görevlilerine birtakım görevler verildiği açıkça görülmektedir. Yine ilgili madde hükmü uyarınca; memurun görevi nedeniyle suç fiili gerçekleştirdiğinden ihbar ya da farklı bir yolla haber alan Cumhuriyet başsavcıları ilk olarak toplanması gerekli olan ve kaybolma riski taşıyan kanıtları toplar. Daha sonra, başka herhangi bir işleme girişmeden evrakın bir nüshasını ilgili makama göndererek soruşturma izni talebinde bulunur³¹⁰.

Yukarıda da izah ettiğimiz üzere; C. savcısı bu görevi yerine getirirken, kendisine suç isnat edilen kişinin ilgili Kanun'un 2. madde hükmünde yer alan *“memur ve diğer kamu görevlisi”* olup olmadığını, ilgili Kanun'un 1. maddesinde geçen *“suçun görev nedeniyle”* gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini ve bunun gibi hususları inceleyerek hareket eder³¹¹. 4483 s. Kanun uygulama alanı itibarıyla, memurlar ile diğer kamu görevlilerinin görevlerini ifa ettikleri sırada işlemiş oldukları suçlarla sınırlıdır. Burada bahsi geçen görev kavramının yasayla veya yasaya uygun olmak koşuluyla verilmiş olması şarttır³¹².

Bir suça ilişkin şikâyetin ya da ihbarın 4483 s. Kanun kapsamında olduğunun tespit edilememesi ve soruşturma izni alınmadan hareket edilmesi halinde CMK. m. 174/1-d madde hükmüne göre ilgili mahkeme tarafından muhakkak iddianamenin iadesine yönelik karar verilmelidir. Bir diğer husus; 4483 s. Kanun kapsamında

olduğu belirtilmiştir. Bkz. **Danıştay**, 1.D; E. 2018/914, K. 2018/1235, T: 28.06.2018, www.lexpera.com.tr, (E.T. 14.01.2025).

³¹⁰ **ÇAĞLAYAN**, s. 117 vd.

³¹¹ **ÇAĞLAYAN**, s. 118; **ZEYBEK CEBECİ**, s. 1054 vd.

³¹² **KARAKAŞ**, s. 100.

soruşturma izninin alınabilmesi yönünden gereken işlemlerin gerçekleştirildiği ve neticeten soruşturma izninin verildiği ancak henüz kanunen belirtilen itiraz müddetinin dolmadığı ya da soruşturma izni verilmesi kararına itiraz edilmesine rağmen bu itiraza yönelik henüz bir karara varılmadığı ve bu durumlar mevcut iken iddianame düzenlendiği hallerde CMK. m. 174/1-d³¹³ madde hükmüne göre ilgili mahkeme tarafından muhakkak iddianamenin iadesine yönelik karar verilmesi gerekir³¹⁴. Bu konuya ilişkin bir Anayasa Mahkemesi Genel Kurul Kararı'nda³¹⁵ belirtildiği üzere; yapılan soruşturmada gerekli olmamasına rağmen izin usulünün işletildiği ve netice itibarıyla ilgili olayla bağlantısı bulunan ve kimliği belirlenmiş şüpheli polisler için soruşturma yürütülmediği anlaşılmıştır. Soruşturma mercileri tarafından izin usulüne tabi olmayan suçların soruşturulması amacıyla izin usulünün işletilmesi ve bundan dolayı sorumluluğu olan kişiler için soruşturma yürütülmemesi tam anlamıyla kötü muamele yasağının etkili soruşturma yükümlülüğünü ihlali anlamına gelir. Bundan dolayı da bu şekildeki soruşturmalarda kamu makamları tarafından izin usulü yürütülmüş olsa bile bu durumda gerekli bulunmayan bu usulün yapılmasının başvurucudan beklenmesi makul görülmediği için başvurucunun soruşturma izni verilmemesi yönündeki karara itirazda bulunmamasının, somut başvurunun esasına girilmesi yönünden engel oluşturmadığı sonucuna varılmıştır.

Herhangi bir kamu görevlisi, bir memurun suç fiilinde bulunduğundan haberdar olursa izin vermeye yetkili olan amire bu durumu bildirebilecektir. Ayrıca kişilerin de böyle bir suçtan haberdar oldukları zaman C. savcılıklarına durumu iletme olanakları bulunmaktadır³¹⁶.

4483 s. Kanun'un 4/3 ve 4/4 maddelerinde yer aldığı üzere; ilgili Kanun uyarınca, memurlar ile diğer kamu görevlileri için yapılacak şikâyetlerin ve ihbarın soyut ve genel nitelikte taşımaması, ihbar ya da şikâyetlerde bulunurken kişi veya olay belirtilmesi, iddiaların ciddi emare ve belgelerle desteklenmesi, bununla birlikte ihbar ya da şikâyet dilekçesinde dilekçe sahibinin doğru isim, soy isim ve imzası ile

³¹³ CMK. m. 174/1-d madde hükmünde açıklandığı üzere; soruşturma ya da kovuşturma işlemlerinin yapılmasının izne veyahut da talebe bağlı olduğu suçlar hakkında izin alınmadan ya da bu konuda bir talep olmadan düzenlenmiş olan İddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığı'na iadesi yönünde karara varıldığı belirtilmiştir.

³¹⁴ ŞEN/BAŞER BERKÜN, <https://sen.av.tr> (E.T. 12.10.2024).

³¹⁵ AYM Erdal Sarıkaya ([GK], B. No: 2017/37237, 17/3/2021, § 126), <https://legal.com.tr>, (E.T.12.10.2024).

³¹⁶ ÇAĞLAYAN, s. 118.

ikametgâh ya da iş adresinin mutlaka bulunması gerekir. Üçüncü fıkradaki şartlara haiz olmayan ihbar ile şikâyetler Cumhuriyet başsavcıları ve izin vermeye yetkili olan mercilerce işleme konulmaz ve bu husus, ihbar ya da şikâyet eden kişiye bildirilir. Danıştay 2. Dairesi'nin bir kararında³¹⁷ belirttiği üzere; hakkında görevini icra ederken ihmalde bulunmak ve görevini kötüye kullanmak nedenleriyle şikâyetçi olunan kişi hakkında, ilgili şikâyet dilekçesinde olay ve kişi kavramlarının bulunmadığı gerekçe gösterilerek şikâyetin işleme konulmaması ile birlikte Yüksek Mahkeme'nin değerlendirmesi neticesinde bu husustaki itirazın reddine yönelik hükme varıldığı anlaşılmaktadır. Buna karşın iddiaların, herhangi bir şüphe bırakmayacak belgelerle ortaya konulmuş olması halinde ad, soyad ve imza ile iş veya ikametgâh adresinin doğruluğu şartına bakılmaz. Başsavcılar ve yetkili mercilerin şikâyetçi ya da ihbarcının kimlik bilgilerinin gizliliğini sağlaması zorunludur.

İlgili Kanun'un 4/4 madde hükmünde belirtildiği üzere; 3. fıkra da belirtilen koşullara sahip olmayan ihbar ile şikâyetler Cumhuriyet başsavcıları ve izin vermede yetkili olan mercilerce işleme konulmayarak bu husus ihbar ya da şikâyet edene iletilir. İşleme koymamaya ilgili bir diğer hukuki düzenleme olan 4483 s. Kanun m. 5/2 maddesinde belirtildiği üzere; Cumhuriyet başsavcılıkları ve izin verme hususunda yetkili olan merciler ihbar ile şikâyetler hakkında daha evvel neticelendirilmiş bir ön inceleme olması durumunda başvuruyu işleme almazlar. Öte yandan, ihbar ya da şikâyetle bulunan kimselerin konu ile alakalı olarak daha önceki ön incelemenin sonucunu etkileyecek yeni belge sunmaları durumunda başvurunun işleme konulması mümkündür.

6745 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten sonra yetkili mercilere işleme koymama kararı verme yetkisi de verilmiştir. Böylece daha evvel 4483 s. Kanun kapsamında öne sürülen suçlarla ilgili olarak hükmedilen işleme koymama kararlarına yönelik idari yargıda iptal davası açma imkânı bulunuyorken 6745 sayılı kanunla yapılan değişiklikten sonra bu kararlara karşı sadece 4483 s. Kanunun 9'uncu maddesinde belirtilen itiraz yoluna gidilebilecek olup, iptal davası açılması kanunen mümkün bulunmamaktadır³¹⁸. İşleme koymama kararına karşı iptal davası açıldığında; bir Danıştay içtihadında da belirtildiği üzere, idari yargı yeri "*idari davaya konu*

³¹⁷ Danıştay, 2.D; E. 2003/749, K. 2003/1814, T: 19.09.2003, <https://legalbank.net>, (E.T. 24.01.2025).

³¹⁸ Bkz. Danıştay, 8. D; E. 2015/14304, K. 2018/1372, T: 14.03.2018, www.lexpera.com.tr, (E.T. 14.01.2025).

olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olmadığı” gerekçesiyle “*davanın reddine*” karar vermelidir³¹⁹. Eğer “*şikâyetin işleme konulmaması*” kararına karşı itiraz yoluna başvurulması gerekirken iptal davası açılmışsa, “*görevsizlik*” kararı verilerek dosyanın görevli Bölge İdare Mahkemesine ya da Danıştay’a gönderebilmesi ise mümkün değildir. Çünkü, iptal davası yargılama usulüne ilişkindir. Ancak itiraz yolu daha farklı bir usulü ifade etmektedir. Ayrıca belirtmemiz gerekir ki Danıştay 1. Dairesi de idari dairedir. Danıştay’ın da belirttiği üzere³²⁰; Danıştay 1. Dairesi’nin dava dairesi olmamasından dolayı, Danıştay dava dairelerinin ya da idare mahkemelerinin, görev veya yetki yönünden reddettikleri iptal davalarında, Danıştay 1. Dairesi’ni yetkili ve görevli merci göstererek dosyasını Dairemize göndermesi kanunen uygun değildir.

Aslında ön inceleme emri verilecek kadar emare bulunan hallerde; yetkili merci tarafından “*şikâyetin işleme konulmaması*” kararı verilmesi halinde itiraz üzerine bu kararlar idari yargı tarafından kaldırılabilir. Örneğin; Danıştay, belediye organlarının idari yargı kararlarını uygulamama hususunda çeşitli kararlar aldığını, bu sebeple ilgililer hakkında şikâyetle başvurulduğunu; ancak İçişleri Bakanlığı’nın şikâyeti işleme koymama kararı verdiğini, oysa ki “*dosya kapsamındaki iddiaların da ön inceleme yaptırılmasını gerektirecek mahiyette*” olduğu gerekçeleriyle ilgili şikâyetin işleme konulmamasına yönelik verilen kararın kaldırılması yönünde hüküm kurmuştur³²¹.

C. Ön İnceleme

4483 s. Kanun’un 5. maddesi uyarınca, izin vermeye yetkili olan merci, bu Kanun kapsamında yer alan bir suç işlediğini bizzat ya da aynı Kanun’un 4. hükmünde düzenlenen şekilde öğrendiğinde, ortada şikâyetin işleme koyulmaması kararı verilmesini gerektirecek bir durum bulunmuyorsa; öncelikle bir ön inceleme başlatacaktır.

³¹⁹Danıştay, 2. D; E.2019/381, K.2020/3215, T: 4.11.2020, <https://legal.com.tr>, (E.T. 27.10.2024).

³²⁰Danıştay, 1. D; E. 2020/1794-K. 2020/148, T: 10.11.2020, <https://legal.com.tr>, (E.T. 27.10.2024).

³²¹Danıştay, 1. D; E. 2020/1919-K. 2020/1830, T: 24.12.2020, <https://legalbank.net>, (E.T.26.10.2024). Benzer yönde: Danıştay, 1. D; E. 2020/1399 K. 2020/1265, T: 07.10.2020; Danıştay 1. D; E. 2020/1011, K. 2020/957, T: 08.07.2020, <https://legalbank.net>, (E.T.26.10.2024).

1. Ön İnceleme Emrinin Verilmesi ile Ön İncelemeyi Gerçekleştirecek Kişilerin Belirlenmesi

4483 s. Kanun'un 5. maddesi uyarınca, izin verme hususunda yetkili olan merci, bu Kanun kapsamında yer alan bir suç gerçekleştirildiğinden bizzat ya da yukarıdaki maddede yazılı şekilde haberdar olduğunda ön incelemenin başlamasını sağlar.

Ön incelemeye başlanılabilmesi için söz konusu ihbar ve şikayetlerin ciddi nitelik arz etmesi ve şüphe bırakmayacak şekilde belge ve bulgularla birlikte ortaya konulması oldukça önemlidir. Kanaatimize göre; burada memurlar ve diğer kamu görevlilerine isnat edilen birtakım fiiller nedeniyle yapılan şikayetler ile ihbarlardan bahsedildiği için bu hususta yetkili mercilerin incelemelerini titizlikle derinleştirmesi soruşturmanın selameti açısından da faydalı olacaktır. Tam da bu esnada değerlendirilmesi gereken bir husus; “*ön inceleme emri*” verilmesi için: ilgililere isnat edilen eylemlere ilişkin somut emareler olması gerekirken “*lüzum-u muhakeme kararı*” verilmesi için isnat edilen fiilin kamu görevlisince gerçekleştirildiğine dair yeterli delilin bulunması gerekmektedir.

“*Somut emare*” ile “*yeterli delil*” kavramlarını incelememiz konunun daha net anlaşılabilmesi bakımından doğru olacaktır.

Şöyle ki; somut emare kavramıyla kastedilen, delillerin mantığa uygun düşmesi ve gerçekçi olmasıdır. Aynı zamanda da olayla bağlantılı ve somut olayı aydınatabilecek nitelikte olması anlamına gelir. Ayrıca somut emarelerin, hukuka aykırı şekilde elde edilmemiş olması ve güvenilir mahiyet taşıması da dikkat edilmesi gereken hususlar arasındadır³²².

Yeterli delil kavramıyla kastedilen; toplanan bilgi ve belgelerin yeterince incelenmesi, delillerin ilgilinin suçlu veya suçsuz olduğunu belirleyebilecek ölçüde olmasıdır³²³. Mantıken düşünüldüğünde, “*ön inceleme emri*” verilmesi için basit emareler yeterliyken; “*lüzum-u muhakeme*” kararı için daha ciddi deliller gerekir kanaatindeyiz.

³²²PINAR/ÇALIŞKAN, s. 217.

³²³PINAR/ÇALIŞKAN, s. 294.

Ön inceleme aşaması, izin vermeye yetkili bulunan merciin emriyle başlar. Bu husus, 4483 s. Kanun'un "*ön inceleme izni*" olarak adlandırılır. Ön inceleme iznini verme hususunda yetkili olan merci, 4483 s. Kanun kapsamında bir suç işlendiğinden bizzat, ihbar ya da şikâyetle haberdar olduğunda ön incelemeye faaliyetini başlatır³²⁴. Bu ön inceleme emrinin, hakkında ön inceleme yapılacak görevlinin kim olduğu ("*isim ile unvanları*") ile bahse suçun konusuna ilişkin bilgiler içermesi gerekmektedir. Özellikle de ön inceleme yürütülecek memur ya da kamu görevlisinin ismi ve soy ismi, üzerine atılı suç, fail ile suç arasındaki ilişki ortaya konulmalıdır³²⁵. Ayrıca ön inceleme emrinin anlaşılır ve açık bilgiler içermesi önemli bir husustur.

4483 s. Kanun çerçevesinde ön inceleme izni vermeye yetkili amirlerin, ön inceleme izninde yukarıda vurgulanan hususlara riayet etmemesi, süreci de hukuka aykırı hale getirecektir. Örneğin; Danıştay kararına konu olayda, ön inceleme izni ilgili kamu görevlilerinin "*isim ve unvanları belirtilmeden*" verilmiş, sürecin sonunda yine isim ve unvan belirtilmeden kamu görevlileri hakkında "*herhangi bir karar tesis edilmemesi*" yönünde karar verilmiş ve Danıştay verilen ön izindeki eksiklerin giderilerek tekrar bir karar verilmesi için dosyayı idareye göndermiştir³²⁶.

İhbarda ya da şikâyetle bulunan şahısların konu ile alakalı olarak daha önceki ön incelemenin sonucuna etki edebilecek nitelikte yeni belge sunmaları durumunda başvuru işleme alınabilmektedir. Bu noktada yetkili makamların aynı eylem nedeniyle mükerrer ön inceleme yaparak karar vermesi, anılan düzenlemeye aykırı olacaktır. Danıştay'ın incelediği bir olayda; belediye başkanı daha önce ön incelemeye tabi tutulmuş ve soruşturma izni verilmesine karar verilmiş bir olaya ilişkin olarak mükerrer ön inceleme yapılarak soruşturma izni verilmiş, Danıştay ise bu ikinci iznin 4483 s. Kanun'un 5. maddesinin 2. fıkrasına aykırı olduğuna karar vermiştir³²⁷.

Ön inceleme bazı durumlarda "*ön inceleme emri*" yerine "*görevlendirme*" ile başlamaktadır. Ön incelemenin "*görevlendirme*" ile yapılmasına, ön inceleme

³²⁴ ŞAHİN, s. 279.

³²⁵ ŞAHİN, s. 279.

³²⁶ Danıştay, 1.D; E. 2014/1507, K. 2014/1562, T: 13.11.2014, www.legalbank.net, (E.T. 15.01.2025). Benzer yönde karar için bkz. Danıştay 2.D; E. 1973/573, K. 1973/1861, T: 01.10.1973, <https://acikerisim.ksu.edu.tr>, (E.T.27.10.2024).

³²⁷ Danıştay, 1.D; E. 2017/1602, K. 2017/1853, T: 24.10.2017, www.lexpera.com.tr, (E.T. 15.01.2025). Aynı yönde bkz. Danıştay, 1. D; E. 2017/1481, K. 2017/1664, T: 05.10.2017, www.lexpera.com.tr, (E.T. 15.01.2025).

işleminin İçişleri Bakanlığı merkez denetim personelleri tarafından yerine getirileceği durumlarda verilecek emir örnek olarak gösterilebilir³²⁸.

Ön inceleme, izni verme hususunda ilgili Kanun ile yetkilendirilen merci tarafından bizzat veya bu hususta görevlendireceği denetim personelleri marifetiyle yapılabilir. Ayrıca, hakkında ön incelemede bulunan şahsın üstü olan memur ya da kamu görevlilerinden biri yahut da birkaçı bu hususta görev alabilir. Bir diğer husus; ön incelemeyi gerçekleştirecek olan görevlilerin, ön inceleme başlatılan memur ya da diğer kamu görevlilerinin yer aldığı kurumdan olması tercih edilmektedir. Burada özellikle altını çizmek istediğimiz husus; ilgili Kanun uyarınca, ön incelemede görevlendirilebilecek soruşturmacıların mutlaka hakkında ön inceleme yürütülen kişinin “*üstü konumunda*” yer alması gerekmektedir. İlçelerde görev ifa eden; milli eğitim müdürü, tapu müdürü, mal müdürü vb. olan kişilerden biri, diğeri için ön inceleme hususunda görev alamaz. Bilindiği üzere; ilçelerde bu kişiler için ön inceleme yapabilecek üst konumdaki kişiler kaymakamlardır. Ayrıca yine ilçelerde bakanlıkların şube başkanı olan müdürlerin tamamı eşit konumda bulunmaktadır. İller bakımından ise bu kişilerin üst konumunda valiler yer almakta olup onların marifetiyle ön incelemeye başlanması mümkündür³²⁹.

Yukarıda bahsettiğimiz ast ve üst memur kavramlarına ilişkin bir Danıştay içtihadında³³⁰ belirtildiği üzere; 4483 s. Kanun’un 3. madde hükmünün son iki fıkrasında yetkili olan mercilerin belirlenmesi hususunda, memur ya da kamu görevlisinin suç tarihindeki görevinin önemli olduğunu, ast memur ile üst memurun aynı eyleme iştirak etmeleri durumunda söz konusu iznin, üst memurun bağlı bulunduğu merciden talep edileceği, aynı Kanun’un 9/3 hükmünde ise soruşturma izni verilmesi ya da verilmemesine yönelik gerçekleştirilen itirazların 3. maddenin (e), (f), (g) ile (h) bentlerinde bahsedilenler için Danıştay İdari Dairesince, diğerleri için yetkili olan merciin yargı çevresinde yer alan Bölge İdare Mahkemesi tarafından görüleceği düzenlenmiştir. Buna göre; TOKİ başkanlığında görev ifa eden ve ilgili soruşturmanın yürütüldüğü tarihteki mevzuat uyarınca ortak karar ile atanmayan kişiler hakkında soruşturma izni verilmemesi yönündeki karara yapılan itirazın incelenmesinde Bölge

³²⁸ ŞAHİN, s. 279.

³²⁹ ŞAHİN, s. 282 vd.

³³⁰ Danıştay 1.D; E.2015/1562, K.2015/1635, T: 26.11.2015, <https://www.lexpera.com.tr>, (E.T.15.01.2025).

İdare Mahkemesi'nin görevli olduğu gerekçesiyle itirazın görev yönünden reddine ilişkin hüküm kurulmuştur.

Ön incelemenin kimler tarafından ve ne şekilde gerçekleştirileceği meselesi 4483 s. Kanun'un 5/3 madde hükmünde düzenlenmektedir. Bu madde hükmü uyarınca; ön incelemeyi, izin vermeye yetkili olan merci bizzat gerçekleştirebileceği gibi bir veya birden fazla soruşturmacı tayin ederek de yaptırabilir³³¹.

Uygulamadaki iş yoğunluğu nedeniyle yetkili merciler ön inceleme işlemlerini genellikle soruşturmacılar aracılığıyla yapmaktadır. Belirtmeliyiz ki; herkesin her soruşturmada soruşturmacı olarak yer alması da mümkün değildir. İlgili Kanun'un 5. maddesi bu konuda bir kural getirmiştir. Buna göre; incelemede bulunulan şahsın, üstü konumundaki memur ya da kamu görevlilerinden biri yahut birkaçı tarafından ön inceleme işlemleri yerine getirilebilmektedir. Esas olan, ön inceleme faaliyetinde bulunacak kimselerin, izin vermede yetkili olan merciin bulunduğu kamu kurum ya da kuruluşunun içerisinde belirlenmesidir. Fakat, işin mahiyetine göre bu merci, söz konusu incelemenin farklı bir kamu kurumu veya kuruluşunun personelleriyle yerine getirilmesini de isteyebilir. Ön incelemeyi gerçekleştirecek personelin istendiği kurum, bu istemi yerine getirip getirmeme noktasında serbesttir.

Denetim personeli ya da müfettişlerin de ön inceleme faaliyetini yürüttükleri durumlar da vardır. Bu kişilerin görev aldığı hallerde ast veya üst memur ayrımı önem arz etmemektedir. Nitekim, denetim elemanlarının ön incelemede bulunabileceği ilgili Kanun'da da yer alan bir husustur. Denetim elemanı bağlı olduğu amir haricinde diğer memurların tümü için ön incelemede bulunabilir. Denetim elemanının ve müfettişin buradaki görevini daha ayrıntılı açıklamak gerekirse; bu kişiler bakan adına ya da bağlı olduğu başkan, genel müdür, müsteşar adına denetim ve teftişte bulunabilmektedir³³².

Vali ve kaymakamlar ilgili Kanun kapsamındaki bir suçun ön incelemesinin, memurun bağlı bulunduğu bakanlık müfettişleri tarafından yürütülmesini ilgili bakanlıktan talep edebilir. Eğer ilgili bakanlık bu görevlendirmeyi kabul ederse ön inceleme, bakanlık müfettişleri aracılığıyla yürütülecek ve müfettişler raporlarını doğrudan vali ya da kaymakama ileteceklerdir³³³.

³³¹ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 106; ÇAĞLAYAN, s. 119; ASLAN, s. 71.

³³² ŞAHİN, s. 283.

³³³ IŞIK, s. 11.

2. Ön İncelemeyi Gerçekleştirecek Olan Kişilerin Yetkileri

4483 s. Kanun'un 6. maddesinde belirtildiği gibi; ön incelemeyi yapmakla görevlendirilen kişi yahut kişiler, bakanlık müfettişleriyle kendilerini görevlendiren merciin tüm yetkilerine sahiptir. Ancak ilgili Kanunda buna ilişkin hüküm bulunmadığı durumlarda Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "(CMK)" madde hükümlerine göre gereken işlemi gerçekleştirebilirler³³⁴.

Bir diğer husus, ön incelemede görevli olanlar şikâyet ve ihbarda bulunan kişi ya da kişileri ve hakkında araştırma yapılan kamu görevlisini dinleme yetkine de sahiptir. Bu takdirde hakkında soruşturma yapılan kamu görevlisinin ifadesine başvurulması bir anlamda yükümlülüktür³³⁵. Bu noktada belirtmeliyiz ki Danıştay; ön inceleme raporunun, hakkında inceleme yürütülen memur ya da diğer kamu görevlisinin ifadesi de alınarak hazırlanması gerektiğini vurgulamaktadır³³⁶. İfade alınabilmesi için ilgiliye usulüne uygun olarak ifade istem yazısının tebliği gerekmektedir. Bu husustaki bildirimle rağmen ifade vermeyen kişi hakkında ön inceleme tamamlanabilmekte; ancak ilgiliye usulüne uygun istem yazısı gönderilmeden ve savunma hakkı tanınmadan rapor hazırlanması hukuken mümkün olmamaktadır³³⁷.

Gerekli görüldüğü takdirde, ön inceleme görevlilerinin kamu görevlilerinin ifadesinin alınması hususunda CMK hükümlerinden yararlandıkları da görülmektedir. Örneğin; hâkimden ilgilinin zorla getirilmesine yönelik talepte bulunmak bu kapsamda iyi bir örnektir. Ön inceleme görevlileri, yetkili kurum ve kuruluşlardan konuya ilişkin belge talep edebilmektedir. Hatta gerekli görüldüğü takdirde kendilerinin keşif ve bilirkişi gibi çeşitli delillere başvurma imkanları da bulunmaktadır³³⁸.

Ön inceleme yapan şahıs yahut şahıslar, kendilerini görevlendiren makamın tüm yetkilerini haizdir. İncelemede bulunanlar, 4483 s. Kanun'da düzenleme bulunmayan hallerde, CMK hükümlerine göre gerekli işlemleri gerçekleştirirler. Bu kapsamdaki yetkilere; hakkında soruşturma yürütülen kişiyi dinlemek, tanık dinlemek,

³³⁴ YILDIRIM, Turan; YASİN, Melikşah; KAMAN, Nur; ÖZDEMİR, H. Eyüp; ÜSTÜN, Gül; OKAY TEKİNSOY, Özge, İdare Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Kasım 2016, s. 288.

³³⁵ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 179.

³³⁶ Danıştay, 1. D; E. 2020/1595, K. 2020/1520, T: 12.11.2020, www.lexpera.com.tr, (E.T. 14.01.2025).

³³⁷ Danıştay, 1. D; E. 2017/994, K. 2017/1151, T: 7.6.2017 www.lexpera.com.tr, (E.T. 12.01.2025).

³³⁸ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 180 vd.

keşif yapmak, delilleri toplamak örnek olarak verilebilir. Bu madde hükümlerine göre; hakkında inceleme yapılan kişi yanında avukat bulundurabilmektedir. İfade alma aşamasında, sayı olarak en fazla üç avukat bulunabilir. Avukat, gerek ifade alma aşamasında gerekse de sorgu boyunca şüpheli veya sanığın yanında bulunarak gereken hukuki yardımı yapabilir. Savunma hakkı hiçbir şekilde engellenemez, kısıtlanamaz. Şayet sanık veya şüpheli olan memur, avukat tutabilecek imkana sahip olmadığına yönelik bir beyanda bulunursa istemi halinde, kendisine barodan bir avukat (müdafi, savunman) görevlendirilir³³⁹.

Avukat, iddianamenin mahkeme tarafından kabul edildiği tarihten itibaren dosya içeriğini ve koruma altında bulunan kanıtları inceleyebilir. Bununla birlikte, tüm tutanakların ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabilme yetkisine de sahiptir³⁴⁰.

Ön inceleme yürütülürken; tutuklama, zorla getirme, arama gibi daha kapsamlı işlemlerin yerine getirilmesi gerektiğinde bunun için hâkimden karar alınması gerekir. Bu nedenle de öncelikle bu taleplerinin Cumhuriyet savcılığı vasıtasıyla sulh ceza hakimine iletilmesi gerekir³⁴¹. Bu hususlarla ilgili Danıştay 1. Dairesi'nin görüşünde³⁴²; ön incelemede görevlendirilen kişi ya da kişilerin, bakanlık müfettişleri ile kendilerini görevlendiren merciin tüm yetkilerini haiz bulunacakları, ayrıca CMUK uyarınca da işlem yürütebilecekleri ve bu Kanun'un kamu davasının hazırlanmasıyla ilgili olan hükümlerine göre Cumhuriyet başsavcısının yapmakla yetkili bulunduğu işleri yürütebileceklerini, sanığın lehine de olanlar dahil olmak üzere olayı aydınlatabilecek bilgi, belge ve kanıtları elde edebileceklerini, ilgili kişilerin ifadesine başvurabileceklerini, gerekli gördükleri takdirde bilirkişi, keşif incelemesini yaptırabileceklerini belirtmiştir.

Kanaatimizce; arama, tutuklama ve zorla getirme işlemlerinde kural olarak hâkim kararına başvurulması gerekse de ön inceleme yürütülürken bu işlemlerin ivedilikle ve daha işlevsel olması gerektiği açıktır. Dolayısıyla da bu işlemlere izin verilmesi hususunda gereken kolaylıklar sağlanmalı ve bu konuda gerekli yasal zemin oluşturulmalıdır. Örneğin; ön inceleme ile ilgili bu işlemlerin gerçekleştirilmesi gerektiğinde, ilgili Kanun'da öngörülen sürelerin daha kısa olacak şekilde

³³⁹ YILDIRIM, Turan; YASİN, Melikşah; KAMAN, Nur; ÖZDEMİR, H. Eyüp; ÜSTÜN, Gül; OKAY TEKİNSOY, Özge, İdare Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Kasım 2016, s. 288 vd.

³⁴⁰ AKGÜNER/BERK, s. 758.

³⁴¹ ŞAHİN, s. 289 vd.

³⁴² Danıştay 1. D; E. 2000/29-K. 2000/59, T: 17.04.2000 <https://legalbank.net>, (E.T. 03.11.2024).

belirlenmesi, dolayısıyla bu hususta ilgili Kanun’a özel hüküm eklenmesi büyük fayda sağlayacaktır. Bununla birlikte, ön incelemeyle ilgili olan işlemlerde yetkili mercilerden talep edilecek bilgi ve evrakların ivedilikle ilgili yargı makamına ulaştırılması, soruşturma ile kovuşturmanın daha hızlı yürütülmesi hususunda olumlu etki oluşturacaktır.

3. Ön İnceleme Raporu

Ön incelemenin bitiminin ardından, bu incelemeyi gerçekleştiren veya gerçekleştirenler, hakkında incelemede bulunulan memur ya da diğer kamu görevlisinin ifadesine başvurarak bu konuda gerekli olan bilgi ve belgeleri de edinerek kendi görüşlerini içeren bir “*rapor*” düzenlerler. İlgili rapor, “*fezleke*” olarak da adlandırılabilir. Bu raporda, isnat olunan her suç bakımından deliller ayrıntılı olarak incelenmeli ve soruşturma izni verilip verilmemesi meselesi irdelenmelidir³⁴³. Bu konuya dair önemli bir Danıştay Kararı’nda; ön inceleme raporu eksik düzenlendiği tespit edildiğinden, sağlıklı bir karara varılabilmesi için o konuda uzman olan bilirkişiler vasıtasıyla eksikliklerin belirlenerek kapsamlı bir rapor istenmesi gerektiği ifade edilmiştir³⁴⁴. Bu kararın yerinde olduğu kanaatindeyiz. Nitekim ön inceleme raporunun eksiksiz olarak hazırlanması, yargılamanın adil ve doğru yürütülmesi bakımından oldukça önemlidir.

4483 s. Kanun m. 6 uyarınca; ön inceleme birden çok kişi tarafından yapılmış ise farklı görüşler raporda gerekçeleriyle ayrı ayrı belirtilir. Bu nedenle birden fazla kişinin görevlendirildiği bir ön inceleme sonucu hazırlanan raporda farklı görüşlerin gerekçeleriyle ayrı ayrı belirtilmemesi kanun hükmüne aykırılık teşkil edecektir³⁴⁵.

Rapor düzenlendikten sonra durum yetkili olan mercie iletilir. Son karar aşamasına gelindiğinde, yetkili mercin takdirine göre hareket edilir³⁴⁶.

³⁴³ KARAKAŞ, s. 118, 119; AKGÜNER/BERK, s. 759.

³⁴⁴ Danıştay 1.D; E. 2010/456, K. 2010/622, T. 13.04.2010, <https://www.danistay.gov.tr>, (E.T.27.10.2024)

³⁴⁵ Danıştay, 1. D; E. 2020/1595, K. 2020/1520, T. 12.11.2020, www.lexpera.com.tr (E.T. 14.01.2025).

³⁴⁶ AKGÜNER/BERK, s. 759.

D. Ön İnceleme Neticesinde Verilebilecek Kararlar ve Kapsamı

4483 s. Kanun'un 6. maddesinde belirtildiği üzere; yetkili merci tarafından ön inceleme neticesinde, “*soruşturma izninin verilmesi*” veya “*soruşturma izninin verilmemesi*” yönünde karar verilebilmektedir³⁴⁷. Bu kararlarda gerekçenin yer alması ise zorunludur³⁴⁸. Gerekçesiz karar verilmesine ilişkin Danıştay'ın önüne gelen bir olayda; ilgililere isnat edilen eylemlerle ilgili olarak, ön inceleme raporunda, bahse konu fiillerde gerekçeleri belirtilmek ve somut tespitlerde bulunulmak suretiyle mevzuata aykırılık bulunmadığı belirtilmesine rağmen, yetkili merci söz konusu fiillerin soruşturma yapılmasını gerektirecek nitelikte olduğunu belirtmiş ve ilgililer hakkında soruşturma izni verilmesine karar vermiştir. İtiraz üzerine dosyayı inceleyen Danıştay ise yetkili merci tarafından verilen soruşturma izni verilmesine ya da verilmemesine ilişkin kararlarda gerekçe gösterilmesinin zorunlu olduğunu vurguladıktan sonra ön inceleme raporunda ortaya konulan ve mevzuata uygunluk yönünde bildirilen görüşün aksine hiçbir gerekçe sunmaksızın soruşturma izni verilmesini hukuka aykırı bulmuş ve kararı kaldırmıştır³⁴⁹.

1. Soruşturmaya İzin Verilmesi Kararı

Yürütülen ön inceleme sonucunda, isnat edilen fiilin kamu görevlisince gerçekleştirildiğine dair yeterli delilin bulunması halinde ve söz konusu fiilin 4483 s. Kanun kapsamında değerlendirilen bir görev suçu olması durumunda soruşturma izni vermede yetkili olan merci, soruşturma izni (*lüzum-u muhakeme*) kararını vermek mecburiyetindedir. Çünkü bu halde, ön incelemenin amacına ulaştığının kabulü gereklidir³⁵⁰.

Soruşturma izninin kapsamı ise 4483 s. Kanun'un 8. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddenin 1. fıkrası hükmü uyarınca; soruşturma izni, iddia konusu olaylar ve bunlarla ilgili olarak ilerleyen zamanda soruşturma yürütülürken meydana gelebilecek konuları kapsamaktadır.

Belirtilmelidir ki; 4483 s. Kanun m. 8/2 uyarınca, izin verilen olaydan tamamen başka yeni bir suçun oluşması halinde yeniden izin alınması gerekir. Bu hususa ilişkin

³⁴⁷ BİLGİN, s. 61; AVCI, s. 285.

³⁴⁸ ÇAĞLAYAN, s. 121; ŞAHİN, s. 285; ASLAN/ALTINDAĞ, s. 181.

³⁴⁹ Danıştay, 1. D; E. 2017/1422, K. 2017/1785, T: 17.10.2017, www.lexpera.com.tr, (E.T. 07.01.2025).

³⁵⁰ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 145.

bir Danıştay kararına konu olan olayda; yürütülen ön incelemede Sağlık Bakanı tarafından verilen ön inceleme izninin kapsamı dışında kalan bazı eylemler de incelenmiş ve bu eylemler yönünden de soruşturma izni verilmesi teklif edilmiştir. Ön inceleme raporundaki teklif uyarınca Bakan soruşturma izni vermiştir. Danıştay’a göre bu izin hukuka aykırıdır. Zira söz konusu eylemin tespiti üzerine ek bir ön inceleme onayı alınması ve bu eylemlerin ayrı bir ön inceleme raporuna konu edilmesi gerekmektedir. Öte yandan, 4483 s. Kanun’un 8. maddesi uyarınca; bahse konu suçun hukuki nitelendirilmesinde bir değişiklik olursa, bunun için yeni bir izne başvurulması gerekmeyecektir³⁵¹.

Yargıtay’ın bir kararında³⁵² belirtildiği üzere; 4483 s. Kanun’un 9. hükmünde; soruşturma izni verilip verilmemesine yönelik hükmün, Cumhuriyet Başsavcılığına, inceleme yürütülen memur ya da diğer kamu görevlisi ile varsa şikâyetçiye yetkili merci tarafından bildirileceği düzenlenmiş olup, ...Kaymakamlığı’nın sanık için soruşturma izni verilmesine yönelik 25.09.2018 tarihli ve 2018/15 sayılı kararının, sanığa tebliğ edilemediğinin anlaşılması üzerine, tebligatın yapılmasının sağlanarak, itiraz hakkına yönelik sürenin beklenmesi, sonucuna göre sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerektiği gözetilmeksizin yargılamaya devamla hüküm kurulması, kanuna aykırı, sanık müdafî ve katılan vekilinin temyiz sebepleri isabetli bulunarak, diğer yönleri incelenmeyen hükmün bu sebepten dolayı 5320 sayılı Kanun’un 8/1. maddesi gereğince uygulanması gereken 1412 sayılı CMUK’nın 321. maddesi uyarınca bozulmasına, 24.09.2019 tarihinde oybirliğiyle karar verilmiştir. Bu karardan da anlaşılacağı üzere; soruşturma izni ilgili kamu görevlisine usulüne uygun olarak tebliğ edilmeden ve ilgilinin itiraz süresi beklenmeden C. savcısı tarafından dava açılması durumunda “*CMK m. 223/8 uyarınca kamu davasının soruşturma izni kesinleşinceye kadar durması*” yönünde karar verilmelidir.

Yargıtay bir kararında belirttiği üzere³⁵³; sanık hakkında dolandırıcılık suçu ile ilgili kamu davası açılmış olsa da yapılan araştırmada şikâyetçilere soruşturma izni verilmemesine yönelik hükmün tebliğ edilmediği ve bu husustaki eksikliğin de giderilmediği, bu nedenle soruşturma izni verilmemesine yönelik hükmün

³⁵¹ **Danıştay, 1. D;** E. 2017/1492, K. 2017/1527, T: 27.09.2017, www.lexpera.com.tr, (E.T. 10.01.2025).

³⁵² **Yargıtay, 11. CD;** E. 2019/2094-K. 2019/6556. T: 24.09.2019, <https://legalbank.net> (E.T. 23.01.2025).

³⁵³ **Yargıtay, 15. CD;** E. 2019/9273-K. 2019/10674, T: 04.11.2019, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (E.T. 23.01.2025).

kesinleşmediği belirlenmiş olduğundan, 4483 s. Kanun. m. 9/2 ve CMK. m. 223/8 hükümleri gereği kamu davasının soruşturma izni kesinleşinceye kadar durmasına yönelik karara varmıştır.

2. Soruşturma İzni Verilmemesi Kararı

Yürütülen ön inceleme neticesinde; isnat edilen fiilin kamu görevlisi tarafından gerçekleştirilmediği veya kamu görevlisi tarafından işlense dahi ceza kanunlarına göre suç sayılmadığı ya da ilgili fiilin kamu görevlisi tarafından işlendiğine dair yeterli delile ulaşılamadığı hallerde yetkili merci soruşturma izninin verilmemesi (*men-i muhakeme*) kararı vermelidir³⁵⁴. Zira şu durumda, suç iddiasının ciddiyetsiz ve yersiz olduğu sonucuna varıldığı görülmektedir³⁵⁵.

Hakkında inceleme yapılan kamu görevlisinin somut olay bakımından kastının bulunup bulunmadığı ve kusurunun derecesine ilişkin değerlendirmelerde bulunmak, bir başka deyişle suçun manevi unsurları açısından incelemelerde bulunmak, soruşturma izni vermeye yetkili merciin yetkisi dahilinde değildir³⁵⁶.

İzah ettiğimiz bu konularla ilgili olan önemli gördüğümüz bir Danıştay Kararı'nda³⁵⁷; ön inceleme raporunda ilgililer için soruşturma izni verilmesi önerildiği halde, yetkili merci tarafından ilgililerin suç işleme kastının bulunmadığına yönelik tespit yapılarak neticeten soruşturma izninin verilmemesine karar verilmesi durumunda, şüphelilerin suç işleme kastıyla hareket edip etmemeleri hakkında yapılacak incelemenin yargı mercilerine bırakılması gerektiğinin altı çizilerek karara karşı yapılan itiraz kabul edilmiştir. Kanaatimizce, verilen bu karar isabetlidir. Şöyle ki; ön inceleme aşaması soruşturma izninin verilip verilmemesi yönünde tespitlere yer verilen ve iznin verilmesi halinde yargılamaya ilişkin diğer unsurların inceleneceği aşamadır. Bu nedenle, konuya ceza hukuku perspektifinden yaklaşılarak esasen yargı erkinin görevi olan “*suçun unsurlarının*” varlığının araştırılması yerine; suç isnadının soyut iddianın ötesinde bir ağırlığı olup olmadığı değerlendirilmelidir.

Hakkında inceleme yürütülen kamu görevlisinin affa uğraması, vefat etmesi veya suçun zamanaşımına uğraması gibi durumlarda soruşturma izninin verilmemesi

³⁵⁴ Danıştay, 1.D; E. 2015/1292, K. 2015/1453, T: 28.10.2015, www.lexpera.com.tr, (E.T. 14.01.2025).

³⁵⁵ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 182.

³⁵⁶ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 182.

³⁵⁷ Danıştay 1.D; E.2006/834, K.2006/975, T: 02.11.2006, <https://legalbank.net> , (E.T.27.10.2024)

gerektiği, İçişleri Bakanlığı'nın 4483 s. Kanun'un uygulanmasına yönelik kabul etmiş olduğu Yönerge'nin³⁵⁸ 17. hükmünde³⁵⁹ açıkça yazmaktadır³⁶⁰. Zamanaşımı ve af gibi konularda, soruşturma izni verme konusunda yetkili olan merci olaya ve faile ilişkin incelemelerde bulunduktan sonra ilgili fiil bakımından ceza mahkemesi veya Cumhuriyet savcısı gibi hareket ederek bu konuda gerekli denetimi yapma görevini üstlenir. Burada anlatılmak istenen; 4483 s. Kanun'da hüküm olmadığı durumlarda CMK kapsamında yetkili merciin birtakım yetkileri haiz olabilmesidir. Ancak bu husustaki risk soruşturma izni verme hususunda yetkili olan merciin, yargı mercileri gibi davranarak karar vermesidir³⁶¹. Kanaatimizce, soruşturma izni verme konusunda yetkili olan mercilere bu konuda sınırlamalar getirilmesi yerinde olacaktır.

Katıldığımız görüşe göre; ilgili suç zamanaşımına ya da affa uğradıysa bu konuda verilecek karar, kesinlikle yargılama makamları tarafından tesis edilmelidir³⁶². Bu konuya ilişkin bir Danıştay kararında belirtildiği üzere³⁶³; zamanaşımı hususunda tespitte bulunma yetkisinin soruşturma ile yargılama makamlarında bulunduğu, ön inceleme safhasında bu hususta değerlendirmede bulunulamayacağına yönelik hüküm tesis edilmiştir. Kanaatimizce; yargı makamlarının yeterli hukuki bilgiye sahip olmalarından dolayı suça ilişkin değerlendirmelerde bulunacak ve bu hususta karar verecek merci de onlar olmalıdır.

Uygulama açısından bakıldığında; soruşturma izni verilmesi veya verilmemesi kararları dışında başka kararlar da verilebilmektedir. Esasen burada kararların içeriğine bakılarak, soruşturma izni verilmesine veya verilmemesine yönelik bir karar olduğuna dair çıkarımda bulunulabilecektir.

³⁵⁸ Bakanlığın 11.02.2000 tarih ve Teftiş Kurulu Başkanlığı'nın 236-4/897-250 sayılı onayları ile yürürlüğe girmiştir.

³⁵⁹ **İlgili Yönergenin 17. maddesinde belirtildiği üzere;** ön incelemede görevlendirilen kişiler, hakkında inceleme yürütülen memur ya da diğer kamu görevlilerinin ifadesine de başvurarak, yetkileri içerisinde yer alan gerekli belgeleri ile bilgileri edinip kanaatlerini bildiren bir ön inceleme raporu hazırlayarak izin vermeye yetkili olan mercie iletirler. Birden fazla kişi tarafından yürütülen ön incelemede, farklı kanaatlerin yer alması durumunda bu durum ilgili raporda gerekçesiyle ayrı ayrı belirtilir.

Ön incelemede; zamanaşımı, af ve ölüm gibi durumlara rastlanması durumunda, bu husus özellikle belirtilerek "*Soruşturma İzni Verilmemesi*" tavsiyesi yapılır.

Ön inceleme konu olan eylemin bununla birlikte disiplin suçu mahiyetinde de olması ya da tazmini gerektirmesi durumunda, ayrıca tazmin ya da disiplin raporu düzenlenir.

³⁶⁰ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 182 vd.

³⁶¹ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 182.

³⁶² Bizim de katıldığımız görüş hakkında bkz. ASLAN/ALTINDAĞ, s. 182 vd.

³⁶³ **Danıştay, 1.D;** E. 2018/599 K. 2018/932, T: 31.05.2018, <https://www.danistay.gov.tr>, (E.T. 24.01.2025).

E. Ön İnceleme Sonucunda Karar Verme Süresi

4483 s. Kanun'un 7. madde hükmünde düzenlendiği üzere; soruşturma izni verme hususunda yetkili olan merci, olaydan haberdar olduğu tarihten itibaren ön inceleme de dahil otuz gün içinde, soruşturma izni konusundaki kararını verir. Süre bir defaya mahsus olmak üzere, 15 gün uzatılabilir³⁶⁴. Bu sürelerin getirilmesindeki amaç ön incelemenin kısa bir süre içinde tamamlanması, sürüncemede bırakılmamasıdır³⁶⁵.

Suçun, şikâyet ile ihbar üzerine Cumhuriyet savcısı tarafından öğrenilmiş olması süreyi başlatmayacaktır. Ön incelemenin başlayabilmesi için, izin vermeye yetkili olan merciin suç öğrenmesi gerekir. Savcılık aşamasında oluşan gecikmelerin ön inceleme süresinden sayılması, birçok olayda ön incelemenin gerektiği gibi yerine getirilememesi neticesine sebep olmaktadır. Ayrıca suçun incelemede bulunan bir müfettiş, izin vermeye yetkili olan merci dışındaki idare ya da kamu personeli yabancı bir kimse tarafından haberdar olunmasıyla da süre başlamayacaktır. Burada bahsi geçen 30 günlük süre, bu kimselerin izin verme hususunda yetkili olan mercii suçtan haberdar etmeleri üzerine başlayacaktır. Belirtmek gerekir ki bu süreler düzenleyici sürelerdendir. Dolayısıyla bu sürelerin, hak düşürücü veya zamanaşımı sürelerinden oldukları söylenemez. İdarenin, belirtilen bu sürelerde soruşturma hususunda karar verememesinin ilgili Kanun'da bir sonuca bağlandığından da söz edilemez. Özetle, buradaki sürenin geçirilmesi neticesinde söz konusu iznin verilmemiş sayılacağı ya da zamanaşımının söz konusu olacağına dair bir neticeden bahsedilmemiştir.

Nitekim Danıştay da bir kararında; 45 gün olarak belirtilen bu sürenin geçirilmesinin, ön incelemenin hukukiliği ve geçerliliği bakımından bir etkisinin olmayacağını belirtmiştir. Eğer bu süreler aşılsa, diğer şartların da gerçekleşmesi durumunda ön incelemeyi gerçekleştiren kamu görevlileri yönünden, “*görevi kötüye kullanma suçunun*” yasal unsurlarının oluştuğu kabul edilmelidir³⁶⁶.

³⁶⁴ ŞAHİN, s. 280.

³⁶⁵ Danıştay, I.D; E. 2013/1388, K. 2013/1677, T: 11.12.2013, www.lexpera.com.tr, (E.T. 14.01.2025).

³⁶⁶ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 186.

Ön incelemeye konu olay, izni veren yetkili mercie doğrudan iletilmişse bu tarihte, Cumhuriyet başsavcılığı tarafından izin için gönderildiği tarihte ya da başkaca bir kurum veya kuruluşa yapılan şikâyet ve ihbarlar hakkında yazının izin vermeye yetkili olan mercie ulaştığı tarih, sürenin başlangıcı olarak esas alınmaktadır³⁶⁷.

Aslan/Altındağ, ilgili suçun yapılan şikâyet ve ihbar üzerine Cumhuriyet savcısı tarafından öğrenilmesinin süreyi başlatmayacağı kanaatindedir. Zira müellifler bununla ilgili açıklamalarında, incelemenin başlayabilmesinin izin vermeye yetkili olan merciin suçtan haber olmasına bağlı olduğunu belirtmişlerdir³⁶⁸. Kanaatimizce, uygulamada yaşanan süre sıkıntısı da düşünüldüğünde incelemeye başlama tarihinin izin vermeye yetkili merciin suçu öğrenme tarihi olarak esas alınması yerinde olacaktır. Suçun, izin vermeye yetkili olan merci veya incelemeyi yapan müfettiş dışındaki bir kamu personeli ya da idareyle ilgisi bulunmayan bir kimse tarafından öğrenilmesi, süreyi başlatmak bakımından yeterli olmayacaktır. Yine bahsettiğimiz bu 30 günlük süre, ilgili kişilerin izin vermeye yetkili olan merciyi suçtan haberdar etmeleri ile başlamış sayılacaktır³⁶⁹. Söz edilen bu süreler içinde yapılması gerekli olan tüm işlemler tamamlanmış olmalıdır.

Belirtmeliyiz ki bu süreler düzenleyici süre olarak adlandırılmaktadır. Dolayısıyla, bu süreler hak düşürücü süre ya da zamanaşımı süresi olarak değerlendirilmedikleri için süre aşımı olması halinde bir yaptırım da uygulanmayacaktır. Danıştay da vermiş olduğu kararlarda; 4483 s. Kanun'un 7. maddesinde belirtilen sürelerin "*her ön incelemede muhakkak riayet edilmesi gereken bir süreyi*" ifade etmediğini; zira, ön inceleme konusu fiilin teknik özelliklere sahip olması, niteliği, kapsamı, fiilin aydınlatılması bakımından gerekli bulunan bilirkişi incelemesinde geçecek süre gibi zorunlu nedenlerle bu sürenin aşılabileceğini, bu hallerin mevcudiyeti halinde 45 günlük sürenin aşılmasının, ön incelemenin sıhhatini etkilemeyeceğini vurgulamaktadır³⁷⁰. Bu nedenle sürelerin aşılması halinde dahi olumlu ya da olumsuz yönde bir karar verilmesi doğru olacaktır³⁷¹.

³⁶⁷ ŞAHİN, s. 280.

³⁶⁸ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 185 vd.

³⁶⁹ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 185.

³⁷⁰ Danıştay, 1. D; E. 2015/1448, K. 2015/1722, T: 10.12.2015, www.lexpera.com.tr, (E.T. 14.01.2025).

³⁷¹ ŞAHİN, s. 280; ASLAN/ALTINDAĞ, s. 186.

4483 s. Kanun’da söz edilen bu sürelerle uyulmaması halinde ve kamu görevlileri bakımından diğer koşulların da sağlanması durumunda “görevi kötüye kullanma suçunun” oluştuğundan bahsedilebilecektir³⁷².

F. Ön İnceleme Sonucu Verilen Kararlara İtiraz

Yukarıda açıklandığı üzere, ön inceleme neticesinde yetkili merci soruşturma açılması gerektiği kanaatine varırsa, “*soruşturma izni verilmesi*” kararı verecektir. Buna karşın, yetkili merci soruşturma açılmasını gerekli bulmazsa “*soruşturma izni verilmesine yer (mahal) olmadığına*” karar verecektir. Ayrıca şartları varsa şikâyet ve ihbarlar hakkında “*işleme koymama*” kararı verilmesi de mümkündür.

4483 s. Kanun’un 9. madde hükmünde yer aldığı üzere; yetkili merciin soruşturma izni vermesi kararına karşı ilgili memur, soruşturma izni verilmemesi kararına yönelikse müşteki taraf ve Cumhuriyet başsavcılığı, işleme koymama yönündeki karara ise şikâyetle bulunan taraf kararın tebliğinden itibaren on gün içerisinde itiraz etme hakkına sahiptir. On günlük sürenin geçmesinden sonra yapılan itirazlar “*süreaşımı nedeniyle*” reddedilmektedir³⁷³.

Görüldüğü üzere 4483 s. Kanun, yetkili makam tarafından sarıh biçimde verilecek kararlara kimlerin itiraz etme hakkı olduğunu ve sürelerini düzenlemiştir. Fakat, bir şikâyet ya da ihbar üzerine yetkili makamın sarıh bir “*işleme koymama*” kararı almayarak sessiz kalmayı tercih etmesi ihtimalinde şikâyetçinin bir itiraz hakkı olup olmadığı ayrıca tartışılması gereken bir husustur. Konuya ilişkin olarak 2547 s. Yükseköğretim Kanunu çerçevesinde itiraz usulüne ilişkin verilen bir Danıştay kararında³⁷⁴; davacı tarafın şikâyetine yönelik “*lüzum-u muhakeme*” ya da “*men-i muhakeme*” şeklinde sarıh bir karar olmadığından itiraz yoluna gidilemeyeceği belirterek davanın çözümü hakkında dava konusu işlemi tesis eden idarenin bulunduğu yer İdare Mahkemesinin görevli ve yetkili olduğuna yönelik hüküm tesis edilmiştir.

³⁷² ASLAN/ALTINDAĞ, s. 186.

³⁷³ Danıştay, 1. D; E. 2020/2002, K. 2020/1851, T: 28.12.2020, www.lexpera.com.tr, (E.T. 05.01.2025).

³⁷⁴ Danıştay, 8.D; E. 2021/1840, K. 2021/1915, T: 31.03.2021, <https://www.lexpera.com.tr>, (E.T. 22.11.2024).

Bu noktada belirtilmelidir ki 2547 s. Kanun'da şikâyetin işleme konulmamasına yönelik bir karar türü ve bu karara ilişkin bir itiraz usulü düzenlenmemiştir.

Kanaatimizce; 4483 s. Kanun'da "*işleme koymama*" yönünde bir karar türü ve bu karara karşı özel bir itiraz usulü düzenlendiğinden, idarenin bu şikâyeti örtülü olarak işleme koymaması, başka bir deyişle şikâyetin zımnen reddi işleminin tesis edilmemesi durumunda da söz konusu ret işleminin konusu "*şikâyeti işleme koymama*" yönünde olacaktır. Bu durumun bir çeşit "*zımni işleme koymama kararı*" gibi değerlendirilerek "*itiraz*" yoluna gidilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Ayrıca belirtilmelidir ki yasa koyucunun iradesi, 4483 s. Kanun çerçevesinde alınan kararların yargısal değil idari yönden denetimi için itiraz usulünün işletilmesi yönündedir. Bu durumda "*sarih işleme koymama*" kararlarına karşı itiraz, "*zımni işleme koymama*" kararlarına karşı iptal davası açılması, Kanun uygulamasında tutarsızlık oluşturacağı gibi yasa koyucunun amacına da ters düşecektir. Aksi yönde olarak, yukarıda aktarılan Danıştay kararı ışığında itiraz yoluna ancak ve sadece Kanun'da zikredilen karar türlerinin sarih olarak verilmesi halinde gidilebileceği; 4483 s. Kanun'da idarenin şikâyet ya da ihbar üzerine sessiz kalması sonucu oluşacak zımni ret işlemine karşı bir itiraz usulü öngörülmediği; bu nedenle de bu işleme karşı 2547 s. İYUK hükümleri uyarınca iptal davası açılması gerektiği görüşü de ileri sürülebilir. Sonuç olarak yetkili makama iletilen şikayetler üzerine bu makamın herhangi bir işlem tesis etmeyerek sessiz kalması halinde şikayetçinin itiraz hakkının 4483 s. Kanun'da açıkça düzenlenmesinin en uygun çözüm olacağı kanaatindeyiz.

4483 s. Kanun'da yetkili merciin alacağı kararlar hakkında özel bir itiraz usulü bulunmaktadır. Önemle belirtmeliyiz ki bu kararların, yetkili makamlarca bir defa alındıktan sonra geri alınmaları, düzeltilmeleri, kararın veren merciin üstünde yer alan makama başvurularda kaldırılmasının veya değiştirilmesinin talep edilmesi mümkün görünmemektedir³⁷⁵.

Bir Danıştay kararında bahsedildiği üzere; bu kararların kaldırılmasına dair yetkiyi münhasıran Danıştay ve Bölge İdare Mahkemeleri kullanabilmektedir³⁷⁶. İlgili

³⁷⁵ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 188.

³⁷⁶ Danıştay 2. D; E. 2002/932-K. 2002/2581, T: 24.10.2002, <https://karararama.danistay.gov.tr> , (E.T.29.10.2024)

Kanun'da sürenin kesilmesi ya da tekrar başlamasına ilişkin özel bir düzenleme olmadığı görülmektedir³⁷⁷.

Danıştay bir kararında; sağlık raporu olmadığı öne sürülerek süresinden sonra gerçekleştirilen itirazı, bu hususta ilgili Kanun'da sürenin kesilmesine yönelik hüküm bulunmadığı gerekçesine dayanarak reddetmiştir³⁷⁸.

İtiraz süresinin ne zaman başlayacağı hususu ilgili Kanun'da açıkça düzenlenmemiştir³⁷⁹. Bu hususla ilgili bir Danıştay kararında; itiraz süresinin tebliği izleyen gün başlayacağı belirtilmiştir³⁸⁰.

Süreler hususunda, 4483 s. Kanun'da tam anlamıyla ayrıntılı bir düzenlemenin yer almadığı anlaşılmaktadır. Burada süreler bakımından, İdari Yargılama Usulü Kanunu (İYUK) hükümlerine gidilip gidilemeyeceği meselesi üzerinde durulması gerekir. Belirtmek gerekir ki Danıştay, süreler yönünden İYUK hükümlerinin uygulanmasına izin vermemektedir³⁸¹. Danıştay bir kararında; 2577 sayılı İYUK'da düzenlenen sürelerin ilgili Kanun'da yer alan idari davalar bakımından geçerli olacağını, bu sebeple de adli tatilde sürelerin uzamasından söz edilemeyeceğini belirtmiştir³⁸².

Bununla birlikte, itiraz süresinin son gününün adli tatile rastlaması halinde itiraz süresi uzamaz³⁸³. Danıştay'ın bir kararında³⁸⁴ da belirtildiği üzere; adli tatil itiraz müddetini kesmez ya da bu süreyi uzatmaz.

İtirazı incelemekle görevli yargı yeri, soruşturmaya ilişkin kararı veren makama göre belirlenmiştir. Şöyle ki, 4483 s. Kanun'un 9. maddesi uyarınca; soruşturma iznine ilişkin kararın, TBMM Başkanı, TBMM Genel Sekreteri, Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı³⁸⁵, ilgili bakan tarafından verildiği hallerde Danıştay 1. Dairesi³⁸⁶ itiraza bakmaktadır. Soruşturma izninin; vali, kaymakam, en üst

³⁷⁷ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 188.

³⁷⁸ Danıştay 2. D; E. 2001/754-K. 2001/1585, T: 08.06.2001, <https://legalbank.net>, (E.T.29.10.2024).

³⁷⁹ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 188.

³⁸⁰ Danıştay 2. D; E. 2000/3058-K. 2000/3749, T: 07.11.2000, <https://legalbank.net>, (E.T.29.10.2024)

³⁸¹ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 188.

³⁸² Danıştay 1. D; E. 2011/1709-K. 2011/2117, T: 22.12.2011, <https://legalbank.net>, (E.T.29.10.2024)

³⁸³ AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 776; GÜZEL, s. 2104.

³⁸⁴ Danıştay, 1. D; E.2000/2712, K.2000/3145, T: 14.09.2000, Benzer yönde, Danıştay, 2. D; E.2000/3067, K. 2000/3735, T: 03.11.2000, www.kazanci.com.tr, (E.T.20.11.2024).

³⁸⁵ 28.12.2024 tarih ve 32766 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe giren 174 No'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile "İdari İşler Başkanı"nın adı "Genel Sekreter" olarak değiştirilmiştir.

³⁸⁶ İlgili değişikliğe ilişkin Kanun, 09.06.2004 tarihli RG'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

idari amirince verildiği hallerde yetkili merciin yargı çevresinde bulunduğu Bölge İdare Mahkemesi itiraza bakmaktadır.

2017 yılındaki değişiklik öncesi AY. m. 105 madde hükmünde belirtildiği üzere; Cumhurbaşkanının, Anayasa ile diğer kanunlarda Başbakan ile ilgili bakanın imzaları gerekmeksizin tek başına gerçekleştirebileceği işlemleri dışındaki tüm kararları, Başbakan ile ilgili bakanlar tarafından imzalanır; bu kararlardan Başbakan ile ilgili bakan sorumlu tutulur. Bu kural kavramsal olarak, “*karşı imza kuralı*” olarak adlandırılmaktadır. Bu kuralla birlikte; yürütme yetkisi Cumhurbaşkanı yerine Bakanlar Kurulu aracılığıyla gerçekleştirilmektedir³⁸⁷. Esasen, 4483 s. Kanun’un 9. maddesinde³⁸⁸ belirtilen “*g (Cumhurbaşkanı tarafından verilen izin hariç)*” ibaresi 2017 yılında gerçekleştirilmiş olan Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girmesiyle beraber Anayasa’ya aykırı duruma düşmüştür. Nitekim Anayasa’nın, Cumhurbaşkanının tek başına gerçekleştirdiği işlemleri yargı denetimi dışına alan 125. madde hükmü değiştirilmiştir. Ayrıca Cumhurbaşkanının tek başına yerine getirdiği işlemler bakımından yasama kısıntısı da kaldırılmıştır. Dolayısıyla Cumhurbaşkanı sadece (g) bendi bakımından değil, bununla birlikte (e) bendi bakımından da soruşturma izni vermektedir. Belirtmeliyiz ki ilgili Kanun’un 9. maddesi sadece (g) bendini kapsamına almamaktadır. Söz konusu hüküm, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesiyle birlikte mevzuatta yapılması gerekli olan düzenlemeler içerisinde yer almakla birlikte henüz bu hususta bir değişikliğe gidilmemiştir³⁸⁹. Kanaatimizce; bu hususta anlam karmaşasına ve belirsizliklere neden olmamak için bir an evvel ilgili hüküm güncellenmelidir.

İtirazlara öncelikle bakılır ve en geç 3 ay içinde karara varılır. Netice itibarıyla verilen bu hükümler kesindir. Bir başka deyişle; bu kararlara karşı kanun yolu açık değildir³⁹⁰. Anayasa Mahkemesi’nin kararında³⁹¹ belirtildiği üzere; ilgili başvuruda, hüküm neticesini etkileyecek bir iddianın mahkeme hükmünde yerine getirilmemiş olması, delillerin değerlendirilmesi ile hukuk kurallarının uygulanmasında hataya

³⁸⁷GÖREN, Zafer, “2017 Anayasa Değişikliği ile Getirilen Sistemde Cumhurbaşkanı”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 18, Sayı: 36, Güz 2019/2, s. 19. <https://acikerisim.ticaret.edu.tr/> (E.T.22.01.2025).

³⁸⁸ Bkz. www.mevzuat.gov.tr, (E.T.22.01.2025).

³⁸⁹ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 189.

³⁹⁰ AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 776.

³⁹¹ AYM 2. B; B. 2018/4823, T: 24.02.2021, www.kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr, (E.T.22.01.2025).

düşölerek adil olmayacak şekilde hüküm kurulması sebebiyle adil yargılanma hakkının ihlaline yönelik bireysel başvuruda bulunulmuştur. Anayasa Mahkemesi değerlendirmesinde; başvuru tarafından ihlale yönelik olarak öne sürölen iddiaların, bireysel başvuruya konu edilebilmesi için bu iddiaların yargılama sürecinin ileriki safhalarında telafi edilemeyecek boyutta olması gerekmektedir. Somut olayda, başvuru hakkında sadece aleyhe olan delillerin değerlendirilmesi, savunma bakımından gerekli zaman ile olanağın verilmemesi, yeterli incelemenin yürütölmemesine yönelik yapılan şikayetlerin soruşturma aşamasının devamındaki adil soruşturma ve yargılama evresinde de başvuru tarafından öne sürölebilecek nitelikte olduğı saptanmıştır. Dolayısıyla da burada bahse konu şikayetler bakımından başvuru yollarının tüketilmediğı belirlenmiştir.

Danıştay İDDK'nin vermiş olduğı bir karara göre; ön inceleme raporu düzenlendikten sonra yetkili makam tarafından soruşturma izninin verilmemesi yönündeki kararının, ceza yargılaması yöntemiyle ilgili olduğunun bu yüzden de iptal davasının konusunu oluşturabilecek bir idari işlem olarak değerlendirilemeyeceğine yöneliktir³⁹².

II. SORUŞTURMA VE YARGILAMA EVRESİ

4483 s. Kanun'un 11. madde hükmünde belirtildiğı üzere; soruşturma izninin, itiraz edilmeksizin ya da itirazın reddi neticesinde kesinleşmesi ya da soruşturma izninin verilememesine yönelik karara yönelik yapılan itirazın kabulü halinde ilgili dosya ivedilikle görevli ve yetkili Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Verilen izne göre ilgili Cumhuriyet başsavcılığı, CMK ile diğeri mevzuat hükümleri uyarınca kendisine verilen yetkileri kullanmak suretiyle hazırlık soruşturmasını başlatır ve sonuçlandırır³⁹³.

A. Hazırlık Soruşturması

CMK, önceden yürürlükte olan CMUK'da bulunan “*hazırlık soruşturması*” ile “*son soruşturma*” kavramları yerine “*soruşturma*” ve “*kovuşturma*” kavramlarını

³⁹²Danıştay İDDK; E. 2004/125-K. 2007/2320, T: 22.11.2007, <https://www.lexpera.com.tr>, (E.T.29.10.2024).

³⁹³AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 777.

kullanmayı tercih etmiştir. Bu anlamda oluşabilecek belirsizlere de böylelikle son verilmiştir³⁹⁴.

Cumhuriyet savcısının, iddianameyi mahkemeye sunması ile savcının yönettiği gerçek soruşturma (eski ifade ile hazırlık soruşturması) sona ererek; yeni bir yargılama sürecine girilmektedir³⁹⁵. Yetkili mahkemenin, iddianameyi kabul etmesiyle birlikte ceza muhakemesinin sonuncu aşaması olan “kovuşturma” aşamasına geçilmiş olur. Netice itibarıyla da eski ifadeyle son soruşturmaya (kovuşturma aşamasına) geçilmiş olur.

4483 s. Kanun. m. 5 hükmünde düzenlenen “ön inceleme” değerlendirildiğinde, öncelikle ilgili Kanun’da hazırlık soruşturulmasının yürütülmesinde soruşturmacıya verilen yetkilerin, bu sefer de ön incelemeyi yürütecek mercie tanındığı anlaşılmaktadır. Ayrıca 4483 s. Kanun’un 6. maddesinde belirtildiği üzere; ön incelemeyi gerçekleştirecek olan kimselerin, ilgili Kanun’da hüküm olmayan durumlarda CMK uyarınca işlem yapabilecekleri düzenlenmiştir. Esasen, burada 4483 s. Kanun’a göre yürütülecek hazırlık soruşturmasının yerini “ön incelemenin” aldığını söylemek mümkündür³⁹⁶.

4483 sayılı Kanun ile birlikte, Anayasada söz edilen izin sistemi gelmiştir. Hal böyleyken, bu sistemde savcının hazırlık soruşturması yapmadan evvel idareden izin alması gerekir. Belirtmek gerekir ki tahkik sisteminde hazırlık soruşturması “muhakkik” tarafından yerine getirilirken, bu sistemde ise hazırlık soruşturması “Cumhuriyet savcısı” tarafından yerine getirilmektedir³⁹⁷.

Danıştay’ın bu hususta vermiş olduğu bir kararda³⁹⁸; ön inceleme, hazırlık soruşturması olmayıp hazırlığa zemin hazırlayan bilgi ve belgelerin araştırılıp

³⁹⁴DURANOĞLU, Yakup, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturma Evresinin Tarihi Gelişimi”, AndHD, Cilt: 8, Sayı: 1, Ocak 2022, s. 184; TERZİOĞLU, Furkan, “Ceza Soruşturması İçin İzin Usulünün Anayasa’ya Aykırılığı”, Ankara Barosu Dergisi, (Hakemli), Cilt: 81, Sayı: 2, Nisan 2023, s. 13. <https://dergipark.org.tr/> (E.T. 24.01.2025).

³⁹⁵ ÖZTÜRK, Bahri, TEZCAN, Durmuş, ERDEM, Mustafa Ruhan, ALAN, Esra, SIRMA GEZER, Özge, SAYGILAR, Yasemin F., ÖZAYDIN, Özdem, ERDEN TÜTÜNCÜ, Efser, TOK, Mehmet Can, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 18. Baskı, Ankara 2024, s. 597 vd.

³⁹⁶ ÖZTÜRK/TEZCAN/ERDEM/ALAN/SIRMA GEZER/SAYGILAR/ÖZAYDIN/ERDEN TÜTÜNCÜ/TOK, s. 791.

³⁹⁷ YÜREKLİ, Ömer, “Ön İncelemeciler Cumhuriyet Savcılarının Yetkilerini Kullanabilirler Mi?”, Ombudsman Akademik, Yıl: 8, Sayı: 15, Temmuz-Aralık 2021, s. 205 vd. <https://dergipark.org.tr/> (E.T. 23.01. 2025).

³⁹⁸ Danıştay, 2. D; E. 2004/137-K. 2004/240, T: 12.03.2004, <https://legalbank.net> (E.T. 23.01. 2025).

toplanması aşamasıdır. Bu itibarla, muhakkikin yaptığı çalışma, hazırlık soruşturmasından önce yerine getirilen bir araştırma ya da ön soruşturma haline gelmiş olmakta ve hazırlık soruşturması yerine geçmemektedir.

Danıştay'ın bir kararında³⁹⁹ da ifade edildiği üzere; hazırlanan bu rapor, yetkili merci tarafından soruşturma izninin verilip verilmemesi hususunda bir tavsiye mahiyetinde değerlendirilmektedir.

İlgili Kanun'un 12. madde hükmünde yer aldığı üzere; hazırlık soruşturması genel hükümler uyarınca görevli ve yetkili Cumhuriyet başsavcılığınca yerine getirilir. Belirtmek gerekir ki Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı, Bakan yardımcıları, TBMM Genel Sekreteri ile valiler bakımından yürütülecek olan hazırlık soruşturması Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ya da Başsavcı vekilince, kaymakamlar hakkında hazırlık soruşturması il Cumhuriyet başsavcısı ya da başsavcı vekilince yerine getirilir⁴⁰⁰.

B. Yetkili ve Görevli Mahkeme

Hazırlık soruşturması neticesinde, kamu davasının açılması ya da açılmaması (*takipsizlik kararı*) şeklinde karara varılır. Bu soruşturma neticesinde ceza davası açılması durumunda davayı yürütmeye görevli ve yetkili mahkeme genel hükümler uyarınca belirlenir. Bununla birlikte, 4483 s. Kanun'un 13. madde hükmünde geçen; Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı, Bakan yardımcıları, TBMM Genel Sekreteri ile valiler hakkında Yargıtay ilgili ceza dairesi görevli ve yetkilidir. Kaymakamlar hakkında ise il ağır ceza mahkemesi görevli ve yetkili mahkemedir⁴⁰¹.

4483 s. Kanun'un 10. madde hükmünde geçtiği üzere; bu Kanun kapsamında olup iştirak halinde işlenen suçlar hakkındaki durum, memurların konumuna göre

³⁹⁹ **Danıştay 1. D;** E. 2014/1507- K. 2014/1562, T: 13.11.2014, <https://legalbank.net> (E.T. 23.01. 2025).

⁴⁰⁰ **AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA**, s. 777.

⁴⁰¹ Bu konuda İPTAL KARARI bulunmaktadır. Bu karara göre; (c) bendi ile 4483 s. Kanun'un 13. madde hükmünün 2. cümlesindeki "...Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri..." kavramının "...Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı..." ile "...müsteşarlar..." kavramının da "...Bakan Yardımcıları..." olacak şekilde değiştirilmelerinin AY. m. 91 (mülga) bakımından Anayasa'ya aykırı düştüğünden dolayı İPTALLERİNE, iptal hükümlerinin AY. m. 153/3 madde hükmü ile 6216 s. Kanun'un 66/3 hükmü uyarınca **KARARIN RG'DE YAYIMLANMASINDAN İTİBAREN ONİKİ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE KARAR VERİLMİŞTİR.** (**Anayasa Mahkemesi;** E. 2018/117, K. 2023/212, T: 07.12.2023), <https://www.lexpera.com.tr>, (E.T. 24.11.2024).

değişiklik arz etmektedir. Şöyle ki; ast memur ve üst memurun aynı mahkemede yargılması yürütülür. Yine memur ile memur olmayan kişinin aynı mahkemede yargılması yürütülür⁴⁰².

C. Haksız İsnatlarda Bulunanların Re'sen Soruşturulması

İlgili Kanun'un 15. madde hükmünde bahsedildiği üzere; memurlar ile diğer kamu görevlilerine yönelik asılsız ve haksız bir suç isnadında bulunulduğu ispatlanırsa ya da bu husus yargılama neticesinde sabit olursa ilgili kişiler hakkında yetkili ya da görevli Cumhuriyet başsavcılığı tarafından re'sen soruşturma yürütülür. Ayrıca kendisine yönelik haksız isnatta bulunan memur ya da diğer kamu görevlisinin de genel hükümler uyarınca tazminat davası açma ve Cumhuriyet başsavcılığına şikâyetle bulunma hakları vardır⁴⁰³.

İhbar yahut şikâyet kapsamında gerçekleştirilen başvuruların da bir sınırı vardır. Memurlar ile diğer kamu görevlileri hakkında şikâyetle ya da ihbarda bulunulmasının kişisel bir saikten kaynaklı olarak yapıldığı durumlara da rastlanılmaktadır. Örneğin; memur ve diğer kamu görevlisi hakkında iftira neticesinde gerçekleştirilen bir ihbar ya da şikâyet mevcutsa bu durum masumiyet karinesinin⁴⁰⁴ ve hak arama özgürlüğünün de ihlali anlamına gelir⁴⁰⁵. Nitekim DMK; kin, hakaret, garaz gibi saiklerle asılsız bir suçlama yapılmasına özel olarak yer vermiştir. Esasen burada haksız isnatta bulunanın özel bir kastla hareket etmesi durumunda sorumluluğuna gidilebileceği belirtilmiştir. Burada tam olarak korunan hukuki değerler; hak arama özgürlüğü, masumiyet karinesi ve kamu hizmetlerinin güvenceli olarak gerçekleştirilebilmesidir⁴⁰⁶.

⁴⁰² AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 778.

⁴⁰³ AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 778.

⁴⁰⁴ **Masumiyet (Suçsuzluk) Karinesi:** Sanığın hüküm kesinleşinceye kadar “suçlu” olarak nitelendirilmemesidir. Bu ilkenin uygulanabilmesi için öncelikle ilgili kişiye yönelik bir suç isnadı olmalıdır. Bu karine, soruşturma ile kovuşturmanın her aşamasında uygulanabilmektedir. Bkz. ÇAYAN, Gökhan, Adil Yargılanma Hakkı, Legal Yayıncılık, 1. Baskı, Şubat 2016, s. 189 vd.

⁴⁰⁵ ERSÖZ/SERTTAŞ, s. 172.

⁴⁰⁶ ERSÖZ/SERTTAŞ, s. 173.

III. CEZA SORUŞTURMASI VEYA KOVUŞTURMASI NEDENİYLE GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA

Yukarıda irdelendiği gibi; 657 s. DMK'ya tabi memurlar yönünden görevlerinden dolayı ya da görevleri esnasında gerçekleştirdikleri iddia olunan suçlar hakkında 4483 s. Kanun uyarınca soruşturma izni verilecektir. DMK m. 140 uyarınca; bu kişiler, belli şartlar altında geçici bir tedbir olarak görevden uzaklaştırılabilirler. Görevden uzaklaştırma, memurluk statüsünü kısıtlayan durumlardan biridir ve bu tedbir hem ceza soruşturması veya kovuşturması hem de disiplin soruşturması çerçevesinde verilebilir. Görevden uzaklaştırma tedbirini, çalışmamızın odak noktasını oluşturan ceza soruşturması ve yargılaması boyutuyla ele alacağız.

A. Genel Olarak

Görevden uzaklaştırma, hem ceza soruşturmasında hem de disiplin soruşturmasında gerekli görüldüğü takdirde görevi başında bulunması sakıncalı görülen memura uygulanan geçici bir tedbirdir⁴⁰⁷.

DMK. m. 137 madde hükmünde yer verildiği üzere; Devlet'in kamu hizmeti için gerekli gördüğü durumlarda, görevi başında bulunmasının sakıncalı olacağı tespit edilen Devlet memurları hakkında uyguladığı bir ihtiyati tedbirdir. Bu aynı zamanda idari açıdan da bir önlemdir. Soruşturmanın herhangi bir aşamasında görevden uzaklaştırma tedbirinin alınması mümkündür⁴⁰⁸. Görevden uzaklaştırmaya başvurulmasının amaçlarından biri memura yönelik yapılan soruşturmanın selametini sağlamak, ikincisi ise kamu hizmetinin aksamasının önüne geçmektir⁴⁰⁹.

Görevden uzaklaştırma kararını verme hususunda yetkili olan merciler, DMK. m. 138 hükmünde yer almaktadır. İlgili hükme göre bu merciler; atamaya yetkili olan amirler, illerde valiler, Bakanlık ile genel müdürlük müfettişleri, ilçelerde kaymakamlardır. Burada kaymakamlar ile valiler tarafından verilen görevden uzaklaştırma kararları memurun yer aldığı kuruma acilen bildirilir.

⁴⁰⁷ ONAR, C: II, s. 1199; AKGÜNER/BERK, s. 779.

⁴⁰⁸ ONAR, C: II, s. 1199; AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 794.

⁴⁰⁹ ONAR, C: II, s. 1199; ASLAN/ALTINDAĞ, s. 209; ERDAL, s. 112.

Belirtmek gerekir ki Kaymakamların, İlçe İdare Şube Başkanları bakımından görevden uzaklaştırmaya gidebilmesi için valinin bu yönde muvafakatinin bulunması gerekir⁴¹⁰.

DMK. m. 139 madde hükmünde; görevden uzaklaştırılan Devlet memurları için görevden uzaklaştırmayı izleyen 10 iş günü içinde soruşturmaya başlanması gerekir.

İlgili hükümde yer aldığı üzere; bahse konu memuru görevden uzaklaştırdıktan sonra bu memur bakımından keyfi olarak ya da garaz gibi sebeplerle soruşturmayı başlatmayıp böyle davranışlar sergilediği soruşturma neticesinde sabit olan amirler hukuki, cezai ve mali sorumluluğa tabi kılınmıştır⁴¹¹. Burada açıkça görüldüğü gibi; soruşturmanın selameti için bazı süreler belirlenmiş olup bu sürelerin aşılmasına amirin davranışlarının neden olduğu anlaşıldığı takdirde amirin sorumluluğuna kadar gidilebileceği düzenlenmiştir.

Görevinden uzaklaştırılmış olan memurun, memurluk statüsünün sonlandığından bahsedilemez. Yine bu durumda ilgili memurun kadrosu ile ilişkisinin kesilmesi de söz konusu değildir. Yani görevinden uzaklaştırılmış olan memurun görevine devam etme haricindeki diğer hak ve yükümlülüklerinin devam ettiğinden bahsetmek mümkündür⁴¹².

B. Ceza Kovuşturması Sebebiyle Görevden Uzaklaştırma

DMK. m. 140 madde hükmünde, mahkeme tarafından, haklarında cezai kovuşturma yürütülen Devlet memurlarının görevden uzaklaştırılacağına dair düzenleme mevcuttur. Yukarıda ilgili konularda bahsettiğimiz üzere; Devlet memurları hakkında görevleri sebebiyle ya da görevleri esnasında gerçekleştirdikleri suçlar için 4483 s. Kanun uyarınca kovuşturma işlemleri yapılmaktadır. Bu cezai kovuşturmayla maruz kalan memurun ise koşulları mevcutsa soruşturmanın herhangi bir aşamasında görevden uzaklaştırılabilmesi mümkündür⁴¹³.

Bir diğer husus DMK. m. 141 madde hükmünde düzenlendiği üzere; görevinden uzaklaştırılan ya da göreviyle bağlantılı olup olmamasından bağımsız herhangi bir suç

⁴¹⁰ AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 794.

⁴¹¹ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 215 vd.

⁴¹² AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 795.

⁴¹³ ASLAN/ALTINDAĞ, s. 211.

nedeniyle gözaltına alınan ya da tutuklanan memurlara bu sürede aylıklarının 2/3'ü oranında ödeme yapılır. Bu süreçte soruşturmanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi maksadıyla, ilgili memurun başka bir yerde geçici olarak görevlendirilmesi de söz konusu olmamaktadır⁴¹⁴.

Ceza kovuşturmasından kaynaklı görevden uzaklaştırmaya ilişkin DMK. m. 145/2 hükmünü incelediğimizde; bir ceza yargılamasından kaynaklı olarak görevden uzaklaştırmada görevinden uzaklaştırmaya yetkili olan amir (müfettişlerin görevinden uzaklaştırdıkları memurlar hakkında atamaya yetkili olan amir) her iki ayda bir incelemede bulunarak ilgilinin görevine iade edilip edilmemesi hususunda karara varır. Ayrıca bu kararı ilgilisine tebliğ eder. Bu durum, idarenin bu önlemi gerekli gördüğü takdirde geri alabilme yetkisini ifade etmektedir⁴¹⁵. Bununla birlikte, daha ağır bir durumu olması sebebiyle ceza soruşturulmasına bağlı olan görevden uzaklaştırma için kanun koyucu tam olarak bir süre öngörmeden dönemsel incelemelerde bulunulmasını uygun bulmuştur⁴¹⁶. Yani burada idareye bir takdir yetkisi tanınmıştır. Kanaatimizce de idarenin belirli periyotlarla görevden uzaklaştırma önlemini incelemesi ve devam edip etmemesi hakkında bir karara varması isabetli bir düzenlemedir.

Bu konuyla ilgili olan bir Danıştay kararında⁴¹⁷; davacıya, memurluktan çıkarma disiplin cezası verilmediği, söz konusu işlem tarihinde ceza kovuşturmasının sonuçlanmadığı ve davacının da görevine iade edildiği tespit edilmekle davacı tarafa yoksun kaldığı parasal miktarın ödenmesi gerektiği neticesine varılarak davacının temyiz isteminin reddi yönünde hüküm kurulmuştur. Zira bizim de katıldığımız görüş bu yöndedir. Somut olayda bu unsurlar bir arada değerlendirildiği zaman, hakkaniyetli olarak kişiye yoksun kaldığı tutarın ödenmesi gereklidir.

Görevden uzaklaştırma kararı, ilgisi bulunmayan bir suç sebebiyle yargı mercilerince yürütülen cezai soruşturmadan kaynaklı olarak da yapılabilir. Bu şekilde bir cezai soruşturma ve kovuşturmadan haberdar olan atamaya yetkili amirler, ilgili memuru görevinden uzaklaştırabilir. Burada suçun ağırlığı, niteliği ve mahiyeti de belirleyicidir. Belirtmek gerekir ki görevden uzaklaştırmının hangi suçlar bakımından

⁴¹⁴ AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 795.

⁴¹⁵ ONAR, C: II, s. 1200; AKGÜNER/BERK, s. 779; ASLAN/ALTINDAĞ, s. 214.

⁴¹⁶ ONAR, C: II, s. 1200; AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 795.

⁴¹⁷ Danıştay, 12. D; E. 2018/4192, K. 2019/8526, T: 11.11.2019, www.lexpera.com.tr (E.T.25.11.2024).

uygulanacağı ilgili Kanun'da yer almamaktadır. Kanaatimizce; bu konuda mevzuatta bir eksiklik vardır. Diğer pek çok cezai yaptırımda olduğu gibi görevden uzaklaştırmada da suçlar yönünden ayrıma gidilmelidir. Örneğin; ilgili memur tarafından daha ağır mahiyette bir suç işlendiyse görevden uzaklaştırma yerine daha ağır bir yaptırım uygulanabilir. Ancak ilgili memur tarafından daha hafif bir suç işlendiğinde, görevden uzaklaştırma uygulanabileceğine dair bir düzenleme getirilmesi daha yerinde olacaktır.

C. Göreve Başlatmanın Gerekli Olduğu Durumlar

DMK. m. 143 hükmünde bahsedildiği üzere; ceza soruşturması ya da disiplin soruşturması neticesinde aşağıda belirtilen kararların kesinleşmesi halinde yetkili merciler tarafından görevden uzaklaştırmanın kaldırılmasına karar verilir⁴¹⁸.

1. Haklarında Memurluktan Çıkarmadan Başka Bir Disiplin Cezası Verilenler

Gerçekleştirdiği disiplin suçu sebebiyle kendisi için görevden uzaklaştırma tedbirinde bulunulan memur, bir disiplin cezasıyla (memurluktan çıkarma dışındaki) cezalandırılır. Ayrıca bu ceza kesinleşince görevden uzaklaştırma önlemine de son verilir⁴¹⁹.

2. Yargılamanın Men'ine ya da Beraatine Karar Verilenler

DMK. m. 143/b madde hükmünde yer aldığı üzere; yargılamanın men'i ya da beraat kararı verilmesi durumunda memurun yeniden göreve başlatılması zorunlu kabul edilmektedir. Buradan anlaşılması gereken; bu kararın kesinleşmesi durumunda ilgili memur hakkında verilen görevden uzaklaştırma tedbiri kaldırılır. Ayrıca tedbirin uygulandığı süre içerisinde ilgili memurdan yapılan 1/3 oranındaki kesintilerin de memura ödemesi yapılır. Yine bu durumda ilgili memurların görevden uzakta olarak geçirdikleri süreler, derece yükselmesi ile kademe ilerlemesi olarak göz önünde bulundurulacaktır⁴²⁰. Tutuklu olduğu süre boyunca görevden uzaklaştırılmamış olan

⁴¹⁸ ONAR, C: II, s. 1200; AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 795;

⁴¹⁹ SANCAKDAR/ÖNÜT/US DOĞAN/KASAPOĞLU TURHAN/SEYHAN, s. 556 vd.

⁴²⁰ PINAR, s. 633; AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 796.

ve beraat etmesinin ardından göreve başlatılan kişiye tutuklu kaldığı süre zarfındaki maaşlarının ödenmesi gerekir. Önemle belirtmek gerekir ki ceza kovuşturması neticesi olarak beraat kararına hükmedildiğinde bu hükmün temyiz edilmesi görevden uzaklaştırma verilmesini gerektiren bir durum değildir. Bu durum nedeniyle görevden uzaklaştırmaya gidilmesinin hizmet gereklerine ve kanunun amacına da uygun düşmeyeceği açıktır⁴²¹.

Yukarıda bahsettiğimiz konuya ilişkin bir Danıştay kararında⁴²²; bir yüksek öğretmen okulunda memur olarak görev yapmakta olan cezai kovuşturma sebebiyle görevden uzaklaştırılan ve yargılama neticesinde beraat eden davacı, göreve iadesi için Milli Eğitim Bakanlığı ile ilgili üniversiteye yapmış olduğu başvuruların reddine yönelik işlemlerin iptali istemiyle dava açmıştır. Buna göre, Danıştay Dava Daireleri ile İdari ya da Vergi Dava Daireleri Genel Kurulları tarafından verilen hükümlerin düzeltme yoluyla tekrar incelenebilmeleri İYUK m. 54 hükmünde belirtilen nedenlerden birinin bulunması halinde mümkündür. Düzeltmesi talep edilen hüküm, kanun ve usule uygun olduğundan düzeltmeyi gerektirir bir sebebe de rastlanmadığından düzeltme isteminin reddine yönelik hüküm kurulmuştur.

3. Hükümden Önce Haklarındaki Kovuşturma Genel Af ile Kaldırılanlar

Mahkemeler tarafından yürütülen yargılamanın genel af neticesinde ortadan kaldırılması durumunda da görevden uzaklaştırma tedbirinin kaldırılmasına karar verilir⁴²³. Burada geçen “*hükümden önce*” kavramının ilgili davanın yer aldığı yargı merciine göre değerlendirilmesi gerekir. Her ne kadar ilgili madde hükmünde bu kararların kesinleşmesinden bahsedilmiş olsa da burada kovuşturma genel af ile kaldırıldığı için mahkeme kararıyla kesinleşme durumundan da bahsedilemez⁴²⁴.

⁴²¹ SANCAKDAR/ÖNÜT/US DOĞAN/KASAPOĞLU TURHAN/SEYHAN, s. 557.

⁴²² Danıştay, 5. D; E. 1991/1899, K. 1992/783, T: 01.04.1992, www.lexpera.com.tr (E.T.28.11.2024).

⁴²³ SANCAKDAR/ÖNÜT/US DOĞAN/KASAPOĞLU TURHAN/SEYHAN, s. 557.

⁴²⁴ PINAR/ÇALIŞKAN, s. 435.

4. Memurluğa Engel Olmayacak Bir Ceza ile Hükümlü Olup Cezası Ertelenenler

Memurluğa engel teşkil etmeyen bir ceza ve mahkumiyeti ile bu mahkumiyetin ertelenmesi durumları mevcutsa görevden uzaklaştırmanın ortadan kaldırılması gerekir. Görevden uzaklaştırmanın kaldırılmasına karar verilmesinde cezanın ertelenmesi (tecil) önemlidir.

Bu durumların tespitinde suçun vasfına da bakmak gerekir. Örneğin; rüşvete teşebbüs suçundan mahkûm olup HAGB'ye karar verilen kişinin memuriyeti sona ereceği için doğal olarak görevden uzaklaştırma tedbirinin kaldırılmasından da bahsedilemeyecektir⁴²⁵.

⁴²⁵ PINAR/ÇALIŞKAN, s. 436.

SONUÇ

Tez çalışmasında, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin ceza soruşturması ile yargılaması çerçevesinde uygulamada yaşanan zorluklara, mevcut ve ileride oluşma ihtimali olan hukuki sorunlara yönelik saptamalara ve çözüm önerilerine yer verilmiştir. Bu tez çalışmasında bu alandaki hukuki sorunlara yönelik çözüm önerileri sistematik olarak izah edilmiştir.

4483 s. Kanun'da memurlar ve diğer kamu görevlileri için özel soruşturma usulüne yer verilmesinin doğrudan devletin otoritesi ve kamu hizmetlerindeki süreklilik kavramlarıyla da bağlantısı vardır. Örneğin; devletlerin pozitif yükümlülükle bağlantılı olan usuli yükümlülükleri değerlendirildiğinde, özellikle Türkiye ile ilgili görülen davalarda AİHS. m. 2 kapsamında yaşam hakkı ihlali yönünden Türkiye aleyhine kararlar çıktığı görülmektedir. Bu kararlar, genel itibarıyla yaşam hakkına ilişkin devletin etkin bir soruşturma yürütmemesi kanaatine dayanılarak verilmektedir. Bu durum da “*usuli yükümlülük*” ihlali manasına gelmektedir. Bazı durumlarda ise hem yaşam hakkı ihlali hem de etkin soruşturma yürütülmediği gerekçeleriyle 2 defa ihlale yönelik hüküm kurulduğu görülmektedir.

Somut bir kararla ifade etmek gerekirse; AİHM'in 20.05.1999 tarihli-Sabriye Oğur kararı, MMHK hakkında eleştirilerde bulunulmasına sebebiyet vermiştir. 4483 s. Kanun'dan önce yürürlükte bulunan MMHK ile bu aksaklıkların da kısmen iyileştiği görülmektedir. Özellikle Devlet organlarının orantısız güç kullanımı ve işkence neticesinde oluşan ölüm olaylarından sorumlu olan kişilerin bulunabilmesi ve cezalandırılabilmesi için inandırıcı, somut, makul ve etkili bir soruşturmanın yürütülmesi önem arz etmektedir. Bu yükümlülük aynı zamanda, bir kişinin doğal olmayan herhangi bir şekilde ölmesi durumunda da mevcuttur. (Bkz. AİHM-Tanrıkulu/Türkiye kararı). Tüm bu nedenlerle; Türkiye'nin pozitif ve usuli yükümlülüklerini yerine getirmesi, etkin soruşturma yürüterek mevcut ve oluşabilecek hak ihlallerinin önüne geçmesi, ortaya çıkan ve çıkabilecek zararlar bakımından gerekli önlemleri alması neticesinde Türkiye aleyhine verilen ihlal kararlarında ciddi düşüş yaşanabileceği kanaatindeyiz.

Çalışmanın özünde, 4483 s. Kanun kapsamında memurların ve diğer kamu görevlilerinin soruşturulması usulündeki sorunlar temel ilkeleriyle ortaya konulmuştur. Konularla ilgili önemli Yüksek Mahkeme içtihatlarına ve mevzuat hükümlerine de değinilmiştir. Bu çalışmayla birlikte, 4483 sayılı Kanun kapsamında memurların ve diğer kamu görevlilerinin soruşturulmasında uygulanan izin sistemi ve bu sistemin uygulanmasındaki sorunların çözüme kavuşturulması hedeflenmiştir.

Uygulama ve yargı kararlarında da görüldüğü üzere; izin sisteminin uygulanıp uygulanmaması hususunda ve bu konuda yetkili mercilerin belirlenmesinde sıklıkla sorunlarla karşılaşıldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, gerekmediği halde bazı suç tipleri bakımından hatalı olarak izin sistemine gidilmesi sakıncalar doğurabilmekte, soruşturma ve kovuşturma aşamalarında gecikmelere neden olabilmektedir. Ayrıca bazı durumlarda da soruşturma izni alınması gereken bir suç olduğu halde hatalı değerlendirme neticesinde soruşturma izni alınmadan görülen yargılamaların itirazlar doğrultusunda Yüksek Mahkeme kararlarıyla bozulduğu görülmektedir.

Bir diğer husus, 2547 s. Kanun'da şikâyetin işleme konulmamasına yönelik bir karar türü ve bu karara ilişkin bir itiraz usulü düzenlenmemesi söz konusudur. Özellikle “*zımni işleme koymama*” kararları bakımından doktrinde itiraz yoluna ya da iptal davasına gidilebileceğine dair farklı görüşler bulunmaktadır. Bu hususlarla ilgili belirsizliğin de açık hukuki düzenlemelerle giderilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

4483 sayılı Kanun kapsamında izin vermeye yetkili mercilerin tayininde de aksaklıklar oluşabilmektedir. Bu durum AİHS. m. 6 ve AY. m. 36 kapsamında “*hak arama özgürlüğü*” ve “*adil yargılanma hakkı*” bakımından da sorunlar oluşmasına sebep olmaktadır. Örneğin; inceleme yürütülen memur ya da diğer kamu görevlisi hakkında kendi görev tanımının dışına çıkarak kusur tayininde bulunmak, kasta ilişkin değerlendirmelerde bulunmak, somut olaya ve faile yönelik tespitlerde bulunmak soruşturma izni vermeye yetkili merciin yetkisi dahilinde değildir.

Bu hususla ilgili Danıştay'ın vermiş olduğu bir kararda; ön inceleme raporuna göre ilgililer bakımından soruşturma izninin verilmesi gerektiği anlaşılmaya rağmen, yetkili merciin aksi yönde tespitte bulunarak ilgili kişinin suç işleme kastıyla hareket etmediğine dair değerlendirmesine yönelik itiraz kabul edilmiştir. Neticeten ilgili kararda; suç işleme kastına yönelik değerlendirmenin yargı mercilerine ait bir yetki olduğu açıkça belirtilmiştir. Nitekim, kanaatimiz de bu yöndedir. Bu itibarla, bahse

konu suçun maddi ve manevi yasal unsurlarına ilişkin değerlendirme yapabilecek merci, yargı mercileri olmalıdır.

Buna karşın doktrindeki baskın görüşe göre, hakkında incelemede bulunulan kamu görevlisinin vefat etmesi, suçun affa ya da zamanaşımına uğraması ihtimalinde soruşturma izninin verilmemesi gerektiği ifade edilmektedir. İçişleri Bakanlığı'nın 4483 s. Kanun'un uygulanmasına ilişkin kabul ettiği Yönerge'nin 17. madde hükmünde bu husustan bahsedildiği görülmektedir.

Kanaatimizce; failin durumu ve ilgili fiil, somut olay değerlendirildiğinde soruşturma izni verilebileceğine dair yeterli kanaat oluşursa soruşturma izninin verilmemesine engel oluşturabilecek bir durum da söz konusu olmayacaktır. Ancak ilgili suçun affa ya da zamanaşımına uğraması söz konusuysa bu husustaki kararların yargı mercileri tarafından verilmesi isabetli olacaktır. Tüm bu hususlar; çalışmamızda AYM kararları, Danıştay ile Yargıtay Kararları gibi Yüksek Mahkeme içtihatları ışığında değerlendirilerek açıklanmıştır.

Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümde; memur ve diğer kamu görevlisi kavramları genel hatlarıyla açıklanarak bu alanda tarihsel süreç içerisinde yapılan hukuki düzenlemelere, memurlar ile diğer kamu görevlilerinin yargılanma usulünde geçerli olan temel ilkelere, 4483 sayılı Kanun'un amacı, kapsamı ile istisnalarına değinilmiştir. 4483 sayılı Kanun'un istisnaları suç tipleri ve failer bakımından ele alınarak izah edilmiştir. Nitekim 4483 sayılı Kanun'un istisnaları ayrıntılı bir konu olup somut olayda bu istisnalara rastlanması durumunda kural olarak 4483 sayılı Kanun hükümleri uygulanmayacaktır. Bu çalışmada, bahsettiğimiz konular uygulamada yaşanan sorunlarla birlikte izah edilmiş ve önemli Yüksek Mahkeme kararlarıyla konu aydınlatılmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde; 4483 sayılı Kanun çerçevesinde soruşturma ve kovuşturma usulü ile ceza soruşturması veya kovuşturması nedeniyle görevden uzaklaştırma farklı açılardan değerlendirilmiştir. 4483 s. Kanun kapsamında yapılan soruşturma ve kovuşturmalarda izin sistemi oldukça önemlidir. Burada değindiğimiz izin sistemin doğru irdelenmesi ve tespit edilmesi uyumsuzlukların çözümünde önemli bir etkidir.

CMK, önceden yürürlükte olan CMUK'da bulunan “*hazırlık soruşturması*” ile “*son soruşturma*” kavramlarının yerine “*soruşturma*” ile “*kovuşturma*” kavramlarını kullanmayı uygun bulmuştur. Dolayısıyla oluşabilecek anlam karışıklığının önüne de

bu şekilde geçilmiştir. Esas itibarıyla, 4483 s. Kanun kapsamında yürütülen hazırlık soruşturması kavramının yerini ön inceleme kavramının almaya başladığını da söylemek mümkündür.

Ceza soruşturması ve kovuşturması bağlamında görevden uzaklaştırma da memurlar ile diğer kamu görevlileri için bir tedbir niteliğindedir. 657 sayılı DMK’da belirtilen koşulların oluşması halinde görevden uzaklaştırmanın sonlandırılabilirdiğini söyleyebiliriz. Bu çalışmayla, tüm bu hususlar uygulamada yaşanan sorunlarla birlikte açıklanmıştır. Ayrıca uygulamadaki sorunlara ve çözüm önerilerine de yer verilerek önemli Yüksek Mahkeme içtihatlarıyla konu desteklenmiş ve zenginleştirilmiştir.

Kanaatimizce; 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun’da yer alan izin sistemi ile ön inceleme aşamalarında yaşanan sorunlar etkin soruşturma ve hak arama özgürlüğünün ihlaline yol açabilmektedir. Nitekim, bu husus Anayasa Mahkemesi kararları ile AİHM kararlarına da yansımaktadır. Bu durumda yaşanan hak ihlalleri ülkemize maddi ve manevi olarak olumsuz sonuçlar getirmektedir. Özellikle ön inceleme görevlilerinin çoğunun hukuk fakültesi mezunu olmamasından da kaynaklı olarak ilgili mevzuat hükümlerine hâkim olamayışları ve hiyerarşik olarak kendilerinden üst konumdaki amirlerinin emriyle hareket etmeleri etkin soruşturmanın önüne geçen engellerdendir. Bu durum ceza verilmesi gereken bir kişinin cezasızlığı neticesine de yol açabildiğinden adil ve hakkaniyetli değildir. Ayrıca bu alanda yaşanan sorunlar soruşturma ile kovuşturma aşamalarında gereksiz gecikmelere de sebep olabilmektedir. Bu durum etkin soruşturma, hak arama özgürlüğü ve usul ekonomisi yönünden olumsuz bir etki oluşturmaktadır.

Kanaatimizce; hukuk, eğitim, sağlık gibi hizmetlerde istihdam eden memurlar ve diğer kamu görevlileri bakımından izin sistemindeki sorunların çözülmesi bu sektörlerdeki niteliğin de yükselmesini sağlayacaktır. Tüm bu nedenlerle; 4483 sayılı Kanun kapsamında özel soruşturma usulüne yönelik daha kapsamlı ve açık hukuki düzenlemelerle izin sisteminin geliştirilebilmesi mümkündür.

KAYNAKÇA

AKBULUT, Kenan, “*Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerin Soruşturulması Sisteminin Değerlendirilmesi*”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 116, Nisan 2016, s.54-62.

AKGÜNER, Tayfun; **BERK**, Kahraman, İdare Hukuku, Der Yayınları, 8. Basım, İstanbul, 2017.

AKTAŞ, Batuhan, “*Yargıtay Kararları Işığında 3628 Sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu’nda Düzenlenen Suç Tipleri*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Bülent Tahiroğlu’na Armağan), Özel Sayı, Cilt:23, Sayı:3, Yıl:2017, s.793-881.

AKYILDIZ, Ali, “*Memur Yargılamasında İdari Süreç*”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:5, Sayı:2, 1 Haziran 2001.

AKYILMAZ, Bahtiyar; **SEZGİNER**, Murat; **KAYA**, Cemil, Türk İdare Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023.

ALBAYRAK, Haydar, “*Yükseköğretim Personelinin Ceza Soruşturması (4483 sayılı Kanunla Karşılaştırmalı Bir İnceleme)*”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 32, Sayı: 4, s. 2735-2768.

ALTINDAĞ, İbrahim, “*Osmanlı Devleti Döneminde Şura-yı Devlet*”, TAAD, Yıl: 11, Sayı: 44, Ekim 2020, s. 23-43.

ANAYURT, Ömer, Anayasa Hukuku: Genel Kısım (Temel İlkeler, Kavram ve Kurumlar), Seçkin Yayıncılık, 7. Baskı, Ankara, 2024.

APAYDIN, Cengiz, “*Ceza Yargılamasında Maddi Gerçeğin Araştırılması İlkesi*”.

ARAS, Bahattin, “*Hakimler ve Savcılar Hakkında Suç Soruşturma ve Kovuşturmalarında Uyulacak Usul ve Esaslar*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 71, Sayı: 1, 2022, s. 207-279.

ASLAN, Onur Ender, “*Memurların Yargılanması Hakkında Yeni Yasa Üzerine Düşünceler*”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt:33, Sayı:1, Mart 2000, s.59-77.

ASLAN, Zehreddin; **ALTINDAĞ**, Halil, Memurların Disiplin ve Ceza Soruşturması (2547 sayılı Kanun Kapsamında Çalışanların Disiplin ve Ceza Soruşturması Dahil), Seçkin Yayıncılık, 6. Baskı, Ankara 2024.

ATAR, Yavuz, Türk Anayasa Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 17. Baskı, Ankara, 2024.

AVCI, Mustafa, “*Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun Üzerine Bir İnceleme*”, EÜHFD, C. XI, S. 3-4, 2007, s. 273-294.

AYDIN, Hüseyin, “*Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı*”, Hakemli, Ankara Barosu Dergisi, Yıl:68, Sayı: 2010/1, s.109-128.

AYTURAN, Berkan, “*Yükseköğretim Personelinin Göreve İlişkin Suçlarının Soruşturulması*”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 34, Nisan 2018, s. 429-467.

BİLGİN, Hüseyin, “*Cumhuriyet Savcılarının Görevlerinden Kaynaklanan İdari Başvurular*”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 2, 21.12.2009, s. 49-69.

BOZKURT, Resul Ekrem, 4483 sayılı Memur ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun Kapsamındaki Görevlilerin Yargılama Usulü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, 2020.

BUCAKTEPE, Adil, “*Devlet Memurluğu ve Memurların Değerlendirilmesi Üzerine Düşünceler*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:18, Y:2014, s.459-489.

CİVAN, Mehmet Can; **EKİN**, Ahmet, “*Adli Görevleri Aksatma*”, 12 Eylül 2023.

CİVAN, Mehmet Can; **EKİN**, Ahmet, “*Ceza Muhakemesinin Temel İlkeleri*”, 5 Temmuz 2023.

ÇADAK, Abdulkadir, “*Türk Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Sayılma Ölçütleri-YCGK 2020/337 E.,2021/162 K.,22.04.2021*”, Cilt:1, Sayı: 1-2, Haziran-Aralık 2022, s.101-130.

ÇAĞLAYAN, Ramazan, “*Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanmasına İlişkin 4483 Sayılı Kanun Hakkında Bir Değerlendirme*”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: VII, Sayı: 1-2, 1 Haziran 2003, s.105-128.

ÇAYAN, Gökhan, Adil Yargılanma Hakkı, Legal Yayıncılık, 1. Baskı, Şubat 2016.

DEMİR, Abdullah, “*Osmanlı Hukukunda Devletin Yapısı*”, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt:3, Sayı:1, 2016, s. 1-19.

DEMİRDİZEN, Gizem Deniz, 4483 sayılı Kanuna Göre Devlet Memurlarının Yargılanması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2020.

DEMREN DÖNMEZ, Burcu, “*Türk Ceza Kanununda ‘Kamu Görevlisi’ Kavramı*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:94, 2011, s.95-130.

DOĞAN, Bayram; **ERDOĞAN**, Didem, “*Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Cumhurbaşkanı Yardımcıları ile Bakanların Sorumlulukları Meselesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 23, Sayı:1, 2021, s. 163-191.

DURAN, Lütfi, “*Türk Kamu Personelinin Mali Sorumluluğu Sorunu*”, Amme İdaresi Dergisi,1984, Cilt: II, Sayı:2, s.3-20.

DURANOĞLU, Yakup, “*Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturma Evresinin Tarihi Gelişimi*”, AndHD, Cilt: 8, Sayı: 1, Ocak 2022, s. 167-190.

EKİN, Ahmet; **YÜCEL**, Ezgi, “*Kişiler Hakkında Özel Muhakeme Usulleri Nelerdir?*”,11 Ekim 2021.

ERDAL, Muhammed, Türk Hukukunda Kamu Görevlilerinin Yargılanma Süreci, Legal Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, Ağustos, 2022.

ERDOĞAN, Oğuzhan; **PANK YILDIRIM**, Çiğdem, “Devlet Memurlarının Siyasi Faaliyette Bulunma Yasağı”, OMBUDSMAN AKADEMİK, Yıl:6, Sayı:12, Ocak-Haziran 2020, s.103-127.

ERDOĞDU BİLGİLİ, Bahar, “Noterin Hukuki Statüsü ve Hukuki Sorumluluğu Sorunu”, YBHD, Yıl: 8, Sayı: 2023/1, s. 71-105.

EREN, Abdurrahman, Anayasa Hukuku Dersleri Genel Esaslar-Türk Anayasa Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 6. Baskı, Ankara, 2024.

EREN, Abdurrahman, “Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat” ile Onu Yürürlükten Kaldıran “Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun”un Karşılaştırılması”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt: 55, Sayı:3, 1 Mart 2000, s.56-79.

ERKENCİ, Hüseyin, “Memurin Muhakemat-ı Hakkında Kanunu Muvakkat Üzerine Düşünceler”, TBB Dergisi, Sayı: 1999/1, s. 11-22.

ERSÖZ, Kürşat; **SERTTAŞ**, Seher, “Devlet Memurlarının İsnat ve İftiralara Karşı Korunması”, İzmir Barosu Dergisi, Mayıs 2019, 161-196.

GÖKCAN, Hasan Tahsin, “Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Kamu Görevlisi Kavramı, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, Cilt:3, Sayı:2, 2015, s.147-160.

GÖREN, Zafer, “2017 Anayasa Değişikliği ile Getirilen Sistemde Cumhurbaşkanı”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 18, Sayı: 36, Güz 2019/2, s. 1-28.

GÖZLER, Kemal; **KAPLAN**, Gürsel, İdare Hukuku Dersleri, Ekin Kitabevi, 20. Baskı, Bursa, Eylül 2018.

GÖZLER, Kemal, “Elveda Kuvvetler Ayrılığı, Elveda Anayasa: 10 Aralık 2016 Tarihli Anayasa Değişikliği Teklifi Hakkında Bir Eleştiri”, Ankara Barosu Dergisi, S.4, 01.07.2016, s. 25-36.

GÖZLER, Kemal, Anayasa Hukukunun Genel Esasları, Ekin Kitabevi, 7. Baskı, Temmuz 2015.

GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref; **TAN**, Turgut, İdare Hukuku Cilt II-İdari Yargılama Hukuku, Turhan Kitabevi, 6. Bası, Ankara, 2013.

GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref, Anayasa Hukuku, Turhan Kitabevi, 18. Bası, Ankara, 2011.

GÜNDAY, Metin, İdare Hukuku, İmaj Yayınevi, 11. Baskı, Ankara, 2017.

GÜZEL, Saadettin, "4483 Sayılı Kanun Kapsamında Yetkili Mercinin Soruşturma İzni Konusundaki Kararı ile Bu Karara İtiraza İlişkin Hükümlerin Süre Yönünden Değerlendirilmesi", Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:12, Sayı:2, Yıl:2022, s.2082-2110.

İŞİK, Barış, "Kamu Görevlilerinin Yargılan(a)maması Pratiği Olarak 4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun", (Hak Arama Özgürlüğünün Etkisizleştirilmesi Sempozyumu), Kadir Has Üniversitesi & Kamu Hukukçuları Platformu, İstanbul, 18 Ekim 2024.

İZMİR, Barış, Memurların ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanmasında İdari Soruşturma Usulü, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2019.

KALABALIK, Halil, İdare Hukuku Dersleri Cilt-II, Seçkin Yayıncılık, 6. Baskı, Ankara, 2024.

KALEBAŞI, Ahmet Taha, 4483 Sayılı Kanun Bağlamında Memur Suçlarının Tespiti Sorunu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Ocak 2021.

KANLIGÖZ, Cihan, "1982 Anayasasına Göre Kamu Görevlisi Kavramının Anlam ve Kapsamı", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:43, Sayı: 1-4, 1993, s.169-201.

KARAARSLAN, Mehmet, "Suç ve Cezaların Memuriyete Etkisi", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 58, S. 1, s. 96-138.

KARAHANOGULLARI, Onur, “*III. Cumhuriyet’te Din Kamu Hizmetinin Kaldırılması, Laiklik*”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C.72, No.4, 2017, s. 849-913.

KARAHANOGULLARI, Onur, “*Kamu Hizmetleri Piyasa İlişkisinde Dördüncü Tip: Eksik İmtiyaz (Kamu-Özel Ortaklığı)*”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C.66, No.3, 2011, s. 177-215.

KARAKAŞ, Fatma, Memur Yargılama Hukuku ve Uygulaması, Legal Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, Kasım 2002.

KEYMAN, Selahattin, “*Memurin Muhakematı Kanunu*”, Cilt: 19, Sayı: 1, 1962, s. 173-200.

METİN, Ayhan, Türkiye’de Memurların Soruşturulması ve Yargılanması Rejimi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2003.

OKUR GÜMRÜKÇÜOĞLU, Saliha, “*Osmanlı Devleti’nde Kamu Görevlilerine Verilen Sürgün Cezalarındaki Suç Tipleri (18. yüzyıl)*”, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, Cilt: Prof. Dr. M. Fatih UŞAN’a Dekanlıkta 10. Yıl Anısına Teşekkür Armağanı, Sayı:2022/2, 12 Eylül 2022, s. 625-666.

ONAR, Sıddık Sami, İdare Hukukunun Umumi Esasları, İsmail Akgün Matbaası, C: II, 3. Bası, 1966.

OSMANOĞLU, Bilal, “*Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısı ve Mahkemelerin Bilgi ve Belge İsteme Yetkisi*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt:33, Sayı:151, Kasım 2020, s.103-138.

ÖZBUDUN, Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınları, 18. Basım, Ankara 2018.

ÖZCAN, Sevil, KVKK Hükümleri Çerçevesinde Boşanma Davasında Deliller, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, Ekim 2024.

ÖZEN, Atilla, Avukatlık Hukuku, Legal Yayıncılık, 2. Baskı, Ocak 2017.

ÖZKUL, Fatih, “1961 Anayasası’nın Türk Anayasacılığındaki Yeri ve Önemi”, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Hakemli Makale, Cilt: 13, Sayı: 25, Ocak 2023, s. 15-61.

ÖZTÜRK, Bahri, **TEZCAN**, Durmuş, **ERDEM**, Mustafa Ruhan, **ALAN**, Esra, **SIRMA GEZER**, Özge, **SAYGILAR**, Yasemin F., **ÖZAYDIN**, Özdem, **ERDEN TÜTÜNCÜ**, Efser, **TOK**, Mehmet Can, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 18. Baskı, Ankara 2024.

ÖZTÜRK, Bahri; **ERDEM**, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 23. Baskı, Ankara, 2023.

PINAR, İbrahim, Memurlar, Akademik Personel ve Kolluk Personeli Hakkında Uygulanan Disiplin ve Ceza Soruşturması Esasları, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Mart 2024.

PINAR, İbrahim; **ÇALIŞKAN**, Öner, Açıklamalı-İçtihatlı 4483 ve 2547 sayılı Kanunlara Göre Kamu Personeli Ceza Soruşturma Usulü, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, Eylül, 2020.

PINAR, İbrahim ; **ÇALIŞKAN**, Öner, Açıklamalı İçtihatlı Memurluğun ve Kamu Görevinin Sona Ermesi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.

SANCAKDAR, Oğuz; **ÖNÜT**, Lale Burcu; **US DOĞAN**, Eser; **KASAPOĞLU TURHAN**, Mine; **SEYHAN**, Serkan, İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.

SAYIN, Deniz, “Memurların ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Yasa”, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt: 9, Sayı:1, 1 Ocak 2000, s.96-109.

SOYER GÜLEÇ, Sesim, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturmanın Etkinliği İlkesi ve Takipsizlik Kararları Üzerindeki Etkisi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:15, Özel Sayı, 2013, s.1393-1464.

SÜMER, Seda Yağmur, “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararının Memuriyete Etkisi”, TBB Dergisi, 2022, Sayı: 161, s. 86-143.

ŞAHİN, İlyas, “4483 sayılı Kanunda Öngörülen Ön İnceleme Görevlisinin Yetkileri ve Bu Çerçevede İzin Sisteminin Gerekliliği Hakkında Değerlendirme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: XIX, Sayı: 3, Yıl: 2015, s. 249-319.

ŞEN, Ersan, “*Hâkim ve Savcıların Aranması*”, 7 Aralık 2015.

ŞEN, Ersan; BAŞER BERKÜN, Beyza, “*4483 sayılı Kanuna Göre Soruşturma İzninin Kesinleşmesi Şartı*”, 2 Mayıs 2023.

ŞEN, Ersan, “*Yasama Dokunulmazlığı Hakkında Bazı Sorunlar*”, 03.11.2023.

ŞİNİK, Bilal, “*4483 sayılı ‘Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun’ ve Getirdiği Yenilikler*”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Cilt: 14, Sayı:1, 2000, s. 399-412.

TANÖR, Bülent, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980)*, Yapı Kredi Yayınları, 28. Baskı, İstanbul, Şubat 2017.

TAŞDÖĞEN, Salih, “*Cumhurbaşkanının Cezai Sorumluluğu*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN’a Armağan, Cilt: 21, Özel Sayı, 2019, s. 1293-1324.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu, Araştırma ve İnceleme Raporu, 2012/1, 02.02.2012, s. 619-649.

TERZİOĞLU, Furkan, “*Ceza Soruşturması İçin İzin Usulünün Anayasa’ya Aykırılığı*”, Ankara Barosu Dergisi, (Hakemli), Cilt: 81, Sayı: 2, Nisan 2023, s. 1-25.

TEZCAN, Durmuş; ERDEM, Mustafa Ruhan; SANCAKDAR, Oğuz; ÖNOK, Rifat Murat, *İnsan Hakları El Kitabı*, Seçkin Yayıncılık, 10. Baskı, Ankara, Mart 2024.

TUNÇ, Bilal, “*Türk Anayasa Tarihinde 1961 Anayasası’nın Yeri ve Önemi*”, Karadeniz Araştırmaları, Cilt: XVII, Sayı: 67, s. 657-692.

UĞUR, Hüsamettin, “*3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu’na Eleştirel Bir Bakış ve Çözüm Önerileri*”, TBB Dergisi, Sayı:76, Yıl:2008, s.289-320.

UĞUR, Hüsamettin, “*Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti İlkesinden Maslahata Uygunluk İlkesine*”, TBB Dergisi, Sayı: 73, 2007, s. 256-288.

UZ, Abdullah, “*Kamu Görevlilerinin Ceza Soruşturmasına Tabi Tutulabilmesi İçin Yetkili İdari Merci Tarafından Verilebilecek Kararların Hukuki Niteliği ve Denetimi Üzerine*”, Cilt:2, Sayı:2, Yıl:2011, s.157-207.

ÜLKER, Gözde, “4483 Sayılı Kanun ve 2547 Sayılı Kanun Kapsamındaki Ceza Yargılamalarında Ön İnceleme Görevlisi ile Soruşturmacının Yetkilerine İlişkin Bir Değerlendirme”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt:16, Sayı:183, Kasım 2021, s.2186-2201.

ÜNAL, Mehmet Ali, “Tanzimat’tan Önce Osmanlı Devleti’nde Memur Yargılaması”, I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri, s.278-304.

VATANSEVER ÖZTÜRK, Müge, Osmanlı Ceza Hukukunda Adil Yargılama İlkesi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

VURAL DİNÇKOL, Bihterin; **İŞİK**, Alper, “1924 Anayasası Döneminde Yurttaşlık Anlayışı”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 1, s. 13-41.

YAYLA, Yıldızhan, İdare Hukuku, Beta Yayınları, 1. Baskı, Eylül 2009.

YENİSEY, Feridun, “Mukayeseli Hukuk Açısından Ceza Sorumluluğu Yaşı ve Ceza Sorumluluğu Olmayan Çocuklar ve Gençler İçin Ceza Hukukunda Uygulanan Alternatif Yaptırımlar”, 2007, s.1-48.

YILDIRIM, Turan; **YASİN**, Melikşah; **KAMAN**, Nur; **ÖZDEMİR**, H. Eyüp; **ÜSTÜN**, Gül; **OKAY TEKİNSOY**, Özge, İdare Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Kasım 2016.

YILDIZ, Günay, “Gelişimi Üzerinden İşlevsel Bir Kamu Personel Rejimi”, ÇOMÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:2, Sayı:4, 30 Ekim 2017, s.31-52.

YÜCESOY, Ayşe Aslı, “Şûrây-ı Devlet (1868-1876)”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 2, 2017, s. 187-216.

YÜREKLİ, Ömer, “Ön İncelemeciler Cumhuriyet Savcılarının Yetkilerini Kullanabilirler Mi?”, Ombudsman Akademik, Yıl: 8, Sayı: 15, Temmuz-Aralık 2021, s. 183-220.

ZEYBEK CEBECİ, Ebru, “İdarenin İhbar veya Şikâyetin İşleme Konulmaması Kararı Verme Yetkisi Üzerine Bir Değerlendirme”, MÜHF-HAD, Cilt: 29, Sayı: 2, (Özel Sayı), Aralık 2023, s. 1053-1065.

Elektronik Kaynaklar

<https://www.mevzuat.gov.tr>

<https://dergipark.org.tr>

<https://www.izmirbarosu.org.tr>

<https://ttk.gov.tr>

<https://karararama.danistay.gov.tr>

<https://www.lexpera.com.tr>

<https://cyy.hacibayram.edu.tr/>

<https://www.jurix.com.tr>

<https://tbbdergisi.barobirlik.org.tr>

<https://www.lexpera.com.tr>

<https://sen.av.tr>

<https://www.anayasa.gen.tr>

<https://kutuphane.dogus.edu.tr>

<https://www.tbmm.gov.tr>

<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>

<https://hukukdergi.ebyu.edu.tr>

<https://www.resmigazete.gov.tr>

<https://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/>

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>

<https://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/>

<https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari>

<https://ammeidaresi.hacibayram.edu.tr>

<https://avdb.gib.gov.tr>

<https://cdn.istanbul.edu.tr>
<https://ankara.gib.gov.tr>
<https://kadem.org.tr>
<https://www.anayasa.gen.tr>
<https://karararama.yargitay.gov.tr>
<http://www.cemkabdan.av.tr>
<https://www.aile.gov.tr>
<https://www.ahmetekin.av.tr>
<https://cocukhaklari.barobirlik.org.tr>
<https://www.oerusta.av.tr>
<https://hukuk.deu.edu.tr>
<https://www.anayasa.gov.tr>
<https://www.yargitaycb.gov.tr>
<https://cigm.adalet.gov.tr>
<https://www.ekinlaw.com>
<https://www.echr.coe.int>
<https://www.hukukihaber.net>
<https://zengin.av.tr>
<https://acikerisim.ksu.edu.tr>
<https://www.danistay.gov.tr>
<https://anayasa.legalbank.net>

Yargıtay Kararları:

-Yargıtay CGK; E. 2016/1419-K. 2020/38, T: 28.01.2020.

- Yargıtay CGK; E. 2014/12-120-K. 2014/291, T: 27.05.2014.
- Yargıtay CGK; E. 2007/4.MR-259-K. 2008/47, T: 11.03.2008.
- Yargıtay, 5. CD; E. 2022/686-K. 2022/4449, T: 28.04.2022.
- Yargıtay, 15. CD; E. 2019/9273-K. 2019/10674, T: 04.11.2019.
- Yargıtay, 11. CD; E. 2019/2094-K. 2019/6556, T: 24.09.2019.
- Yargıtay, 4. CD; E. 2014/25138-K. 2014/20479, T: 05.06.2014.
- Yargıtay, 4. CD; E. 2009/18686-K. 2011/22480, T: 29.11.2011.
- Yargıtay, 4. CD; E. 2008/5516-K. 2009/19215, T: 23.11.2009.

Danıştay Kararları:

- Danıştay İDDK; E. 2004/125-K. 2007/2320, T: 22.11.2007.
- Danıştay 12. D; E. 2021/5027-K. 2021/5116, T: 19.10.2021.
- Danıştay, 10. D; E. 2018/3428-K. 2023/419, T: 09.02.2023.
- Danıştay, 8.D; E. 2021/1840-K. 2021/1915, T: 31.03.2021.
- Danıştay 1. D; E. 2020/1011-K. 2020/957, T: 08.07.2020.
- Danıştay, 1. D; E. 2020/2002, K. 2020/1851, T: 28.12.2020.
- Danıştay, 1. D; E. 2020/1919-K. 2020/1830, T: 24.12.2020.
- Danıştay, 1. D; E. 2020/1399- K. 2020/1265, T: 07.10.2020.
- Danıştay, 1. D; E. 2020/1836-K. 2020/1600, T: 09.12.2020.
- Danıştay 1.D; E. 2020/1734- K. 2020/1543, T: 08.12.2020.
- Danıştay 1.D; E. 2020/594-K. 2020/823, T: 01.07.2020.
- Danıştay, 1. D; E. 2020/1794-K. 2020/148, T: 10.11.2020.
- Danıştay 1. D; E. 2020/543-K. 2020/989, T: 09.07.2020.
- Danıştay, 2. D; E.2019/381- K.2020/3215, T: 4.11.2020.

-Danıştay, 1.D; E. 2019/965, K. 2019/982, T: 19.06.2019.

-Danıştay, 1. D; E. 2020/1595, K. 2020/1520, T: 12.11.2020.

-Danıştay, 1. D; E. 2020/1595, K. 2020/1520, T: 12.11.2020.

-Danıştay, 1. D; E. 2017/1422, K. 2017/1785, T: 17.10.2017.

-Danıştay, 1. D; E. 2017/994, K. 2017/1151, T: 7.6.2017.

-Danıştay, 1. D; E. 2017/1492, K. 2017/1527, T: 27.09.2017.

-Danıştay, 1.D; E. 2018/599 K. 2018/932, T: 31.05.2018.

-Danıştay, 2. D; E. 2004/137-K. 2004/240, T: 12.03.2004.

-Danıştay 1. D; E. 2014/1507- K. 2014/1562, T: 13.11.2014.

-Danıştay, 1.D; E. 2015/1292, K. 2015/1453, T: 28.10.2015.

-Danıştay, 1.D; E. 2014/1507, K. 2014/1562, T: 13.11.2014.

-Danıştay, 8. D; E. 2015/14304, K. 2018/1372, T: 14.03.2018.

-Danıştay, 1.D; E. 2018/914, K. 2018/1235, T: 28.06.2018.

-Danıştay, 12. D; E. 2018/4192-K. 2019/8526, T: 11.11.2019.

-Danıştay 1.D; E. 2019/2036, K- 2019/2145, T: 31.12.2019.

-Danıştay 12. D; E. 2016/8142-K. 2018/2259, T: 22.05.2018.

-Danıştay 1.D; E.2015/1562, K.2015/1635, T: 26.11.2015.

-Danıştay, 1. D; E. 2014/1439, K. 2014/1289, T: 01.10.2014.

-Danıştay, 1.D; E. 2013/1388, K. 2013/1677, T: 11.12.2013.

-Danıştay 1. D; E. 2011/1709-K. 2011/2117, T: 22.12.2011.

-Danıştay 1.D; E. 2010/456, K. 2010/622, T: 13.04.2010.

-Danıştay, 1. D; E. 2015/1448, K. 2015/1722, T: 10.12.2015.

-Danıştay 1.D; E. 2006/834, K. 2006/975, T: 02.11.2006.

-Danıştay, 2.D; E. 2003/749, K. 2003/1814, T: 19.09.2003.

-Danıştay 2. D; E. 2002/932-K. 2002/2581, T: 24.10.2002.

- Danıştay 12. D; E. 2007/1731, K. 2010/1647, T: 23.03.2010.
- Danıştay, 1.D; E. 2017/1602, K. 2017/1853, T: 24.10.2017.
- Danıştay, 1. D; E. 2017/1481, K. 2017/1664, T: 5.10.2017.
- Danıştay 2. D; E. 2000/3058-K. 2000/3749, T: 07.11.2000.
- Danıştay 5. D; E. 1991/1899, K. 1992/783, T: 01.04.1992.
- Danıştay 2.D; E.1973/573, K.1973/1861, T: 01.10.1973.
- Danıştay 1. D; E. 2004/391, K. 2004/485, T: 27.12.2004.
- Danıştay 2. D; E. 2004/332, K. 2004/442, T: 13.05.2004.
- Danıştay 2. D; E. 2001/754-K. 2001/1585, T: 08.06.2001.
- Danıştay, 1. D; E.2000/2712, K.2000/3145, T: 14.09.2000.
- Danıştay, 2. D; E.2000/3067, K.2000/3735, T: 03.11.2000.
- Danıştay 1. D; E. 2000/29-K. 2000/59, T: 17.04.2000.
- Danıştay 8. D; E. 1993/117, K.1994/306, T: 27.01.1994.
- Danıştay 10. D; E.1990/2918-K.1990/1760, T: 20.09.1990.
- Danıştay, 8. D; E. 1993/1701-K. 1994/225, T: 25.01.1994.

AİHM ve AYM Kararları:

- AİHM; Tanrıkulu/Türkiye Kararı, T: 08.07.1999, (23763/94).
- AİHM; Oğur/Türkiye Kararı, T: 20.05.1999, (21594/93).
- AYM; E. 2019/27, K. 2019/56, T: 26.06.2019.
- AYM (*Tamer Mahmutoglu* [GK], B. No: 2017/38953, T: 23/7/2020, §.).
- AYM 2.B; B. 2018/4823, T: 24.02.2021.
- AYM ([GK], B. No: 2017/37237, T: 17/3/2021, § 126).
- AYM; E. 1996/63, K.1997/40, T: 26.03.1997.

-AYM; E.1994/47, K.1994/70, T: 20.09.1994.

-AYM; E. 1991/29, K.1992/12, T: 27.02.1992.

Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları:

-UYM; E. 2023/358, K. 2023/545, T: 25.09.2023.

